

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA

OKSANA DENISIUK
(APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS)

**LIETUVOS APLINKOSAUGINĖS NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS IR
JŲ INDĖLIS FORMUOJANT IR ĮGYVENDINANT APLINKOS APSAUGOS POLITIKĄ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
lekt. dr. Vytautas Naruševičius

Vilnius, 2009

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. LIETUVOS NEVYRIAUSYBINIŲ APLINKOSAUGINIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLA	8
1.1. Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų istorinė raida	8
1.2. Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų teisinis reglamentavimas	10
1.3. Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų	11
1.4. Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų veikla	14
2. LIETUVOS NEVYRIAUSYBINIŲ APLINKOSAUGINIŲ ORGANIZACIJŲ VAIDMUO APLINKOS APSAUGOS POLITIKOJE	20
2.1. Aplinkos apsaugos politikos sistema Lietuvoje	20
2.2. Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų ir valdžios sektoriaus bendradarbiavimas kuriant ir įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką	21
2.3. Užsienio nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų patirtis	26
3. LIETUVOS NEVYRIAUSYBINIŲ APLINKOSAUGINIŲ ORGANIZACIJŲ VAIDMENS APLINKOS APSAUGOS POLITIKOJE TYRIMAS	32
3.1. Tyrimo metodologija	32
3.2. Tyrimo rezultatų analizė	36
3.2.1. Aplinkosauginių NVO teikiamos informacijos internetiniuose tinklapiuose analizė ...	36
3.2.2. Aplinkosauginių NVO atstovų anketinės apklausos rezultatų analizė	41
3.2.3. Valstybinių institucijų atstovų interviu rezultatų analizė	51
3.3. Magistro baigiamojo darbo tyrimo rezultatų apibendrinimas.....	58
IŠVADOS.....	60
REKOMENDACIJOS	62
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	64
SANTRAUKA.....	69
SUMMARY.....	70
PRIEDAI.....	71

ĮVADAS

Visuomenės dalyvavimo demokratiname valdyme ir sprendimų priėmimo procese kaip integralios viešojo administravimo dalies idėja yra gana nauja. Nuo demokratijos kūrimosi pradžios žmonės būrėsi į tam tikrus organizacinius vienetus, siekdami bendrų tikslų, idėjų įgyvendinimo, tačiau valstybiniam sektoriui įtakos jos turėjo tik netiesioginiu būdu. Visuomenės įtraukimas į valdymo sferą nebuvo palaikomas, teigiant, jog visuomenės dalyvavimui administravimas nėra tinkamas lygis, o piliečiai savo interesus gali išreikšti tik rinkimuose. Toks hierarchinis administracijos modelis, kai išrinktųjų formuojama politika siunčiama žemyn per administravimo sistemą iki visuomenės, vyravo iki pat šeštojo dešimtmečio, kuomet į visuomenės dalyvavimo problemą buvo atkreiptas dėmesys¹.

Šiandieniniame pasaulyje, vykstant visuomenės demokratėjimo procesams, vis didesnė reikšmė suteikiama ne tik asmens teisei gauti informaciją, reikšti idėjas bei ginti savo interesus, bet ir galimybei dalyvauti sprendimų priėmimo ir politikos įgyvendinimo procesuose. Ją išnaudoti piliečiai gali dalyvaudami nevyriausybinių sektoriaus veikloje. Tarptautiniame lygmenyje, nevyriausybiniams organizacijoms (NVO) yra skiriama ypatinga reikšmė, kadangi būdamos arčiausiai visuomenės, jos gali identifikuoti ne tik aktualiausias problemas, bet ir tuos aspektus, kuriems dar nėra suteikiama reikšmė, taip pat įvardinti turimus resursus joms spręsti, bei galimybes jiems panaudoti. Be to, nuolat bendradarbiaudamos su piliečiais, skleidamos informaciją šiandieninei visuomenei aktualiais klausimais, nevyriausybinių organizacijos kuria sąmoningą visuomenę, žinančią savo poreikius ir gebančią sukurti jos gerovei būtinas sąlygas.

Aplinkos apsauga yra viena naujausių ir šiuo metu aktualiausių sričių, kuriose nevyriausybinių organizacijos siekia aktyviai įsitraukti į sprendimų priėmimo procesą, taip formuojant ir įgyvendinant aplinkosauginę politiką. Lietuvoje aplinkos apsaugos politikos sistema nuosekliau kuriama ir tobulinama dar tik kelis dešimtmečius, todėl nevyriausybinių sektoriaus veikla šioje srityje yra palyginti nauja. Būtent dėl šios priežasties dar nėra sukurtas efektyvus nevyriausybinių organizacijų ir valstybinių institucijų bendradarbiavimo modelis, o pilietinė visuomenė valstybėje nėra pakankamai išsiugdžiusi. Šių faktorių sąveikoje iškylančios problemos turi lemiamos reikšmės integralios aplinkos apsaugos politikos, kuomet nevyriausybiniis sektorius ir valdžios institucijos bendromis pastangomis ieško galimybių gerinti aplinkos būklę, vystymui. Šių problemų aktualumas ir noras išsiaiškinti galimybes aplinkosauginėms NVO įgauti tvirtesnę poziciją aplinkos apsaugos politikos formavime ir

¹ Domarkas V., Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas: Technologija, 2000.

įgyvendinime, paskatino šio magistro baigiamojo darbo autorę nagrinėti nevyriausybinių sektoriaus indėlį šiame procese.

Baigiamojo darbo problema – nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų pozicijos aplinkos apsaugos politikos formavimo ir įgyvendinimo procesuose analizės stoka.

Nors nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų problemos Lietuvoje yra itin aktualios ir išsamios jų analizės reikalingos tam, kad būtų atrasti galimi jų sprendimo būdai, literatūros šia tema yra gana nedaug. Galima išskirti V. Domarką ir D. Gineitienę², kurie, analizuodami nevyriausybines aplinkosaugines organizacijas, išskyrė valdžios požiūrį į NVO, kaip į konkurentus ir valdžios veiksmų kritikus. Pabrėžė tokias problemas, kaip kvalifikuotų narių trūkumas, laiko ir darbo prasmingumo stoka, bei prastai cirkuliuojanti informacija. Taip pat svarbu paminėti ir Z. Venckų³, kuris mokomojoje knygoje pateikė ne tik Lietuvos, bet ir Europos Sąjungos (ES) aplinkos apsaugos politikos raidos, jos įgyvendinimo analizę, bet ir nevyriausybinių sektoriaus pagrindinius veiklos aspektus. Kiti autoriai, tokie kaip R. Šimašius⁴, V. Domarkas ir D. Gineitienė⁵ savo darbuose daugiau analizuoja visą nevyriausybinių sektorių, o ne aplinkosaugines organizacijas.

Aplinkosauginės NVO ir jų veikla, kaip tyrimo objektas, autorės duomenimis, analizuotas minimaliai. Vieni naujausių tyrimų šia tematika yra N. Kriaučiūnaitės ir A. Telešienės tyrimas – Lietuvos nevyriausybinių organizacijų aplinkosauginė veikla (2008), kuriame analizuotos pagrindinės aplinkosauginių NVO veiklos formos, bei M. Lastauskienės atliktas magistro baigiamojo darbo tyrimas – „Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų vaidmuo atliekų tvarkyme“ (2008). Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro (NIPC) tyrimai – NVO teisinės bazės Lietuvoje problematika (2008), Lietuvos nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis (2006) ir kt. – nors ir analizuojantys bendrąją NVO padėtį Lietuvoje, neišskiriant aplinkosauginio sektoriaus, vis dėlto suteikia reikšmingų faktų apie šio sektoriaus veiklos problematiką Lietuvoje.

Šiame magistro baigiamajame darbe **teorinė reikšmė** atskleidžiama per mokslinės literatūros, tyrimų duomenų, teisinių dokumentų analizę, kurioje pateikiama reikšminga informacija, leidžianti išsiaiškinti, aplinkosauginių NVO padėtį tarp aplinkos apsaugos politikos proceso dalyvių. **Praktinė darbo reikšmė** pasižymi tuo, kad tyrimų, kurių rezultatai atskleistų kokiais būdais nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijos daro įtaką aplinkos apsaugos

² Domarkas V., Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas: Technologija, 2000.

³ Venckus Z. Aplinkos apsaugos politika ir teisė. Vilnius: Technika, 2008.

⁴ Šimašius R. Ne pelno organizacijos. Prigimtis ir reglamentavimas. – Vilnius: Eugrimas, 2007.

⁵ Domarkas V., Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas: Technologija, 2000.

politikos formavimo ir įgyvendinimo procesams, su kokiomis problemomis susiduria ir kokiomis priemonėmis būtų galima išnaudoti esamas ir sukurti naujas galimybes, nėra atlikta.

Rengiant šį magistro baigiamąjį darbą buvo iškeltos tokios **hipotezės**:

1. Lietuvos nevyriausybinės aplinkosauginės organizacijos intensyviausiai prisideda prie aplinkosaugos politikos įgyvendinimo vykdydamos visuomenės švietimo bei aplinkos būklės vertinimo ir gerinimo priemones (projektus), o taip pat dalyvaudamos aplinkosaugos teisėkūroje ir nacionalinių programų svarstymuose;

2. Lietuvos nevyriausybinės aplinkosauginės organizacijos, deklaruojančios dalyvavimą kuriant ir tobulinant nacionalinę aplinkosaugos politiką bei jos įgyvendinimą, nepakankamai efektyviai išnaudoja savo galimybes aplinkosaugos politikos formavimo procese.

Darbo tikslas – atskleisti Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų vaidmenį aplinkos apsaugos politikos formavimo ir įgyvendinimo procese.

Magistro baigiamojo darbo tikslui pasiekti išskiriami šie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų Lietuvoje pagrindinius veiklos ir teisinės bazės aspektus, susijusius su aplinkos apsaugos politikos formavimu ir įgyvendinimu;

2. Išanalizuoti nevyriausybinių organizacijų ir valdžios sektoriaus bendradarbiavimo aspektus aplinkos apsaugos srities sprendimų priėmimo procese;

3. Atlikti Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų internetinių tinklapių analizę, jų anketinę apklausą bei valdžios sektoriaus atstovų interviu;

4. Apibendrinus ir įvertinus atlikto tyrimo duomenis, pateikti pasiūlymus dėl nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų vaidmens aplinkos apsaugos politikoje gerinimo.

Tyrimo objektas. Rengiant magistro baigiamojo darbo tyrimą, tyrimo objektu buvo pasirinktas Lietuvos aplinkosauginių nevyriausybinių organizacijų veikla.

Tyrimo dalykas. Tyrimo dalyku buvo išskirtas Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų naudojamos priemonės aplinkos apsaugos politikos kūrimo ir įgyvendinimo procese.

Pagrindinės sąvokos:

1. Nevyriausybinė organizacija – tai demokratinė organizacija įkurta laisva piliečių valia, kuri tarnauja visuomenės, jos grupių labui, nesieka pelno ir tiesiogiai neprisideda prie valstybės valdymo⁶.

2. Aplinkos apsauga – tai aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio bei kitokio neigiamo poveikio, atsirandančio naudojant gamtos išteklius.⁷

⁶ Ginevičius R., Sūdžius V. Organizacijų teorija. – Vilnius: Technika, 2007.

⁷ Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatymas. Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.

3. Aplinkos apsaugos politika – tai aplinkos problemų įvardijimas, aktualizavimas, sprendimo būdų numatymas, jų teisinis patvirtinimas ir teisės aktų priėmimas, bei teisinių struktūrų sukūrimas jiems įgyvendinti⁸.

4. Politikos įgyvendinimas. Jo veiksmingumas priklauso nuo to, kokie iškeliami uždaviniai, sukuriamos įgyvendinimo priemonės, taip pat nuo tarpvalstybinio, tarpinstitucinio bendradarbiavimo tarp atskirų sektorių. Kalbant apie aplinkos apsaugos politiką, ji integruojama į pramonės, energetikos, ūkio, žemės ūkio, transporto, švietimo sritis. Sėkmingas bendradarbiavimas tarp šių sektorių užtikrina darnų aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo procesą.

Tyrimo metodai. Magistro baigiamajame darbe naudotasi įvairiais teoriniais ir empiriniais tyrimo metodais kaip tyrimo objekto pažinimo būdais.

Teoriniai tyrimo metodai:

- Lyginamasis istorinis metodas. Jis leido apžvelgti nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų vystymąsi pasaulinėje erdvėje ir Lietuvoje, aplinkos apsaugos politikos formavimosi tendencijas ir remiantis tuo paaiškinti šiandieninės situacijos tarpvalstybinius skirtumus.

- Lyginimo metodas. Jis leido palyginti įvairių valstybių nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų patirtį, atrasti nepakankamai išvystytas aplinkosauginių NVO veiklos sritis.

- Kritikos metodas leido surasti trūkumus nevyriausybinių organizacijų tesinėje bazėje.

- Sintezės metodas. Šis metodas taikytas pateikiant galimus racionalius (efektyvius ir įmanomus, atitinkančius esamą situaciją) problemų sprendimo būdus, remiantis išanalizuota informacija. Taip pat taikyti mokslinės literatūros ir statistinių duomenų analizės metodai.

Empiriniai tyrimo metodai. Magistro baigiamojo darbo tyrime atlikta nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų internetinių tinklapių analizė, siekiant išsiaiškinti, kokia informacija apie organizacijos veiklą yra prieinama visuomenei ir kokią vietą čia užima veiklos, susijusios su aplinkos apsaugos politikos formavimu ir įgyvendinimu. Taip pat atlikta anketinė Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų atstovų apklausa, kuri leido išskirti organizacijų veiklos sritis, darančias įtakos valdžios sektoriaus priimamiems sprendimams, problemas, su kuriomis jos susiduriama, bendradarbiaudamos su valstybiniu sektoriumi sprendimų priėmimo procese.

Remiantis gautais anketinės apklausos duomenimis buvo atliktas valstybinio sektoriaus atstovų interviu. Jo metu išsiaiškinta valstybinio sektoriaus pozicija nevyriausybinių

⁸ Venckus Z. Aplinkos apsaugos politika ir teisė. – Vilnius: Technika, 2008.

aplinkosauginių organizacijų atžvilgiu, atpažintos problemos, trukdančios efektyviam tarpusavio bendradarbiavimui aplinkos apsaugos politikos kūrimo ir įgyvendinimo procese.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis, į kurios sudėtį įeina du pagrindiniai skyriai: teorinė analitinė dalis ir empirinių tyrimų analizės dalis. Kiekviena jų skiriama į poskyrius pagal sprendžiamas problemas ir magistro baigiamajame darbe iškeltų uždavinių. Po šių dalių yra pateikiamos išvados, išskirtos atlikus literatūros šaltinių analizę bei išanalizavus tyrimo duomenis, bei rekomendacijos nevyriausybinėms aplinkosauginėms organizacijoms ir valstybinio sektoriaus institucijoms bei būsimiems šios temos tyrėjams. Darbo pabaigoje pateikiamos santraukos lietuvių bei anglų kalbomis ir priedai.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

AM – Aplinkos ministerija;

AAKB – Aplinkos apsaugos komiteto biuras;

ES – Europos Sąjunga;

JT – Jungtinės Tautos;

LOD – Lietuvos ornitologų draugija;

LR – Lietuvos Respublika;

LŽJ – Lietuvos žaliųjų judėjimas;

NIPC – nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras;

NVO – nevyriausybinių organizacijų;

RAAD – Regioninis aplinkos apsaugos departamentas;

UNEP – United Nations Environment Programme;

VšĮ – Viešoji įstaiga.

1. LIETUVOS NEVYRIAUSYBINIŲ APLINKOSAUGINIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLA

1.1. Nevyriausybinų aplinkosauginių organizacijų istorinė raida

Įvairių organizacijų, kurios galėtų būti priskirtos nevyriausybiniam sektoriui, ištakos dažniausiai siejamos su vėlyvaisiais viduramžiais, kuomet itin aktyviai veikė katalikų ir evangelikų-liuteronų bažnyčių bendruomenės⁹. Vis dėlto pirmieji fondai, manoma, daugelyje Europos šalių egzistavo jau nuo 5a. prieš Kristų, o asociacijos žinomos nuo pirmųjų krikščioniškų judėjimų, įvairių amatininkų ir pirklių asociacijų, gildijų, cechų, savitarpio pagalbos grupių veiklos¹⁰.

Tolesnis nevyriausybinio sektoriaus plėtojimas siejamas su globalizacijos procesu. Po antrojo pasaulinio karo kūrėsi naujos tarptautinės institucijos (Jungtinės Tautos, Pasaulio bankas, Tarptautinis valiutos fondas ir kt.), buvo steigiamos galingos regioninės organizacijos (Europos Sąjunga, Pietryčių Azijos Valstybių Asociacija ir kt.)¹¹. Tuo laikotarpiu taip pat plėtėsi ir globalus NVO tinklas. Tačiau šio sektoriaus iniciatyvoms nebuvo palikta erdvės dėl dalyje valstybių įsitvirtinusio komunistinio režimo, o vėliau įsitvirtino nuomonė, jog už svarbiausias visuomenės gyvenimo sritis yra atsakinga valstybė, o NVO sektoriui paliekama tik „skylių užlopytojo“ funkcija¹². Vis dėlto, vystantis demokratijos procesams, trečiajam sektoriui pradėta skirti pakankamai dėmesio, remti jų iniciatyvas, net dalis valstybinių institucijų funkcijų buvo perduota būtent NVO. Taigi valdymas tapo ne tik formalias institucijas apimančiu procesu, bet įtraukiančiu į globalią politiką ir nevyriausybines organizacijas.

Per pastaruosius dešimtmečius NVO skaičius, tuo pačiu ir reikšmė pasaulinėje visuomenėje žymiai išaugo. Europos Komisijos nuomone, augimo tendencijas lėmė išaugusi paslaugų reikšmė visuomenėje, atsiradę nauji poreikiai, kuriuos pirmiausia gali patenkinti nevyriausybines organizacijos. Įtakos taip pat turėjo ir aštuntojo dešimtmečio nedarbo krizė, istoriniai šalių, besivaduojančių iš autoritarizmo, aspektai, bei demografiniai pokyčiai, tokie kaip išaugęs į pensiją išėjusių, netekusių darbo žmonių skaičius ir išryškėjęs požiūris perduoti funkcijas į privačias rankas, sumažinant valdžios išlaidas¹³.

⁹ Praktinis vadovas nevyriausybiniams organizacijoms. Antrasis papildytas leidimas. – Vilnius: Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras, 1999.

¹⁰ Šimašius R. Ne pelno organizacijos. Prigimtis ir reglamentavimas. – Vilnius: Eugrimas, 2007.

¹¹ Domarkas V., Masionytė R. Viešojo administravimo modernizavimo galimybės globalizacijos sąlygomis // Viešoji politika ir administravimas, 2005, Nr. 11.

¹² Domarkas V., Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas: Technologija, 2000.

¹³ Communication from the Commission on Promoting the Role of Voluntary Organizations and Foundations in Europe. COM/97/0241 final., Annex I, 1.4.

Lietuvoje filantropinės veiklos pradžia dažniausiai siejama su filaretų ir filomatų draugijomis bei su vyskupo M. Valančiaus įkurtomis blaivybės brolijomis. Tačiau įvairiais laikotarpiais jų veiklą buvo stengiamasi riboti. Tarpukario nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu draugijos buvo varžomos įstatymais – joms steigti teisę turėjo tik vidaus reikalų ministras.

1940 m. Lietuvos TSR vidaus reikalų liaudies komisaro įsakymu daugelio draugijų veikla buvo uždrausta. Tačiau net ir totalitarinio režimo metu Lietuvoje žmonės gebėjo burtis, vienytis ir siekti savo interesų įgyvendinimo.

Informacijos apie nevyriausybinį **aplinkosauginių organizacijų raidą** Lietuvoje nėra pakankamai, tačiau analizuodami NVO sektoriaus istoriją V. Domarkas ir D. Gineitienė (2000)¹⁴ pateikė duomenis ir apie aplinkos apsaugos srityje veikusias organizacijas. Viena pirmųjų aplinkosauginių organizacijų Lietuvoje – J. Tumo-Vaižganto iniciatyva įkurta „Lietuvai gražinti draugija“ (1921m.), kurios tikslas buvo karo nuniokotos šalies gamtos atgaivinimas. Vėliau buvo įkurta ir Lietuvos gamtininkų draugija. Tarybų Sąjungos laikotarpiu daugelyje Lietuvos rajonų veikė Lietuvos Sodininkų draugijos padaliniai. O prasidėjus atgimimo judėjimui ypatingai suaktyvėjo aplinkosauginių klubų steigimasis: 1987-1988 m. Vilniuje įsikūrė „Žemyna“, Kaune – „Atgaja“, Klaipėdoje – „Žvejonė“, Šiauliuose – „Aukuras“. Šiuo laikotarpiu buvo organizuojamos įvairios protesto akcijos prie gamyklų teršėjų, Ignalinos AE, karinių bazių, rengiami mitingai, Baltijos jūros apkabinimas. Be ekologinių klubų veiklos taip pat aktyviai veikė žalieji, buvo leidžiamas laikraštis „Žalioji Lietuva“.

Sovietmečio įtaka stipriai paveikė NVO raidą net ir atkūrus nepriklausomybę. Tarybinio laikotarpio įpratusios gauti lėšas iš vietinės ar centrinės valdžios daugelis nevyriausybinų organizacijų tai stengėsi daryti ir toliau. Tačiau nepateikdavo tikslių programų, veiklos tikslų, todėl iš mokesčių mokėtojų pinigų remti tokias organizacijas nebuvo tikslinga. Be to, valdžia ėmė orientuoti šalį į rinkos ekonomiką ir buvo laikomasi nuomonės, jog gyventojai ir be NVO veiklos gali demokratiniiais rinkimais išreikšti savo nuomonę. Taigi, nebuvo įsisąmoninta NVO reikšmė pilietinei visuomenei, bei šio sektoriaus ir valstybinių institucijų bendradarbiavimo būtinumas. Tokiu būdu NVO vaidmuo visuomenėje neteko buvusios reikšmės, o sovietmečio įtakotas pasyvumas ir polinkis sprendimų priėmimą palikti valstybiniam sektoriui jaučiamas ir dabar¹⁵.

Vis dėlto, šiandieninėje Lietuvoje NVO veikla aplinkosaugos srityje yra pakankamai aktyvi, organizacijų tinklas auga, o tobulėjant informacijos sklaidai, sparčiai plečiantis žinių visuomenei, piliečių įsitraukimas turėtų augti.

¹⁴ Domarkas V., Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas: Technologija, 2000.

¹⁵ Ten pat ¹⁴

1.2. Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų teisinis reglamentavimas

Nagrinėjant nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų veiklą, siekiant išsiaiškinti jų indėlį formuojant ir įgyvendinant aplinkosauginę politiką, pirmiausia būtina atsižvelgti į teisinį šio sektoriaus reglamentavimą. Šiuo metu Lietuvoje veikia tokių teisinių formų aplinkosauginės NVO: asociacijos, labdaros ir paramos fondai bei viešosios įstaigos.

Teisė laisvai jungtis arba nesijungti į asociacijas yra laikoma viena žmogaus teisių, todėl ji įtvirtinta kiekvienos demokratinės valstybės konstitucijoje. Todėl aplinkosauginių NVO veikla šalia specialiai jų formoms skirtų įstatymų, apibrėžiama ir LR Konstitucijoje, kurios 35 straipsnis numato teisę laisvai jungtis į asociacijas: „piliečiams laiduojama teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams“¹⁶. Taip pat pabrėžiamas savanoriškumo principas – niekas negali būti priverstas jungtis ar nesijungti į organizacijas, bendrijas prieš savo norą. LR Konstitucija įtvirtina ir kitas laisves, kurios susijusios su ne pelno veikla: teisė turėti, laisvai skleisti savo įsitikinimus, ieškoti, gauti ir skleisti informaciją ir idėjas, rinktis į taikius susirinkimus, piliečių tautinėms bendrijoms savarankiškai tvarkyti savo tautinės kultūros reikalus.

Ne pelno organizacijų reglamentavimais atskirais teisės aktais pradėtas 1995 m. vasario 2 d., kuomet buvo priimtas Visuomeninių organizacijų įstatymas. Tačiau tokias organizacijas reglamentuoti vienu teisiniu aktu buvo atsisakyta ir jau 1996 m. priimti Asociacijų, Labdaros ir paramos fondų bei Viešųjų įstaigų įstatymai. Nuo 2004 m. vasario mėnesio, įsigaliojus Asociacijų įstatymo pakeitimui, visos organizacijos, veikusios pagal Visuomeninių organizacijų įstatymą, veikia pagal Asociacijų įstatymą.

LR Asociacijų įstatyme¹⁷ **asociacija** apibrėžiama kaip savo pavadinimą turintis ribotos atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti ir ginti jos narių ar kitus viešuosius interesus. Galimi žodžiai asociacijos pavadinime: „asociacija“, „visuomeninė organizacija“, „susivienijimas“, „sajunga“, „draugija“ ir kt. Nuo kitų teisinių NVO formų asociacija skiriasi tuo, kad yra naryste pagrįsta organizacija, tuo tarpu viešosios įstaigos ir fondai, kaip matysime vėliau, yra turiniais įnašais pagrįstos organizacijos.

Kitas nevyriausybinės organizacijos apibrėžiantis teisinis aktas yra LR Viešųjų įstaigų įstatymas¹⁸. **Viešoji įstaiga** (VŠĮ) – įsteigtas pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, siekiantis tenkinti viešuosius interesus vykdant visuomenei naudingą veiklą. Ji steigama formuojant dalininkų kapitalą, o jo savininkai – viešosios įstaigos dalyviai (fiziniai, juridiniai asmenys). Tokio tipo organizacijos pelnas gali būti naudojamas tik jos

¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Vilnius: Saulužė, 2000.

¹⁷ Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas. Valstybės žinios, 2004-01-22 Nr.25-745.

¹⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas. Valstybės žinios, 2004-02-14, Nr.25-752.

įstatuose nustatytiems tikslams siekti, be to jis negali būti skiriamas ir įstaigos dalininkams, organų nariams ar darbuotojų premijoms.

Būtina pabrėžti, kad NVO tikslas yra visuomenei naudingi tikslai, kurių siekiama altruistiškai, be jokios naudos sau. Tačiau Viešųjų įstaigų įstatymo nuostatos yra palankios įvairaus tipo organizacijų veiklai – iš visų NVO formų, būtent viešosioms įstaigoms nustatyta mažiausiai apribojimų. Būtent todėl tokios organizacijos tapo populiariausios tarp naujai besisteigiančių.

Dar viena nevyriausybinė organizacijų forma yra **labdaros ir paramos fondai**. LR Labdaros ir paramos fondų įstatymas¹⁹ nurodo, kad fondas – tai savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio pagrindiniai veiklos tikslai yra labdaros arba (ir) paramos bei kitokios pagalbos teikimas fiziniams ir juridiniams asmenims visuomenei naudingomis ir nesavanaudiškomis pripažįstamose srityse (mokslo, kultūros, švietimo, meno, religijos, sporto, sveikatos apsaugos, socialinės globos ir rūpybos, aplinkos apsaugos ir kt.).

Nevyriausybinė organizacijų reorganizavimo, registravimo ir kitokią tvarką reglamentuoja atskiri įstatymai, Vyriausybės nutarimai, įstatai.

1.3. Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginės organizacijos

Organizacijos, priskiriamos trečiajam sektoriui, dažniausiai yra vadinamos nevyriausybėmis organizacijomis (NVO). V. Domarkas ir D. Gineitienė pateikia ir D. Korteno (1990) pasiūlytą NVO skirstymą pagal formas ir pajamų šaltinius²⁰:

- Savanoriškos organizacijos, vykdančios socialinę misiją, remiantis visuomenės vertybėmis;
- Viešųjų paslaugų sutarčių dalyviai – tai į rinką orientuotos ne pelno firmos, tarnaujančios visuomenės tikslams;
- Piliečių organizacijos veikia remiantis savo narių interesais, kuriais reprezentuoja savo veiklą;
- Viešosios politikos įgyvendinimo NVO – valdžios kūriniai.

Šiame darbe analizuojamas NVO geriausiai apibrėžia Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro (NIPC) teikiamas apibūdinimas – nevyriausybė organizacija yra „visuomenės naudai Lietuvoje veikiantis, savarankiškas, nuo valdžios ir verslo

¹⁹ Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr.7-128.

²⁰ Domarkas V., Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas: Technologija, 2000.

nepriklausomas, pelno ir valdžios rinkimuose nesiekiantis, savanoriškumo pagrindu įsteigtas viešasis juridinis asmuo²¹.

1 lentelė. NVO sektorių pasiskirstymas pagal disponuojamas lėšas²²

Eil. Nr.	NVO veiklos sektoriai	Disponuojamų lėšų dalis procentais (%)
1.	Švietimas ir tyrimai	24 %
2.	Sveikatos apsauga	22 %
3.	Socialinės paslaugos	20 %
4.	Kultūra ir poilsis	16 %
5.	Verslas ir profesinės organizacijos	9 %
6.	Plėtra ir būstas	5 %
7.	Tarptautinė veikla	1 %
8.	Interesų atstovavimas ir politika	1 %
9.	Aplinkosauga	1 %
10.	Filantropija	0,5 %

Nors aplinkosauginių nevyriausybinių organizacijų dalis NVO sektoriuje nėra itin didelė (žr. 1 lentelę), tačiau jų skaičius vis sparčiau auga. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro duomenimis, už 2007 metus užsiregistravusių paramos gavėjo statusą turinčių NVO yra: asociacijų – 5697, labdaros ir paramos fondų – 418, o viešųjų įstaigų – 1929. Aišku, tai nėra visos Lietuvoje veikiančios NVO, kadangi ne visos jų turi paramos gavėjo statusą. Deja, tikslios informacijos, kiek aplinkosauginių NVO yra Lietuvoje, nepavyko rasti, pavyzdžiui, NIPC internetiniame tinklapyje rasta tik 33 aplinkosauginio pobūdžio NVO, o tinklapyje www.aplinkosauga.lt pateiktame NVO sąrašė jų yra 88.

Organizacijų **veiklos lygmuo** nulemia jų sprendžiamų problemų mastą, taikomus veiklos modelius, bendradarbiavimo tinklus su kitomis organizacijomis. Lietuvoje aplinkosaugines nevyriausybines organizacijas pagal veiklos lygmenį galima išskirti į keturis tipus: tarptautinį, nacionalinį, regioninį bei vietinį²³.

Tarptautinių organizacijų veikla yra aktyvi ne tik šalies teritorijoje, bet ir už jos ribų. Tai organizacijos, kurios struktūriškai yra kitų šalių organizacijų nariai, padaliniai. Tarptautinės organizacijos sprendžia globalias šalies problemas, taip pat konsultuojasi su užsienio partneriais, keičiasi informacija, vykdo bendrus projektus. Lietuvos žaliųjų judėjimas (LŽJ) yra viena iš

²¹ Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Lietuvos nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcija // <http://www.nisc.lt/lt/files/main/pletroskoncepcija.pdf>; prisijungimo laikas: 2009-07-12.

²² Domarkas V., Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. Kaunas: Technologija. 2000, p.31.

²³ Degutis M., Ramonaitė A., Žiliukaitė R. Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas. Pilietinės visuomenės institutas, TNS Gallup, 2007.

tokių aplinkosauginių NVO Lietuvoje. LŽJ yra šių tarptautinių organizacijų narys: Friends of the Earth-International (FoEI), Coalition Clean Baltic (CCB), CEE Bankwatch Network, International Network for Sustainable Energy (INforSE), Climate Action Network (CAN) ir Foundation for Environmental Education (FEE)²⁴. LŽJ patikėtas Aplinkosauginio švietimo fondo (angl. Foundation for Environmental Education) administruojamų programų, tokių kaip *Žaliojo rakto* programa, *Mėlynosios vėliavos* programa, *Gamtosauginių mokyklų* programa, įgyvendinimas Lietuvoje. Toks organizacijos veikimas už šalies ribų leidžia ne tik rasti būtinų partnerių, gauti reikiamos informacijos, bet taip pat tobulinti savo veiklą, atsižvelgiant į užsienio šalių patirtis, bei suteikti galimybę visuomenei įsitraukti į dar didesnę apimtį turinčias programas, projektus.

Nacionalinio lygmens organizacijos veikia visoje šalyje. Lietuvos ornitologų draugija yra viena iš nacionalinio pobūdžio aplinkosauginių nevyriausybinių organizacijų Lietuvoje. Ji rūpinasi ekologiniu visuomenės švietimu, paukščių populiacijų tyrimu visoje šalies teritorijoje, taip pat savo veikla vienija Lietuvos žmones, neabejingus gamtai ir paukščiams. Nacionalinio lygmens organizacijos dažnai dar vadinamos skėtinėmis organizacijomis, kadangi vienija mažesnes aplinkosaugines organizacijas, turi tam tikrus skyrius šalies teritorijoje²⁵. Respublikinio lygio organizacijos išsiskiria tuo, jog yra užmezgusios tvirtus ryšius su valdžios atstovais, todėl turi didesnę įtaką priimamiems sprendimams, negu vietinio lygmens organizacijos. Priimant ir įgyvendinant nacionalines ir regionines aplinkosaugines programas, respublikinio pobūdžio organizacijos aktyviai įsitraukia tiek į šių programų kūrimą, tiek į įgyvendinimo procesą.

Regioninės aplinkosauginės nevyriausybines organizacijos savo veikla panašios į nacionalines, tačiau jų veiklos sritys apsiriboja regionų teritorijomis. Pavyzdžiui, ekologinis klubas „Žvejonė“ yra nevyriausybine organizacija, savo veikla apimanti Klaipėdos regioną. Regioninių NVO, veikiančių aplinkosaugos srityje nėra daug.

Vietinės aplinkosauginės NVO – tai įvairios grupės, klubai, bendrijos. Nuo nacionalinio, regioninio lygio organizacijų, vietinės daugiausia skiriasi narių skaičiumi, techninėmis galimybėmis ir finansavimu. Šios organizacijos taip pat išsiskiria tuo, jog jos yra „arčiausiai žmonių“, todėl jų turima informacija, gauta dirbant su vietos gyventojais, yra itin svarbi, kadangi atskleidžia problemas, kurių nemato kitų lygmenų organizacijos, kurių ryšys su visuomene nėra toks artimas.

Visų lygmenų organizacijos dažnai bendradarbiauja viena su kita ir bendromis pastangomis siekia efektyvaus NVO interesų atstovavimo. Tam yra kuriamos tam tikros

²⁴ Lietuvos žaliųjų judėjimas // <http://www.zalieji.lt/apie>; prisijungimo laikas: 2009-08-20.

²⁵ Domarkas V., Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas: Technologija, 2000.

koalicijos ir susivienijimai. Tai tam tikra nevyriausybinių organizacijų bendros veiklos forma, išsiskirianti savo organizuotumu ir struktūriškumu. Šiuo metu aplinkosauginių organizacijų aplinkoje veikia Lietuvos aplinkosauginių nevyriausybinių organizacijų koalicija, įsteigta 2005 m. NVO koalicija savo veikla siekia aktyviai dalyvauti aplinkosauginės politikos formavimo ir įgyvendinimo procesuose, atstovauti aplinkosauginių NVO pozicijas, sprendžiant aplinkos apsaugos problemas bendradarbiauti ne tik tarpusavyje, bet į dialogą įtraukiant ir valstybės, savivaldybių ir verslo institucijas. Šiuo metu NVO koalicijos nariai yra: Bendrija „Atgaja“, Baltijos Aplinkos forumas, Lietuvos ornitologų draugija, Lietuvos gamtos fondas, Aplinkosaugos informacijos centras, VšĮ Vandens namai, Aplinkosaugos valdymo ir technologijų centras, Darnaus vystymo iniciatyvos, Lietuvos entomologų draugija²⁶.

Nevyriausybinių organizacijų veiklą skatina ir koordinuoja Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centrai. Šiuo metu Lietuvoje veikia Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje ir Alytuje²⁷. Jungtinių Tautų Vystymo Programos (JTVP) iniciatyva Atviros Lietuvos fondo (ALF) įkurtas labdaros ir paramos fondas Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras (NIPC) buvo įregistruotas 1995 m. NIPC siekia užtikrinti darnų nevyriausybinių sektoriaus organizacijų ir viešojo administravimo institucijų bendradarbiavimą ir atstovauti NVO interesus. Siekiant įgyvendinti šiuos tikslus NIPC teikia informaciją Lietuvos ir kitų šalių NVO, tarptautinėms institucijoms bei kitoms organizacijoms, taip pat konsultuoja, rengia mokymus. Siekdamas stiprinti NVO ir valstybinio sektoriaus bendradarbiavimą centras taip pat atlieka su NVO veikla susijusių įstatymų monitoringą, rengia įstatymų projektus ir teikia LR Seimui bei LR Vyriausybei, tobulina NVO finansavimo sistemą nacionaliniu ir savivaldybių lygmenyse, bei kuria NVO atstovavimo mechanizmą²⁸.

1.4. Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų veikla

Lietuvos aplinkosauginės organizacijos kūrėsi remdamosis kitų šalių patirtimi ir suformuotais modeliais. Daugiausia įtakos šiam procesui turėjo Vakarų Europos ir Šiaurės Amerikos aplinkosauginės veiklos patirtis²⁹.

²⁶ Lietuvos aplinkosauginių nevyriausybinių organizacijų koalicija // http://www.aplinkosauga.lt/body.php?var=apie_koalicija; prisijungimo laikas: 2009-10-27.

²⁷ Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras // http://www.nisc.lt/lt/links.php?links_id=58; prisijungimo laikas: 2009-10-27.

²⁸ Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras // http://www.nisc.lt/lt/about.php?about_id=49; prisijungimo laikas: 2009-10-27.

²⁹ Kriaučiūnaitė N., Telešienė A. Nevyriausybinių organizacijų aplinkosauginės veiklos tendencijos Lietuvoje // Viešoji politika ir administravimas, Nr. 25, 2008, p. 93-102.

Analizuojant aplinkosauginių organizacijų veiklą ji yra skiriama remiantis įvairiais kriterijais. Scarce ir Brower³⁰ aplinkosauginę veiklą skirsto pagal atitinkamą veiklos pobūdį į pragmatiškąją veiklą, radikaliąją, gamtos apsaugos aktyvistų veiklą ir asmeninio pavyzdžio aplinkosauginę veiklą. Dažniausiai pasitaikanti veiklos forma aplinkosauginėse organizacijose yra pragmatiškoji veikla. Tai įvairių aplinkos stebėsenos ar gyventojų nuomonių tyrimų atlikimas ir surinktų duomenų skelbimas publikacinėmis priemonėmis. Radikaliai aplinkosauginei veiklai yra priskiriamos tokios formos kaip įvairūs piketai ir protesto akcijos. Gamtos apsaugos veikla – tai fizinių aplinkos apsaugos problemų sprendimas tiesioginėmis aktyvistų pastangomis (įvairių talkų organizavimas). Kuomet asmeniniu pavyzdžiu propaguojamas aplinkai draugiškas gyvenimo būdas, tai – asmeninio pavyzdžio aplinkosauginė veikla. Aplinkosauginė veikla taip pat yra skiriama į vartotojų kompanijas, elektronines ir žiniasklaidos strategijas, politinį lobizmą, demonstracijas ir kūrybines veiklas³¹. Šalia šių aplinkosauginės veiklos aspektų lietuvių autoriai dar priskiria ir mokslinius tyrimus, ataskaitas ir pranešimus, kurie pagrindžia susirūpinimą aplinkosauginėmis temomis, bei teisinius procesus, kuriais įrodoma, jog naudojant aplinkosaugines priemones nebuvo laikomasi arba laikomasi neteisingai reglamentuojamų procedūrų³².

2008 metais atlikus tyrimą – Lietuvos nevyriausybiinių organizacijų aplinkosauginė veikla³³, kuriuo buvo siekiama iširti Lietuvos aplinkosauginių NVO veiklą, buvo išskirtos aplinkosauginės veiklos formos, būdingos Lietuvos aplinkosauginėms NVO (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Lietuvos NVO taikomos aplinkosauginės veiklos formos

<i>Šviečiamoji informacinio pobūdžio veikla</i>						<i>Moksliniai tyrimai, ataskaitos pranešimai</i>	<i>Vartotojų kampanijos</i>	<i>Taikingas protestas</i>	<i>Politinis lobizmas</i>	<i>Vietos bendruomenės iniciatyvos</i>	<i>Radikali aplinkosauginė veikla</i>	
Kibernetinė strategija	Informaciniai šviečiamieji leidiniai	Žiniasklaidos strategija	Rekreacinė veikla	Vakarai ir šventės	Kūrybinė veikla	Taip pat seminarai	Boikotai	Eitynės, teatralizuotos akcijos	Susitikimai, raštai, laiškai	Talkos ir pan.	Demonstracijos	Teisiniai procesai

³⁰Rinkevičius L. Shaping of the Public Policy Culture in Lithuania: Sociological Exploration of Change in Environmental Policy and Public Participation // Sociologija. Mintis ir veiksmai, 2006, Nr. 1, p. 113-127.

³¹Aktyvism: Democracy in Action // <http://www.sweetstep.com/>; prisijungimo laikas: 2009-10-28.

³²Degutis M., Ramonaitė A. ir Žiliukaitė R. Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas. Pilietinės visuomenės institutas, TNS Gallup, 2007.

³³Kriauciūnaitė N., Telešienė A. Nevyriausybiinių organizacijų aplinkosauginės veiklos tendencijos Lietuvoje // Viešoji politika ir administravimas, Nr. 25, 2008, p. 93-102.

Tyrimo metu analizuojant aplinkosaugines internetines svetaines, išsiaiškinta, kad vienos populiariausių šiandieninėje aplinkosauginėje veikloje yra pragmatiškojo aktyvizmo formos – moksliniai tyrimai, pranešimai ir ataskaitos. Kadangi tokie veiklai yra būtina aukšta kvalifikacija, tai rodo, jog Lietuvos NVO profesionalėja ir esamas problemas sprendžia pasitelkdamos naujausias mokslo žinias. Tuo tarpu, pakankamai visuomenės dėmesio nesusilaukia vartotojų kompanijos. Tyrimas atskleidė, jog pagrindinė priežastis, kodėl yra atsisakoma tokios veiklos, yra žmogiškųjų išteklių trūkumas – šiuo metu maža visuomenės dalis domisi aplinkosauginėmis temomis. Visuomenės abejingumas taip pat akcentuojamas ir taikinguose protestuose. Taigi, nors Lietuvos aplinkosauginės NVO nemažai dėmesio skyrė būtent šiai veiklai, ji nėra priskiriama prie sėkmingų, kadangi pasigendama visuomenės pilietinio aktyvumo. Radikalios aplinkosauginės veiklos formos, t.y. demonstracijos ir piketai, nėra itin populiarūs šiandieninėje aplinkosauginių NVO veikloje. O dažnai pasaulinių aplinkosauginių organizacijų taikomos veiklos formos, tokios kaip streikai, mitingai, budėjimai, Lietuvos NVO veikloje yra beveik netaikomos.

Apartosios veiklos formos, būdingos aplinkosauginėms nevyriausybinėms organizacijoms Lietuvoje, neretai yra taikomos kompleksiskai. Tokia veikla internetinėse svetainėse vadinama „projektu“. Kompleksiškai dažniausiai derinamos šviečiamojo informacinio pobūdžio veiklos formos tarpusavyje arba su moksline veikla. Daugiausiai NVO savo veikloje kreipiasi į vietos bendruomenes, kuomet sprendžiamos lokaliai aplinkos apsaugos problemos, be to, daugiausiai dėmesio skiriama didžiųjų Lietuvos miestų bendruomenės nariams, kadangi dauguma NVO yra įsikūrusios būtent juose. Pažymima, jog palyginus retai kreipiamasi į politinės galios turinčius adresatus, žiniasklaidą ir verslo sektorių. Sprendžiamų problemų ir veiklos adresatų, kaip vieno svarbiausių veiklos faktorių, analizė atskleidžia jog NVO politinė galia sprendžiant problemas, susijusias su aplinkos apsauga, nėra žymi³⁴.

Pagrindinės veiklos problemos. Nevyriausybinių organizacijų dažnai susiduria su tam tikromis problemomis, sudarančiomis papildomų kliūčių įsitraukti į valstybės politikos kūrimą ir efektyvų įgyvendinimą.

Teisinio reglamentavimo problemos. Teisės aktų, reglamentuojančių NVO veiklos aspektus nuo organizacijos steigimosi iki likvidavimo, yra pakankamai daug, tačiau vieningos sistemos, kuri aiškiai apibrėžtų visus su nevyriausybiniu sektoriumi susijusius aspektus, kol kas dar nėra.

³⁴ Kriaučiūnaitė N., Telešienė A. Nevyriausybinių organizacijų aplinkosauginės veiklos tendencijos Lietuvoje // Viešoji politika ir administravimas, Nr. 25, 2008, p. 93-102.

Viena svarbiausių problemų teisinio NVO reglamentavimo srityje yra susijusi su paramos gavėjo statusu. LR labdaros ir paramos įstatymo 7 straipsnyje³⁵ yra numatyti galimi paramos gavėjai. Teisė įgyti paramos gavėjo statusą atsiranda ne dėl visuomenei naudingos veiklos, o pasirinkus tam tikrą juridinio asmens formą. Be to, net ir esant atskiriems įstatymams, apibrėžiantiems skirtingos teisinės formos organizacijas, atsiranda neaiškių ribų tarp kai kurių iš jų, yra sukuriamos prielaidos biudžetinėms įstaigoms naudotis NVO skirtomis finansinėmis lengvatomis. Be to, valstybė ir savivaldybės aiškiai negali apibrėžti, kiek lėšų skyrė valstybiniam sektoriui, o kiek nevyriausybinėms organizacijoms.

Kita problema – NVO sektoriaus ir valstybės bendradarbiavimo reglamentavimas. Visuomenės dalyvavimą valstybės valdyje nustato LR Visuomenės informavimo įstatymas, apibrėžiantis informacijos rinkimo, rengimo, skelbimo tvarką. Tarp tokių įstatymų yra ir LR Referendumo įstatymas, nustatantis piliečių referendumo teisės įgyvendinimo tvarką bei LR Peticijų įstatymas, suteikiantis teisę kreiptis į Seimą, Vyriausybę ar savivaldybės institucijas dėl žmogaus teisių ir laisvių apsaugos ir kitais svarbiais visuomenės klausimais. Aplinkos apsaugos įstatymas, Viešojo administravimo įstatymas ir daugelis kitų apibrėžia visuomenės informavimo aspektus. Vietos savivaldos įstatymo³⁶ 4 straipsnis nusako, jog savivalda turi būti įgyvendinama vadovaujantis skaidrumo principu, taigi, atsižvelgiant į visuomenės nuomonę. Tačiau, nėra numatomos tikslios procedūros, kaip toks bendradarbiavimas turi būti įgyvendintas – visuomeninių organizacijų dalyvavimo tvarka paliekama nustatyti savivaldybėms. Taigi, įstatymas nenumato jokios teisės tiesiogiai inicijuoti savivaldos institucijų priimamų sprendimų. Panaši situacija yra ir su nacionalinėmis valdžios institucijomis. Pagal Seimo statutą NVO atstovai gali dalyvauti Seimo posėdžiuose, tačiau tik kaip stebėtojai ir tik pakviesti politinių frakcijų, Seimo komitetų, Seimo narių. Pažymėtina, kad tokiuose posėdžiuose jie neturi teisės oficialiai reikšti savo nuomonės. Taigi, NVO atstovai gali išsakyti savo poziciją Seimo komitetų posėdžiuose arba kaip stebėtojai Seimo sesijose ar Vyriausybės posėdžiuose, ar kaip konsultantai³⁷. Matoma, kad paliekama spraga nesudarant aiškaus valstybinio ir nevyriausybinių sektoriaus bendradarbiavimo mechanizmo.

Nevyriausybinių organizacijų vaidmens nuvertinimas. Moderniai demokratinei visuomenei būtinas trijų sektorių aktyvus dalyvavimas: valstybinio (vyriausybinių ir valdymo institucijų), verslo (privataus kapitalo) ir nevyriausybinių organizacijų (trečiojo sektoriaus)³⁸.

³⁵ Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas. Valstybės žinios, 2000-07-11, Nr. 61-1818.

³⁶ Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2000-10-27, Nr. 91-2832.

³⁷ Domarkas V., Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas: Technologija, 2000.

³⁸ Markauskaitė Ž. Subsidiarumo ir solidarumo reikšmė nevyriausybinių organizacijų organizuojamoms bei teikiamoms socialinėms paslaugoms Lietuvoje//Profesinės studijos: teorija ir praktika. 2005, Nr. 1.

Tačiau tam, kad toks bendradarbiavimas tarp atskiro sektoriaus institucijų būtų veiksmingas, reikalingas visų jo pusių įsitraukimas ir palankus požiūris vieni kitų atžvilgiu. Viena pagrindinių nevyriausybinių sektoriaus problemų – pasitaikantis valstybinių įstaigų nepasitikėjimas tokio tipo organizacijomis.

Visuomenės dalyvavimo oponentai nurodo, kad piliečių dalyvavimas politinėje veikloje yra visų pirma, per brangus procesas, o taip pat ir lėtina sprendimų priėmimo procedūrą. Tačiau priėmus sprendimą be piliečių įtraukimo gali kilti konfliktas, tuomet programa ar vykdomas planas dažniausiai yra sustabdomi, o tai gali pareikalauti žymiai didesnių išlaidų.

Piliečių dalyvavimo nevyriausybinių organizacijų veikloje problematiškumas. Veiksmingi politikų priimami sprendimai, patenkinta visuomenė ir stipresnė demokratija yra įmanoma per sėkmingą visuomenės dalyvavimą. Siekiant tobulėjimo šioje srityje susiduriama su piliečių savimonės problemomis bei nevyriausybinių organizacijų veiklos trūkumais.

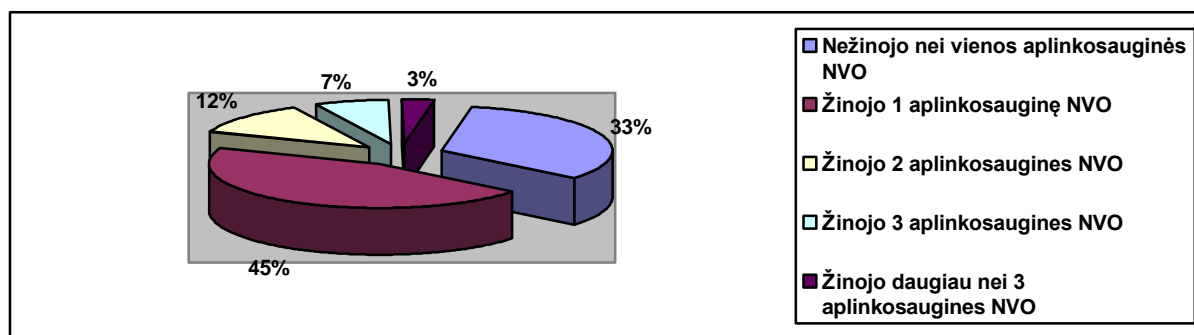
Palyginti su ES šalimis senbuvėmis, Lietuvos piliečių dalyvavimo NVO veikloje mastas yra itin žemas³⁹. Atviros Lietuvos fondo inicijuoto tyrimo Filantropija Lietuvoje 2003 rezultatai atskleidė, jog piliečių požiūris į nevyriausybinių sektorių tirtu laikotarpiu nebuvo itin teigiamas. Pirmiausia, tik trečdalis apklaustųjų teigė ką nors žinantys apie ne pelno organizacijų veiklą. Tuo tarpu, žinantieji nevyriausybiniam sektoriui priskirtų tik kultūros, meno, religinių bendruomenių sritis⁴⁰. Tai atskleidė informacijos sklaidos trūkumą visuomenėje. Panašaus pobūdžio tyrimas buvo atliktas ir 2007 metais. Pilietinės galios indekso tyrimo⁴¹ duomenimis, net 40 proc. Lietuvos piliečių nedalyvauja jokioje pilietinėje veikloje. Tam yra kelios priežastys: informacijos apie NVO trūkumas ir bejėgiškumo „sindromas“. Tyrimo duomenimis, daugumos gyventojų nuomone, didžiausią įtaką priimamiems sprendimams turi Seimo nariai, valdininkai, Prezidentas, o mažiausiai – paprasti piliečiai. M. Lastauskienės atlikto tyrimo – Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų reikšmė tvarkant atliekas – rezultatai atskleidė, jog visuomenė nepakankamai žino apie nevyriausybines aplinkosaugines organizacijas (žr. 1 pav.). Dažniausiai respondentų minimos aplinkosauginės NVO buvo Lietuvos žaliųjų judėjimas bei Lietuvos ornitologų draugija. Respondentų, kurie žinotų daugiau negu dvi aplinkosaugines NVO, buvo vos 10 proc. Be to, tyrėja pažymi, jog atliekant apklausą, daugeliui visuomenės narių reikėjo paaiškinti, kas tai yra NVO. Pastebėta ir tai, jog didžiausia dalis respondentų, žinojusių aplinkosaugines NVO (ir didesnę jų skaičių), buvo moksleiviai, studentai ir mieste

³⁹ Lietuvos vertybių tyrimas. Vilnius: Pilietinės visuomenės institutas, 2005.

⁴⁰ Atviros Lietuvos fondas. Filantropija Lietuvoje 2003. Sociologinio tyrimo apibendrinimas. – Vilnius: 2003.

⁴¹ Degutis M., Ramonaitė A., Žiliukaitė R. Lietuvos visuomenės Pilietinės galios indeksas: 2007metai. – Vilnius, 2008.

gyvenantieji⁴². Taigi, tyrimas parodė, jog aplinkosaugos srityje veikiančios nevyriausybinės organizacijos nėra pakankamai žinomos visuomenei.

1 pav. Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų žinomumas visuomenėje⁴³

Visuomenė vis dar nėra gerai informuota bei nepakankamai domisi aplinkos apsaugos klausimais, taigi ir neturi pakankamai informacijos apie esamą būklę ir yra palyginti pasyvi, kai yra priimami su šia sritimi susiję sprendimai. Be to, žmonės linkę tokias sritis kaip aplinkosauga laikyti itin specializuota, todėl ir rūpinimąsi ja palieka specialistams. Prie šios problemos prisideda ir tai, kad visuomenė nėra tinkamai informuota apie sprendimų priėmimo procedūras, tokia informacija nėra lengvai prieinama, o jei piliečiai ją ir pasiekia, jos suprantamumą komplikuoja sudėtinga teisės aktų kalba bei informacijos gausa⁴⁴.

Kvalifikuotų specialistų trūkumas – dar viena iš NVO problemų. Nevyriausybinesse organizacijose egzistuoja ne tik dalyvaujančių veikloje žmonių stygius, bet ir jų tarpe esančių kvalifikuotų narių trūkumas⁴⁵. Dažniausiai NVO dirba savanoriai, negaunantys atlygio už atliktą darbą, todėl, akivaizdu, kad tokia veikla negali būti pagrindinis užsiėmimas. Kita aplinkybė – kvalifikuoti specialistai ne taip dažnai dirba nevyriausybiniame sektoriuje, kadangi jų išsilavinimas sukuria galimybes užimti atitinkamas pareigas tiek privačiame, tiek valstybiniame sektoriuje. Taigi, kvalifikuotų darbuotojų trūkumas gali būti sietinas su NVO finansavimu. Joms teikiamų lėšų didžioji dalis yra skiriama iš patvirtintų projektų, todėl nėra pastovaus darbuotojų finansinio skatinimo, atitinkamų priedų, kurie yra kito tipo institucijose. Taigi, nesant tinkamam pasirengimui, išsilavinimui prastėja atliekamos veiklos kokybė. O tai, žinoma, mažina galimybes pateikti reikšmingų, argumentuotų pasiūlymų valstybiniam sektoriui, siekiant tobulinti itin sudėtingą ir nuolatinių kompromisų bei įžvalgų reikalaujantį viešojo administravimo procesą.

⁴² Lastauskienė M. Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų reikšmė tvarkant atliekas // LŽŪŪ mokslo darbai, Nr. 83 (36), 2009.

⁴³ Ten pat ⁴².

⁴⁴ Rutkoviėnė V. M., Sabienė N. Aplinkos tarša. Mokomoji medžiaga // http://www.lzuu.lt/nm/l-projektas/-Aplinkos_tarsa/titlas.htm; prisijungimo laikas: 2009-10-28.

⁴⁵ Domarkas V., Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas: Technologija, 2000.

2. LIETUVOS NEVYRIAUSYBINIŲ APLINKOSAUGINIŲ ORGANIZACIJŲ VAIDMUO APLINKOS APSAUGOS POLITIKOJE

2.1. Aplinkos apsaugos politikos sistema Lietuvoje

Nuo valstybės kuriamos ir įgyvendinamos politikos priklauso visų valstybės sferų funkcionavimo veiksmingumas. Pastaruoju metu Europos Sąjungos valstybės vis daugiau dėmesio skiria aplinkos apsaugos sektoriui, kadangi tai vienas iš visuomenės gerovės pagrindų. Todėl ypatingai svarbu aktyviai ir intensyviai vykdyti aplinkos apsaugos politiką tiek tarptautiniu, tiek ir valstybiniu bei vietiniu lygmeniu.

Institucinis aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimas. Lietuvoje pagrindinės institucijos, valdančios aplinkos išteklių naudojimą ir apsaugą yra LR Seimas, LR Vyriausybė, Aplinkos ministerija (AM) ir jos struktūriniai padaliniai bei jai pavaldžios institucijos. Aplinkos apsaugos politika įgyvendinama ir vietiniu lygmeniu (savivaldybės), be to šiame procese dalyvauja ir kitos ministerijos.

LR Seimas, atlikdamas įstatymų leidybos funkciją, yra vienas iš aplinkos apsaugos politikos formuotojų. Seime veikia Aplinkos apsaugos komitetas, kurio pagrindinės veiklos kryptys: rengti ir nagrinėti įstatymų ir kitų teisės aktų projektus ir pasiūlymus aplinkos apsaugos klausimais bei pasiūlymus dėl aplinkosauginės politikos formavimo⁴⁶. LR Vyriausybė, kaip vykdomosios valdžios institucija, įgyvendina valstybinę aplinkos apsaugos politiką bei koordinuoja valstybės institucijų, susijusių su aplinkos apsaugos politika, sistemą. LR Aplinkos ministerija įgyvendina bendrąjį aplinkos apsaugos valdymą Lietuvoje, reguliuoja valstybinių gamtos išteklių naudojimą ir kuria teisinę bazę, reikalingą efektyviam aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimui. Politiką įgyvendina joms priskirtose srityse struktūriniai AM padaliniai ir pavaldžios institucijos. RAAD yra struktūriniai AM padaliniai regionuose, kurie organizuoja bei vykdo aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo kontrolę jiems priskirtose teritorijose. Aplinkos apsaugos politika įgyvendinama ir vietiniu lygmeniu – savivaldybės užtikrina joms priklausančių gamtos išteklių valdymą.

Visuomenės dalyvavimo politikos sistemoje užtikrinimas. Siekiant užtikrinti, kad visuomenė aktyviai dalyvautų aplinkosaugos politikos formavimo procese bei priimant sprendimus, labai svarbu kuo plačiau ir intensyviau skleisti informaciją, naudojant patrauklias ir skatinančias pilietinę iniciatyvą priemones⁴⁷. Lietuva 1998 m. pasirašė Orhuso konvenciją, kurioje akcentuojama valstybės atsakomybė sukurti reikiamas sąlygas piliečiams gauti

⁴⁶ LR seimas. Aplinkos apsaugos komitetas // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6136&p_k=1; prisijungimo laikas: 2009-11-11.

⁴⁷ Maarleveld M. Social environmental learning for sustainable natural re-source management : theory, practice, and facilitation. Wageningen: WUR, published doctoral dissertation, 2003.

informaciją, dalyvauti priimant sprendimus ir kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. Valstybės institucijų turimos informacijos apie aplinką prieinamumą visuomenei užtikrina ES direktyva (90/313/EEB) Dėl informacijos apie aplinką prieinamumo visuomenei. Visuomenės informavimo susijusių su aplinkos apsauga klausimais aspektus reglamentuoja ir kitos ES direktyvos: dėl poveikio aplinkai vertinimo, pavojingų atliekų, teršalų patekimo į aplinką, su pavojingomis medžiagomis susijusių avarių pavojaus kontrolės ir kt.⁴⁸.

Vienas pagrindinių įstatymų, reglamentuojančių visuomenės teisę gauti informaciją apie aplinką ir dalyvauti priimant aplinkosauginius sprendimus yra LR Aplinkos apsaugos įstatymas (1992). Jame nustatytos valstybinių institucijų pareigos informuoti visuomenę apie aplinkos būklę, tenkinti ar motyvuotai atmesti piliečių, visuomeninių organizacijų, kitų juridinių ir fizinių asmenų pasiūlymus, skatinti visuomenę dalyvauti priimant ir įgyvendinant aplinkosauginius sprendimus. Piliečių, visuomeninių organizacijų, kitų juridinių ir fizinių asmenų teisės gauti informaciją apie aplinką, paduoti skundą, reikalaujant atitinkamų veiksmų, kad būtų išvengta ar sumažinta žala aplinkai arba atkurta pradinė aplinkos būklė, taip pat reglamentuojamos įstatymo⁴⁹. Taip pat yra priimtas LR Vyriausybės nutarimas Dėl informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei (1999 m.), Visuomenės informavimo įstatymas (2000 m.), Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas (2000 m.) ir kiti teisės aktai, reglamentuojantys visuomenės teisę į informaciją apie aplinką

Taigi, aplinkos apsaugos politikos sistemoje Lietuvoje instituciniu požiūriu yra sukurtas mechanizmas sėkmingam šios politikos vystymui, tačiau visuomenės ir NVO dalyvavimas šiame procese nėra pabrėžiamas. Priimti teisiniai aktai dažniausiai tik nurodo, kad informacija privalo būti teikiama visuomenei, tačiau tik keletas iš jų (pvz., Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas) užtikrina visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus. Tolesniuose skyriuose bus analizuojama esama padėtis tiek valstybės, tiek savivaldybės institucijų bendradarbiavimo procese su nevyriausybinio sektoriumi, kuri padės išsiaiškinti, kokia reali situacija yra šiuo metu.

2.2. Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų ir valdžios sektoriaus bendradarbiavimas kuriant ir įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką

Nevyriausybinių sektoriaus ir valstybinių institucijų bendradarbiavimas yra būtinas efektyviam valstybės funkcionavimui. Jis užtikrina demokratišką valdymą, valstybės funkcijų įgyvendinimą ir tvarų visuomenės vystymąsi – juks valdžios institucijos negali vienos išspręsti

⁴⁸ Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius: Aplinkos apsaugos politikos centras, 2002.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatymas. Valstybės žinios, Nr. 5-75, 1992.

visuomenės problemų. O tarpusavio santykiai yra naudingi abiem pusėms: nevyriausybinis sektorius daugeliu atvejų gauna dalį finansavimo iš valstybės, o pats padeda valdžiai įgyvendinti aplinkos apsaugos politiką, atitinkančią geriausiai prieinamus problemų sprendimo būdus. Darnaus ryšio vystymui tarp šių sektorių demokratinėse valstybėse turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys, kadangi būtent šis bendradarbiavimas yra būtinas siekiant sukurti tokią valstybinę bazę, kurioje būtų atsižvelgta į visuomenės interesus, priimami sprendimai būtų geriausiai atitinkantys esančią situaciją, ir būtų sutelktos reikiamos priemonės jiems įgyvendinti.

Viešojo administravimo įstatymo 7 str. numato, jog „viešojo administravimo institucijos dėl administracinio reglamentavimo sprendimų, susijusių su bendrais teisėtais visuomenės interesais [...] turi konsultuotis su visuomenės interesams atitinkamoje srityje atstovaujančiomis organizacijomis [...]“⁵⁰. Lyg ir suteikdamas galimybę nevyriausybiniam sektoriui reikalauti iš valstybinių institucijų vaidmens priimant sprendimus, tas pats įstatymo straipsnis tuo pačiu sukelia ir teisinių kliūčių – „Konsultavimosi būdus [...] pasirenka pati viešojo administravimo institucija, jeigu įstatymų nenustatyta kitaip“. Paliekant institucijoms pačioms apsispręsti, kokiais būdais reikėtų bendradarbiauti su trečiuoju sektoriumi, galima sakyti, paliekama teisė jiems nuspręsti, su kuo bendradarbiauti ir į kieno teikiamus siūlymus atsižvelgti.

Valstybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas. Šiuo metu nevyriausybinių organizacijų nėra sukūrusios visas organizacijas vienijančio instituto, kuris atstovautų visuomenės interesus valstybinės politikos sferoje. Todėl bendradarbiavimas tarp nevyriausybinių ir valdžios sektoriaus nėra toks sklandus, koks galėtų būti reglamentavus šių sektorių santykius. Dabartinė padėtis NVO neleidžia tiesiogiai dalyvauti priimant politinius sprendimus. Tokių organizacijų vaidmuo apsiriboja dalyvavimu valdžios ir valdymo institucijų organizuojamose konferencijose, forumuose, posėdžiuose. Dažniausiai išreikšti NVO poziciją aktualiais klausimais individualiai kviečiamos yra nacionalinio lygmens organizacijų arba skėtinių organizacijų atstovai. Tačiau, net ir galėdamos atstovauti NVO sektoriui, įgaliojimo šiam procesui trečiasis sektorius neturi. Dėl šios priežasties jis užima tik patarėjo, stebėtojo, informacijos teikėjo poziciją. Todėl ir nėra aiški NVO reikšmė priimant sprendimus.

Nevyriausybinių organizacijų Lietuvoje nuolat kreipiasi į valdžios institucijas: Seimą, Vyriausybę, Ministerijas. Tačiau, pavieniui atstovaudamos visuomenės interesą, jos negali pasiekti tokių rezultatų, kokie būtų įmanomi turint bendrą NVO atstovavimo instituciją. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro pastangomis, 1998 m. Vyriausybės nutarimu buvo įkurta NVO reikalų komisija. Ji turėjo atlikti patariamąsias institucijos veiklą – nagrinėjant klausimus, susijusius su NVO sektoriumi, patarti Ministro Pirmininko kanceliarijai. Tačiau, „dėl nepakankamų įgaliojimų, dažnos vyriausybių kaitos bei prastos komunikacijos su

⁵⁰ Viešojo administravimo įstatymas. 1999 m. birželio 17 d. Nr. VIII-1234, Valstybės žinios, Nr. 60-1945.

NVO sektoriumi [...] iškilio būtinybė reformuoti NVO reikalų komisiją⁵¹. Kitas bandymas NVO klausimus spręsti aukščiausiam lygmenyje, t.y. kolegialiai veikiant su valstybinėmis institucijomis, buvo Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymo projektas, kuriame buvo siūloma reglamentuoti NVO ir valstybės bei savivaldybių institucijų bendradarbiavimą ir įkurti Nevyriausybinų organizacijų plėtros tarybą, kuri užtikrintų NVO dalyvavimą kuriant ir įgyvendinant valstybės politiką⁵². Tačiau, Seimas šį įstatymo projektą atmetė, nesulaukęs Vyriausybės pritarimo.

Nevyriausybinių aplinkosauginės organizacijos šiuo metu bendradarbiauja su valstybės institucijomis teikdamos joms įstatymų keitimo projektus, siūlymus dėl valdymo, programų įgyvendinimo, pateikdamos nuomones su aplinkos apsauga susijusiais klausimais. Su LR Vyriausybe ir LR Seimu NVO kartu dirba įvairiose darbo grupėse, komitetuose, kuomet, yra pakviečiamos pačių institucijų arba pačioms organizacijoms inicijuojant. Pavyzdžiui, LR Seime veikiančio Aplinkos apsaugos komiteto funkcijoms įgyvendinti yra sudaromos parengiamosios darbo grupės. Būtent į jas gali būti įtraukti visuomeninių organizacijų atstovai – „komitetai iš savo narių gali sudaryti parengiamąsias darbo grupes. Į jas gali būti įtraukti [...] visuomeninių organizacijų atstovai, ekspertai bei mokslininkai“⁵³. Įstatyme taip pat reglamentuojama komitetų teisė į posėdžius kviesti visuomeninių organizacijų atstovus. Tokiu būdu, NVO gali atstovauti savąjį sektorių, tačiau tai nebus visuminis atstovavimas, o tik tam tikros organizacijos. Be to, tokio atstovavimo principas gali būti kiek subjektyvus, kadangi neaišku, pagal kokius kriterijus yra kviečiami vieni ar kiti asmenys.

LR Aplinkos ministerijoje, nevyriausybinų organizacijų atstovai gali būti Aplinkos ministerijos patarėjų tarybos nariais. Tokiu atveju, jie dirbdami šioje institucijoje taip pat gali atstovauti trečiajam sektoriui. Tačiau, tai nebus viso sektoriaus atstovavimas ir bendros pozicijos išreiškimas – tai priklauso nuo paties nario. Ministerijoje taip pat veikia skirtingų aplinkos sričių departamentai (11), kurie turi teisę kreiptis į organizacijas, fizinius ir juridinius asmenis, siekiant gauti informacijos, be to, viena iš funkcijų, kurias atlieka departamentai – nagrinėti teikiamus raštus ir skundus. AM taip pat veikia nepriklausomi skyriai, vienas iš jų Poveikio aplinkai vertinimo skyrius, kurio veiklos nuostatuose apibrėžiamas bendradarbiavimas su nevyriausybėmis organizacijomis poveikio aplinkai vertinimo klausimais⁵⁴. Valstybinės institucijos (agentūros, departamentai, centrai ir kt.), pavaldžios AM taip pat gali, o kai kuriais

⁵¹ Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras. Nacionalinės nevyriausybinų organizacijų tarybos sukūrimo studija // http://www.nisc.lt/lt/files/main/Nvo_taryba_studija.pdf; prisijungimo laikas: 2009-11-10.

⁵² Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=149708&p_query=&p_tr2; prisijungimo laikas: 2009-11-10.

⁵³ Lietuvos Respublikos Seimo statutas. Valstybės žinios, Žin., 1994, Nr. 15-249, 48 str.

⁵⁴ LR Aplinkos ministerija // www.am.lt; prisijungimo laikas: 2009-11-11.

atvejais (dėl poveikio aplinkai vertinimo), privalo konsultuotis su nevyriausybinėmis organizacijomis. Taigi, NVO bendradarbiaudamos su pagrindinėmis ir joms pavaldžiomis institucijomis iš tiesų gali daryti poveikį priimamiems sprendimams. Tačiau tai yra tik pavieniai atvejai, o ne pastovus ir nenutrūkstamas procesas, be to, daugeliu atveju šis bendradarbiavimas priklauso nuo valstybės institucijų.

Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas. Viešojo administravimo institucija esanti arčiausiai visuomenės yra savivaldybė. Tuo ji panaši į nevyriausybinių sektorių, kadangi abiejų tikslai, veikla, funkcijos tiesiogiai priklauso, nuo visuomenėje iškylančių problemų. Būtent savivaldybių ir daugelio nevyriausybinių organizacijų prerogatyvoje yra visuomenės poreikių tenkinimas. Todėl, šių sektorių bendradarbiavimas turėtų vystytis tolygiai ir be didesnių problemų, kadangi jų interesai sutampa. Be to, tarpusavio santykiai atneša naudos abiem pusėms – NVO pastangų ir išteklių ne visuomet pakanka užsibrėžtiems tikslams įgyvendinti, tuo tarpu savivaldybės ne visuomet išgirsta tikrąją visuomenės nuomonę. „Vien tai, jog savivaldos institucijų veikimo principas yra ne tik tarnauti žmonėms, įtraukti piliečius į sprendimų priėmimą, bet ir įgalinti juos tai daryti, suteikia rimtą pagrindą manyti, jog nevyriausybinių organizacijų svarba ir jų vykdoma veikla yra reali pagalba, o ne kliūtis, savivaldybėms įgyvendinti savo funkcijas ir tiesiogiai tarnauti žmonėms“⁵⁵.

Savivaldybėse sprendimai instituciniu požiūriu priimami tam tikra tvarka. Savivaldos teisė yra įgyvendinama per savivaldybės tarybą, kuri savo funkcijas įgyvendina savivaldybės tarybos posėdžiuose. Tarp posėdžių, taryba savo veiklą vykdo savivaldybės tarybos komitetuose. Svarstytinus klausimus tarybai gali pateikti ir komisijos⁵⁶. Būtent komitetų ir komisijų ar tarybų veikloje patariamąjį balsą ir turi visuomenės atstovai. Tačiau, įstatyme nėra nustatyta, kad šie organai privalo konsultuotis su NVO. Be to, nėra įstatymais įtvirtinta aiški komisijų sudarymo tvarka – „praktiškai visose savivaldybėse tokios komisijos [...] dažnai formuojamos atsitiktiniu principu [...]. Nors įstatymas įpareigoja komisijų veiklos nuostatus tvirtinti savivaldybės taryboje, tuo kai kuriais atvejais nėra vadovaujamosi“⁵⁷. Aiškiai įtvirtintus principus ir NVO atstovavimo reikalavimus turi tik jaunimo reikalų taryba ir bendruomenės sveikatos taryba, kadangi jos yra kuriantis vadovaujantis atitinkamais įstatymais (LR Jaunimo politikos pagrindų įstatymas, LR Sveikatos sistemos įstatymas). Taigi, tokių įstatymų veikimas padeda

⁵⁵ Lietuvos nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Tyrimas: Lietuvos nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis, 2006 // http://www.ngo.lt/forum9/lt/docs/researches/lietuvos_nevyriausybiniu_organizaciju_bendradarbiavimas_su_valstybes_ir_savivaldybiu_institucijomis_bei_istaigomis.pdf; prisijungimo laikas: 2009-10-11.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2000-10-27, Nr. 91-2832, 13 str.

⁵⁷ Lietuvos nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Tyrimas: Lietuvos nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis, 2006 // http://www.ngo.lt/forum9/lt/docs/researches/lietuvos_nevyriausybiniu_organizaciju_bendradarbiavimas_su_valstybes_ir_savivaldybiu_institucijomis_bei_istaigomis.pdf; prisijungimo laikas: 2009-10-11.

nevyriausybiniam sektoriui atstovauti visuomenės interesus ir įsitraukti į sprendimų priėmimo procesą savivaldybėse.

Reikiamų įstatymų, reglamentuojančių atitinkamų komitetų ir visuomenės tarybų sudarymo ir veikimo principus, buvimas vis dėlto neužtikrina efektyvaus NVO dalyvavimo politikos formavimo procese. Net ir suderinus šią tvarką, lieka neaiškus NVO atstovų delegavimo klausimas. NIPC atlikto tyrimo (2006 m.) duomenimis, NVO dažniausiai gali deleguoti 2 – 4 atstovus, priklausomai nuo komisijos ar tarybos. Be to, dažnai atstovai yra kviečiami pačių savivaldybių, o ne renkami pačių nevyriausybinių organizacijų⁵⁸. Taigi, praktiškai nėra reikiamos sistemos savivaldybių veikloje, kuri galėtų užtikrinti tinkamą NVO atstovavimą bei skaidrumą šiuo klausimu, kadangi patys savivaldybės atstovai gali kviešti dalyvauti savivaldybės organų veikloje tuos NVO narius, kurie yra palankūs tam tikrais klausimais.

Nevyriausybines organizacijas gali atstovauti visuomenės interesams per savivaldybių darbuotojus, atsakingos už bendradarbiavimą tarp nevyriausybinio sektoriaus ir vietos savivaldos institucijos. Vienose savivaldybėse šiuos santykius kuruoja vicemerai (Klaipėdos, Šiaulių, Marijampolės), kitose – tam tikrų skyrių specialistai. Tačiau, dažniausiai, ši funkcija yra pavedama jaunimo reikalų koordinatoriui⁵⁹. Šis specialistas, negali apimti visų sričių NVO, veikiančių mieste. Toks savivaldybių požiūris į NVO tik parodo, jog dažniausiai šiam sektoriui nėra priskiriama atitinkama reikšmė dalyvaujant politikos formavimo ir įgyvendinimo srityje.

Seniūnijos yra savivaldybių administracijos struktūriniai vienetai, kurie funkcinio požiūriu yra arčiau visuomenės. Pagal Vietos savivaldos įstatymą seniūnijos yra įpareigtos organizuoti susirinkimus su gyventojais, apibendrinti bendruomenių atstovų pasiūlymus bei pastabas ir pateikti savivaldybės institucijoms⁶⁰. Tačiau tokios nuostatos neįpareigoja seniūnijos bendradarbiauti su nevyriausybėmis organizacijomis, o pateiktų nuomonių apibendrinimo pateikimas savivaldybei taip pat neužtikrina, kad į pastabas bus atsižvelgta.

Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas priimant aktualius politinius sprendimus teisės aktuose nėra apibrėžiamas taip, kaip turėtų būti, ir tai sudaro pagrindines kliūtis nevyriausybiniam sektoriui atstovauti visuomenės interesus. Tačiau, nuo pačių organizacijų iniciatyvos taip pat priklauso, kokia situacija yra vietiniame lygmenyje. Gerinti vietos savivaldos ir NVO bendradarbiavimą gali nevyriausybinių organizacijų koalicijos ir asociacijos. Jos,

⁵⁸ Lietuvos nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Tyrimas: Lietuvos nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis, 2006 // http://www.ngo.lt/forum9/lt/docs/researches/lietuvos_nevyriausybiniu_organizaciju_bendradarbiavimas_su_valstybes_ir_savivaldybiu_institucijomis_bei_istaigomis.pdf; prisijungimo laikas: 2009-10-11.

⁵⁹ Ten pat⁸⁴.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2000-10-27, Nr. 91-2832, 31 str.

atstovaudamos bendrą nevyriausybinių organizacijų poziciją, suteikia savivaldos institucijoms galimybę išgirsti vieningą poziciją, ir į ją atsižvelgiant priimti sprendimus aktualiais klausimais.

Nevyriausybiniam sektoriuje veikiančios organizacijos, vienydamosi atsižvelgiant į veiklos sritis, gali sudaryti sąlygas atstovauti organizacijų interesus savivaldybėje. Tą įrodo NIPC centro atlikto tyrimo duomenys: Klaipėdos miesto taryba yra patvirtinusi Klaipėdos miesto savivaldybės bei nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo sutartį. Ji teisiškai įtvirtina nevyriausybinių organizacijų atstovavimą. Šiuo pagrindu yra sudaryta Bendradarbiavimo taryba, į kurios sudėtį įeina po du atstovus iš kiekvienos NVO srities koalicijos. Taryba teikia siūlymus įvairiais klausimais savivaldybei, analizuoja visų jos skyrių, vykdomas spendimų priėmimo procedūras. Toks NVO interesų atstovavimas užtikrina skaidrų, visapusišką ir racionalų NVO dalyvavimą politikos formavimo ir įgyvendinimo procese⁶¹.

Tam tikri savivaldybių ir NVO bendradarbiavimo aspektai sukelia pakankamai žymias problemas, trukdančias sėkmingam NVO įsitraukimui formuojant ir įgyvendinant politiką. Tai ir teisės aktų netobulumas, jų trūkumas, ir savivaldybių neadekvatus požiūris į trečiojo sektoriaus organizacijas. Tačiau, net ir esant tokioms aplinkybėms įmanoma pasiekti geriausių įmanomų rezultatų – tai patvirtina Klaipėdos miesto savivaldybės pavyzdys. Tokia situacija dar kartą patvirtina, kad NVO vaidmuo politikos kūrimo ir įgyvendinimo procese priklauso ir nuo pačių organizacijų noro, iniciatyvos ir aktyvumo. Deja, tyrimų ar literatūros, analizuojančios būtent aplinkosauginių NVO bendradarbiavimą su savivaldybės institucijomis, nepavyko rasti.

2.3. Užsienio nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų patirtis

Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų padėtis užsienio šalyse įvairiais požiūriais yra geresnė palyginti su jų situacija Lietuvoje. Kitų šalių nevyriausybines aplinkosauginės organizacijos turi platesnę veikimo laisvę, jų vaidmuo valstybėje aiškiau reglamentuojamas, o pats suvokimas, kokia nauda yra įtraukti į politikos sferą nevyriausybinių sektorių, yra savaime suprantamas. Taip greičiausiai yra dėl skirtingos valstybių istorinės raidos ir patirčių. Jau 1948 m. JT priimta Visuotinė žmogaus teisių deklaracija padėjo pagrindus praktiniam asmens teisės į asociacijas realizavimui, o jau 1950 m. Jungtinių Tautų Ekonominė ir socialinė taryba priėmė rezoliuciją, nustatančią NVO skirtas taisykles. Daugelyje valstybių nevyriausybiniis sektorius buvo pradėtas vystyti žymiai anksčiau nei Lietuvoje, o jų raida nebuvo

⁶¹ Lietuvos nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Tyrimas: Lietuvos nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis, 2006 // http://www.ngo.lt/forum9/lt/docs/researches/lietuvas_nevyriausybiniu_organizaciju_bendradarbiavimas_su_valstybes_ir_savivaldybiu_institucijomis_bei_istaigomis.pdf; prisijungimo laikas: 2009-10-11.

stabdoma istorinių faktų. Todėl užsienio šalių pavyzdžiai galėtų būti tinkami rodikliai ateities perspektyvoms kurti.

Užsienio nevyriausybinų aplinkosauginių organizacijų veikla. Ne visos valstybės yra ekonomiškai pajėgiančios įgyvendinti užsibrėžtus aplinkosauginius tikslus – tam reikalingi įvairūs tyrimai, mokymai, moderni technika, atnaujintos technologijos ir t.t. Todėl itin svarbus valstybių bendradarbiavimas tarpusavyje, telkiant finansinius išteklius ir skirtingą patirtį. Šis procesas gali vykti atskirų valstybių nevyriausybinų aplinkosauginių organizacijų aplinkoje bei tarpininkaujant tarptautinėms aplinkosauginėms organizacijoms.

Pagal teisinį statusą, tarptautinės organizacijos gali būti skirstomos į tarpvyriausybines ir nevyriausybines, o pagal kompetencijos sritis – bendrosios kompetencijos ir aplinkosauginės kompetencijos organizacijos. Tarptautinės tarpvyriausybines organizacijos pavyzdys yra Jungtinės tautos (JT) ir jos padaliniai. Viena iš JT organizacijų – Jungtinių Tautų aplinkos programa (angl. United Nations Environment Programme – UNEP). Ji koordinuoja tarptautines akcijas, bendradarbiauja su kitomis organizacijomis nustatant aplinkosaugines problemas, organizuoja mokslinius tyrimus, konferencijas. Tarp svarbiausių organizacijos tikslų yra tarptautinio aplinkosauginio bendradarbiavimo plėtojimas, aplinkos apsaugos politikos derinimas pasauliniu ir regioniniu lygmeniu ir, aišku, JT veiklos aplinkosaugoje koordinavimas⁶².

Bendrosios kompetencijos nevyriausybinų organizacijų pasaulyje yra keli šimtai: vienos jų užsiima aplinkosauga kaip pagrindine veikla, kitos – kaip papildoma. Tokias NVO organizaciniu požiūriu galima skirti į 6 kategorijas: mokslinės bendrijos; aplinkosauginės grupės, asociacijos; privačios kompanijos, prekybos koncernai; teisinės organizacijos; akademinės bendrijos; privačių asmenų grupės⁶³. Pagal veiklos pobūdį, nevyriausybines organizacijos, užsiimančios aplinkosaugine veikla, gali būti skirstomos į tris grupes⁶⁴: mokslines NVO, institutus ir centrus, konkrečias aplinkosaugines programas vykdančias NVO. Pirmajai grupei priskiriama Pasaulio gamtos apsaugos sąjunga (IUCN), kuri remia mokslinius tyrimus, organizuoja lauko projektus visame pasaulyje ir vienija vyriausybes, nevyriausybines organizacijas, Jungtinių Tautų agentūras, bendruomenes sprendžiant aplinkosaugines problemas⁶⁵. Antroji grupė – institutai ir centrai – yra įsteigiama specialiai kaupti informacijai apie aplinką, jai platinti. Tokios organizacijos užsiima aplinkosauginiu švietimu bei konsultuoja visuomenę, organizacijas, verslininkus ir kitus subjektus. Trečiosios grupės organizacijų yra daugiausiai, kadangi beveik kiekviena organizacija, susijusi su aplinkos apsauga, vykdo tam

⁶² Venckus Z. Aplinkos apsaugos politika ir teisė. Vilnius: Technika, 2008.

⁶³ Swanson T., Johnston S. Global Environmental Problems and International Environmental Agreements. Cheltenham: Edward Elgar, 1999.

⁶⁴ Venckus Z. Aplinkos apsaugos politika ir teisė. Vilnius: Technika, 2008.

⁶⁵ International Union for Conservation of Nature. About IUCN // <http://www.iucn.org/about/>; prisijungimo laikas: 2009-11-11.

tikras programos. Tokių tarptautinių organizacijų pavyzdžiais gali būti Žalioji taika (Greenpeace), vykdanči įvairias aplinkos apsaugos kompanijas. Ši organizacija išsiskiria iš kitų tuo, jog nepriima finansavimo iš valstybių ir korporacijų, o naudojami tik nepriklausomais fondais, ir rėmėjų lėšomis. Branduolinio ginklo uždraudimas, biologinės įvairovės pasaulyje išsaugojimas ir aplinkos taršos mažinimas – pagrindiniai organizacijos tikslai, kuriuos ji siekia įgyvendinti veikdama net 41 valstybėje. Dar viena didelė tarptautinė aplinkosauginė organizacija – Pasaulio gamtos fondas, įkurtas 1961 m., aprėpiantis daugiau kaip 100 valstybių visame pasaulyje. Ši organizacija siekia išsaugoti pasaulio biologinę įvairovę, sustabdyti aplinkos būklės blogėjimą bei siekti darnių žmogaus ir gamtos santykių.

Europos Sąjungoje dauguma nevyriausybių aplinkosauginių organizacijų gali sėkmingai plėtoti savo veiklą valstybėse, bei ieškoti partnerių, rėmėjų tarptautinėje sferoje. Tačiau ne visuose pasaulio regionuose nevyriausybinėms organizacijoms yra sudaromos tokios sąlygos. Pavyzdžiui, rytų Azijos regione nevyriausybiniam sektoriui iškyla pakankamai sunkumų vien dėl politinių ir ekonominių sistemų bei tarptautinio režimo, komplikuojančio tarptautinį bendradarbiavimą aplinkosaugoje. Tokios ekonomiškai išsivysčiusios šalys ir regionai, kaip Japonija, Pietų Korėja, Singapūras, Hon Kongas, Taivanas, turi pakankamai resursų spręsti aplinkosauginėms problemoms. Tačiau tokios, kaip Kinija ir kitos pietryčių Azijos šalys yra pakankamai silpnos, kad vienos gebėtų diegti aplinkosaugines priemones sistemoje, todėl joms būtina kitų šalių organizacijų pagalba⁶⁶. Tik nuolatinio, kryptingo veiklos vystymo dėka tarptautinės nevyriausybės aplinkosauginės organizacijos gali suvienyti valstybių gamtosauginę veiklą, nepaisant skirtingo politinio pobūdžio ir ekonominės padėties.

Šiuo metu nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų skaičius pasaulyje yra apytiksliai 100 000, tačiau ir šie duomenys nėra tikslūs⁶⁷. Duomenų, kiek iš jų dalyvauja priimančios ir įgyvendinančios politinius sprendimus – nėra. Tačiau aišku, kad didelė jų dalis vis dėlto turi reikšmės tarptautinei aplinkos apsaugos politikai. Juk šiuo metu politika kuriama ne tik atskirų valstybių ribose, bet ir tarptautiniu mastu. Jau anksčiau minėta UNEP organizacija daug įtakos turėjo kuriant aplinkosauginę teisę, rengiant įvairias tarptautines konvencijas⁶⁸. JT organizacijoje NVO iškelia svarbias problemines sritis, kurios tampa svarstytinose tarptautinėse diskusijose. Tokiu būdu yra paveikiami politiniai sprendimai, susiję su aplinkos apsauga⁶⁹. Taigi,

⁶⁶ International encyclopedia of environment politics. Edited by J. Barry and E. G. Frankland. London and New York, 2002.

⁶⁷ International encyclopedia of environment politics. Edited by J. Barry and E. G. Frankland. London and New York, 2002.

⁶⁸ Žalimas D., Žaltauskaitė-Žalimienė S., Petrauskas Z., Saladžius J. Tarptautinės organizacijos. Vilnius: Justitia, 2001.

⁶⁹ Jočienė D., Vadapalas V. Nevyriausybės organizacijos tarptautinėje ir Europos Sąjungos teisėje. Vilnius: Eugrimas, 2001.

aplinkosauginių organizacijų įtaka politiniu aspektu gali būti reikšminga, tačiau, svarbu pažymėti, jog tai greičiausiai priklauso nuo organizacijos galių ir veiklos lygmens.

Nevyriausybės aplinkosauginės organizacijos turi įtakos priimant aplinkosauginius sprendimus – jos atlieka aktualią problemą aiškinančius tyrimus, dalyvauja derybų procese svarstant teisinius klausimus, rengiant sutartis, teikia pasiūlymus. Tarptautinės aplinkosauginės NVO aktyviai dalyvauja deklaracijų, konvencijų ruošime, be to jos ruošia renginius tarptautinei visuomenei aplinkos apsaugos klausimais. „Johanesburgo viršūnių susitikime dalyvavo per 22 tūkst. dalyvių, daugiau nei 8 tūkst. nevyriausybinių organizacijų [...] Rio de Žaneiro konferencijoje (1992 m.) – apie 600 nevyriausybinių organizacijų. JT konferencijoje dėl dykumų plitimo ribojimo pasaulyje [...] dalyvavo 8 tarptautinės vyriausybės ir 65 nevyriausybės organizacijos“⁷⁰. Šie skaičiai rodo aktyvų NVO dalyvavimą aplinkosauginiuose procesuose visame pasaulyje. Pastaraisiais metais šis dalyvavimas išaugo, todėl ateityje kuriant aplinkos apsaugos politiką, keičiant aplinkosaugines teisės normas, sprendžiant tarptautinio, regioninio ar lokalaus lygio problemas aplinkoje, nevyriausybiniis sektorius turėtų užimti ne tik tarpininko vaidmenį tarp visuomenės ir valstybinių institucijų, bet ir lygiavertio partnerio poziciją.

Nevyriausybiniams organizacijoms (tarp jų ir aplinkosauginėms), siekiant daryti įtaką priimamiems sprendimams, pirmiausia turi būti sukurtas atitinkamas NVO ir valstybės sektoriaus bendradarbiavimo modelis. Kai kurios šalys ES jau yra įdiegusios esminius pakeitimus – pasirašiusios sutartis su nevyriausybiniomis organizacijomis, dėl tarpusavio santykių įteisinimo. Anglijos Parlamente 1998 m. buvo pasirašyta NVO ir valdžios bendradarbiavimo sutartis. Jos pagrindu, pagrindiniai aspektai politinėje erdvėje, dėl kurių šie du sektoriai privalo konsultuotis, keistis informacija ir kartu priimti atitinkamus sprendimus, yra finansavimas, strategijos formavimas, savanorystė, viešųjų paslaugų teikimo užtikrinimas bei piliečių sąmoningumo ugdymas. Pažymima, jog šioje šalyje NVO interesus atstovauja Nacionalinė savanoriškų organizacijų taryba⁷¹. Ši sutartis taikoma visiems centrinės vyriausybės skyriams ir jų pagrindinėms agentūroms bei regioninės valdžios organams⁷². Dar vienas pavyzdys, kaip NVO dalyvauja politikos formavimo ir įgyvendinimo procese – Kroatija. Čia susitarimų dėl įstatymų, decentralizacijos klausimų, finansavimo bei visuomenės dalyvavimo įgyvendinimą prižiūri atsakinga Pilietinės visuomenės plėtros taryba, o visa NVO ir valdžios sektoriaus bendradarbiavimo sistema koordinuojama atskiro Vyriausybės skyriaus. Tokie santykiai buvo įteisinti 2000 m. Parlamentui priėmus sprendimą dėl Nacionalinės

⁷⁰ Venckus Z. Aplinkos apsaugos politika ir teisė. Vilnius: Technika, 2008, 199 psl.

⁷¹ Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Nacionalinės nevyriausybinių organizacijų tarybos sukūrimo studija // http://www.nisc.lt/lt/files/main/Nvo_taryba_studija.pdf; prisijungimo laikas: 2009-11-10.

⁷² The Compact // <http://www.thecompany.org.uk/information/100018/101234/101495/officeofthethirdsector/>; prisijungimo laikas: 2009-11-10.

bendradarbiavimo programos tarp Vyriausybės ir Pilietinių organizacijų sektoriaus. Svarbu pažymėti, jog ši bendradarbiavimo programa yra finansuojama iš valstybės biudžeto.

Baltijos šalyse taip pat pastebimas tobulėjimas NVO ir valdžios institucijų bendradarbiavimo srityje. 2002 m. gruodžio 22 d. Estijos Parlamento buvo priimta Estijos Pilietinės visuomenės koncepcija. Jos parengimas buvo inicijuotas Estijos ne pelno asociacijų ir fondų centro. Šiuo metu NVO dalyvavimo įstatymų priėmimo procedūrose, sprendimų priėmimo mechanizmai, finansavimo ir kiti klausimai sprendžiami Jungtiniame komitete, susidedančiame iš valdžios ir NVO atstovų. Taigi, nevyriausybinių sektoriaus padėtis politikos formavimo ir įgyvendinimo procese kai kuriose šalyse jau sėkmingai veikia, kitur šis procesas pradėtas dar visai neseniai, tačiau vykstantys pokyčiai rodo, jog trečiojo sektoriaus vaidmuo politinėje sferoje gerėja ir įgyja daugiau galios dalyvaujant sprendimų priėmimo procesuose⁷³.

Europos Sąjungoje NVO aplinkos sektoriuje veiklai yra sudarytos praktiškai visos reikiamos sąlygos, o atskirose valstybėse dar reikia suderinti atitinkamus teisės aktus, suteikti daugiau galios nevyriausybiniam sektoriui. Nina L. Hall ir Ros Taplin (2008), analizuodami nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų įtaką aplinkos apsaugos politikai, pateikia Australijos organizacijų veiklą klimato atšilimo klausimais. Tyrėjai, siekdami išsiaiškinti NVO įtaką politiniams sprendimams, naudojami trimis metodais: Moyer'io Kaitos veiksmų planą (angl. Movement Action Plan), Shumaker'io politinio efektyvumo vertinimo kriterijus ir politikos proceso dokumentų analizę. Pirmuoju metodu gauti rezultatai patvirtino, kad šiuo metu Australijos NVO yra pakilimo stadijoje. Shumaker'io metodas apima 5 etapus – politikų reakciją į NVO siūlymus. Jie apima: 1) problemų išklaušymą; 2) klausimų svarstymą; 3) svarstytinų klausimų parengimą įtraukti į politiką; 4) politikos krypties įgyvendinimą; 5) problemų sprendimą. Atlikus ekspertų apklausą, išaiškėjo, jog daugiausiai jų (37 proc.) dabartinę situaciją priskiria tik antrajam lygiui, kuomet valdžios sektorius tik svarsto NVO keliamas problemas, o prie veiksmų įgyvendinimo neprieinama. Politikos procesų dokumentų analizė parodė, kad iš tiesų nėra reaguojama į NVO pasiūlymus taip, kaip šios organizacijos to tikisi, o pokyčiai kurių siekiama, nėra įgyvendinami. Taigi, net ir tobulėjant demokratinėms sistemoms ir esant pakankamai teisinei bazei, kad politikos procesas galėtų būti veikiamas, vis dėlto į nevyriausybinių sektoriaus pasiūlymus nėra pakankamai atsižvelgiama⁷⁴.

Skirtinga valstybių istorinė raida, pilietinės visuomenės vystymosi etapai, dabartinė ekonominė, politinė bei socialinė padėtis įtakoja nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų padėtį ne tik visuomenėje, bet ir politinių sprendimų procese. Vienose šalyse jos yra vertinamos,

⁷³ Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Nacionalinės nevyriausybinių organizacijų tarybos sukūrimo studija // http://www.nisc.lt/lt/files/main/Nvo_taryba_studija.pdf; prisijungimo laikas: 2009-11-10.

⁷⁴ Hall Nina L., Taplin R. Room for Climate Advocates in a Coal-focused Economy? NGO influence on Australian climate policy // <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=24&hid=105&sid=b8ef96fa-38ab-4fd7-9d23-836c41a1810d%40sessionmgr104>; prisijungimo laikas: 2009-11-05.

tačiau tik teoriškai, kadangi į jų pastabas, siūlymus kol kas dar nėra akivaizdžiai reaguojama. Joms siūloma tik dar stipriau vykdyti savo veiklą ir naudotis tuo, ką turi, nesiekiant geresnių pozicijų aplinkos apsaugos politikos srityje. Tuo tarpu kitose šalyse, nevyriausybinės aplinkosauginės organizacijos dar tik pradeda kurti savo įvaizdį. Tačiau net ir tai netrukdo joms daryti įtakos jei ne priimamiems sprendimams, tai bent suvokimui, kad kartu kuriant politiką, ir vyriausybini, ir nevyriausybini sektorius gali dirbti efektyviau. Taigi, vertinant NVO veiklą politinėje sferoje negalima į procesą žiūrėti vienpusiškai, kadangi ši sritis apima visą visuomenę – nuo atskiro žmogaus ir jo suvokimo, iki valstybės politinės situacijos.

3. LIETUVOS NEVYRIAUSYBINIŲ APLINKOSAUGINIŲ ORGANIZACIJŲ VAIDMENS APLINKOS APSAUGOS POLITIKOJE TYRIMAS

Nevyriausybinis sektorius pastaruosiu metu įgyja vis didesnę reikšmę – kuriantis naujoms iniciatyvoms, tobulėjant įstatyminei bazei, visuomenei suvokiant savo vaidmenį valstybėje, būtent NVO tampa ta grandimi, kuri jungia valdžios sektorių ir visuomenę, ir taip gali atstovauti jų interesus. Tam, kad nevyriausybinis sektorius veiktų efektyviai, būtinas jo dalyvavimas kuriant ir įgyvendinant politiką. Ne išimtis yra ir aplinkos apsaugos politika Lietuvoje – būtina į jos formavimo procesą įtraukti visuomenę, jos atstovus, ne tik gaunant iš jų informaciją, bet ir išklausant pozicijas ir kartu priimant tinkamus aplinkosauginius sprendimus. Būtent užtikrinus sklandų bendradarbiavimo procesą tarp aplinkosauginių NVO ir valstybinių institucijų, yra įmanoma sukurti tokią sistemą, kuri padėtų įgyvendinti optimaliausius sprendimus ir taip saugoti mus supančią aplinką. Tyrimo – Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų vaidmuo aplinkos apsaugos politikoje – rezultatai atskleis pagrindinius šio proceso aspektus, stipriausias puses, vyraujančias problemas ir galimus jų sprendimų būdus.

3.1. Tyrimo metodologija

Siekiant išsiaiškinti aktualius temos aspektus, tyrimui buvo pasirinkti dvejopi tyrimo metodai: kiekybinis ir kokybinis. Kiekybinis tyrimas yra struktūrizuotas, suplanuotas, be to, ir objektyvus, kadangi stengiamasi išvengti tyrėjo požiūrių, vertybių atsispindėjimo. Jo metu gauti rezultatai iš tam tikro skaičiaus respondentų, vėliau pritaikomi atitinkamai grupei. Autorė tyrimo instrumentu pasirinko *anketinę apklausą*, kadangi, siekiama išsiaiškinti visuminę padėtį, remiantis objektyviais, tiksliais duomenimis pagal pateiktą klausimyną. Taip išsiaiškinama apibendrinta situacija ir atskirų aspektų tikslus vertinimas. Tuo tarpu kokybinis tyrimo metodas – daug atviresnis, pateikiantis interpretacinio pobūdžio informaciją, kurią analizuojant galima surasti tokių aspektų, kurių neįmanoma atskleisti kiekybinio tyrimo metu. Šio metodo instrumentu parinktas *struktūrizuotas interviu*. Jis naudingas tuo, kad jo metu teikiama žodinė informacija gaunama tiesioginiu kryptingu pokalbiu su respondentais, todėl yra užtikrinamas didesnis patikimumas⁷⁵. Taigi, siekiant išsiaiškinti valstybinių institucijų požiūrį į aplinkosauginių NVO veiklą aplinkos apsaugos politikoje, buvo pasirinktas kokybinio tyrimo metodas, kadangi buvo reikalinga platesnio pobūdžio informacija.

⁷⁵ Tidikis R., Socialinių mokslų tyrimų metodologija, Vilnius, 2003.

Rengiant šį magistro baigiamąjį darbą ir siekiant išsiaiškinti dabartinę situaciją buvo pasirinkti tokie duomenų rinkimo metodai: aplinkosauginių NVO internetinių tinklapių analizė, anketinė aplinkosauginių NVO apklausa bei valstybinių institucijų atstovų interviu. Toliau kiekvienas metodas bus aprašytas žemiau pažymint kiekvieno etapo dalyvius, tyrimo laiką, pasitelktas priemonės bei iškilusias problemas.

Internetinių tinklapių analizė, rengiant šį magistro baigiamąjį darbą, buvo pasirinkta tam, kad leistų atskleisti bendrąją aplinkosauginių NVO padėtį. Analizuojant pačių organizacijų pateiktus duomenis apie save galima išsiaiškinti, kokioms veikloms aplinkosauginės NVO skiria didžiausią dėmesį, kokią dalį jose užima veiklos, tiesiogiai susijusios su aplinkos apsaugos politikos formavimo ir įgyvendinimo procesu. Taip pat tampa aišku, kokie sektoriai yra pagrindiniai jų rėmėjai (valstybinis, privatus ar nevyriausybinis) bei partneriai. Svarbu pažymėti ir tai, jog atliekant internetinių tinklapių analizę, išsiaiškinamas ir aplinkosauginių NVO požiūris tiek į teikiamą informaciją, tiek į jos gavėjus, t.y. visuomenę. Nuo jos informavimo priklauso piliečių dalyvavimas NVO veikloje, tuo pačiu ir aplinkosauginės politikos įgyvendinimo procesas.

Tyrimui buvo atrinktos 40 organizacijų (žr. 1 pr.), atsižvelgiant į jų veiklą. Jos buvo rastos nevyriausybinių organizacijų duomenų bazėje, esančioje NIPC internetiniame tinklapyje (www.nisc.lt) bei tinklapyje www.aplinkosauga.lt. Kadangi ne visi duomenys buvo teisingi, informacijos apie organizacijas buvo ieškoma partnerių tinklapiuose bei įvairiuose įmonių kataloguose. Iš šio organizacijų sąrašo buvo atrinktos tos kurių internetiniuose puslapiuose yra pateikti duomenys apie vykdomą veiklą, ir atlikta šių duomenų analizė (žr. 2 pr.). Deja, iš 40 organizacijų tik 22 skleidžia informaciją internetiniuose tinklapiuose. Taigi, kiek mažiau nei pusė aplinkosauginių NVO nereprezentuoja savo veiklos vienu iš priimtinausių ir patogiausių visuomenės informavimo būdų.

Aplinkosauginių NVO internetinių puslapių analizė atlikta nagrinėjant informaciją apie organizacijų vykdomą veiklą, projektų partnerius, rėmėjus bei įvykdytų ir šiuo metu realizuojamų projektų skaičius, siekiant parodyti aplinkosauginių NVO aktyvumą. Kadangi šiuo tyrimo etapu siekiama gauti apibendrintą informaciją, kurią galima laikyti atitinkančia bendrąją organizacijų padėtį, nėra pateikiami NVO pavadinimai, t.y. duomenys paliekami anonimiški.

Atliekant šį etapą susidurta su informacijos netikslumo ir neišsamumo problema, dalis NVO informaciją pateikia nesistemiškai, nenurodoma projektų įgyvendinimo trukmė ar pateikiami tik paskutiniųjų metų darbai. Taip visuomenė, susipažindama su organizacijos veikla, negali pasiekti visos ją dominančios informacijos. Tai rodo, kad aplinkosauginės NVO pasinaudoja ne visomis, joms suteiktomis galimybėmis visuomenei tinkamai pateikti duomenis apie save. Šio etapo duomenys analizuojami išreiškiant juos skaitine reikšme (naudojantis

Microsoft Office Excel programa) tam, kad būtų pasiektas apibendrintas rezultatas, o rezultatai pateikti paveikslų forma.

Liepos – lapkričio mėnesiais buvo atliekama aplinkosauginių NVO vadovų **anketinė apklausa** – Nevyriausybinų aplinkosauginių organizacijų vaidmuo aplinkos apsaugos politikos kūrimo ir įgyvendinime (žr. 3 pr.). Deja, net su 14 atrinktų organizacijų nei telefonu, nei el. paštu nepavyko susisiekti. O iš likusių tik 19 iš 40 aplinkosauginių NVO sutiko dalyvauti atliekamame tyrime. Tačiau ir iš šio organizacijų skaičiaus, net persiunčiant anketą keletą kartų, skambinant ir bandant susitarti dėl jų užpildymo, tik 9 organizacijos ją užpildė. Kelios organizacijos užpildė ne visą anketą, teigdamos, jog daugiau laiko skirti tyrimui negali. Tuomet tyrimo autorė, siekdama aktyvesnio dalyvių įsitraukimo, kreipėsi pagalbos į NIPC, kurie, sutikdami bendradarbiauti, anketą patalpino tinklapyje www.3sektorius.lt⁷⁶ (09.09.22 ir 09.10.08 dienomis). Tačiau, tai taip pat nepadėjo ir atsiliepė tik viena organizacija, pabrėžusi, kad tikrai nedalyvaus tyrime.

Tyrime buvo apklaustos 2 moterys ir 7 vyrai, amžius vyrauja nuo 26 iki 66 metų, o jo vidurkis – 42 metai. Džiugu pažymėti, jog visų respondentų *išsilavinimas* – aukštasis universitetinis. Tai leidžia daryti prielaidą, jog atsakymai pateikiami kompetentingų darbuotojų, kurie išmano savo organizacijos veiklos specifiką – taigi ir tyrimo rezultatų patikimumas yra pakankamas. Pagal *užimamas pareigas* respondentai buvo skirstomi į vadovus, vadovų pavaduotojus, darbuotojus bei savanorius. Tyrime dalyvavo 4 darbuotojai ir 5 organizacijų vadovai, o *darbo stažo* organizacijoje vidurkis siekia 6,4 metus. Šie duomenys taip pat leidžia tikėti respondentų patirtimi ir kompetencija. Tyrime dalyvavo įvairaus *gyvavimo laikotarpio* organizacijos: viena veikia jau 35 metus, kita - 18 metų, 11-12 metų veiklos patirtį turi 3 organizacijos, 7-9 metų – 2, ir taip pat 2 organizacijos gyvuoja vos dvejus metus. Tuo tarpu *narių skaičiaus* skirtumas organizacijoje vyrauja nuo 2 iki 400. Taigi, tyrime analizuojamos įvairių patirčių aplinkosauginės NVO. Todėl, tyrėjos nuomone, atliktas tyrimas, atsižvelgiant į mažą aplinkosauginių NVO skaičių, pakankamai atskleidžia bendrąją aplinkosauginių NVO situaciją Lietuvoje ir yra gana reprezentatyvus.

Pagrindinės problemos, iškilusios tyrimo eigoje. Tyrėją ypatingai nustebino nustebino ne tik visuomeninių organizacijų, kurių prasmė – įtraukti visuomenę į vieną ar kitą veiklą, skatinti dalyvauti sprendimų priėmime – nepasiekiamumas, bet ir tokių gerai žinomų organizacijų, kaip LŽJ, reakcija į tyrimą. Kalbant telefonu ir susisiekiant el. paštu buvo sulaukta tokių pasakymų, kaip „*įdomūs tie Jūsų tyrimai, man primena tuščio puodo gramdymą*“. Toks pasipriešinimas pastebimas ir organizacijos santykiuose, su kitomis NVO – tyrėjai buvo pasiūlyta „*pereiti per miestą, ir mechaniškai bandyti surasti bent vieną iš tikrųjų veikiančių*“

⁷⁶ Tyrimo anketa // <http://www.3sektorius.lt/?list=7&arch=1&data=2009%2010&content=2880>; prisijungimo laikas: 2009-11-05.

NVO“. LŽJ atstovas grįsdamas atsisakymą dalyvauti tyrime teigė, jog „*mūsų organizacija, dar tie likučiai su kuriais ir bendradarbiauja ir palaiko ryšius ir kažkiek atsižvelgia. Bet paprastai apie išimtis neįdomu kalbėti, tyrimams išimtis nesuteikia tikrojo vaizdo*“. Tokia reakcija į atliekamą tyrimą ypatingai nustebino todėl, kad būtent LŽJ visuomenėje kartais tebelaikoma viena iš pavyzdinių, efektyviai aplinkosaugos srityje veikiančių organizacijų. Todėl iškyla klausimas, ar tikrai organizacija yra atvira visuomenei?

Toks NVO abejingumas nustebino ir dėl to, kad buvo tikėtasi visai priešingo rezultato – juk šis sektorius turėtų dėti visas pastangas tam, kad jų veikla būtų žinoma. Dalyvavimas tyrimuose yra viena iš krypčių, kuriose dalyvaudamos NVO gali „reklamuoti“ savo veiklą. Šio tyrimo metu siekta gauti informaciją apie NVO veiklą, sietiną su aplinkosauginės politikos formavimo ir įgyvendinimo procesais, juose išskylančias problemas, bei remiantis gautais duomenimis, rasti būdus, situacijai pagerinti. Atsižvelgiant į tai, kad anketinėje apklausoje dalyvavo sąlygiškai nedaug NVO, tyrimas buvo papildytas informacija, gauta per interviu su Lietuvos nevyriausybinę aplinkosauginių organizacijų koalicijos vadovu Ž. Morkvėnu (žr. 4 pr.), nes šiai koalicijai priklauso tokios organizacijos, kaip Atgaja, Baltijos aplinkos forumas, Aplinkosaugos informacijos centras, Lietuvos gamtos fondas ir kt. Todėl buvo laikoma, kad jos atstovo atsakymai taip pat atspindi visuminę situaciją. Šis interviu bus analizuojamas šalia anketinių rezultatų, taip juos patvirtinant, ar interpretuojant kaip dvejopus.

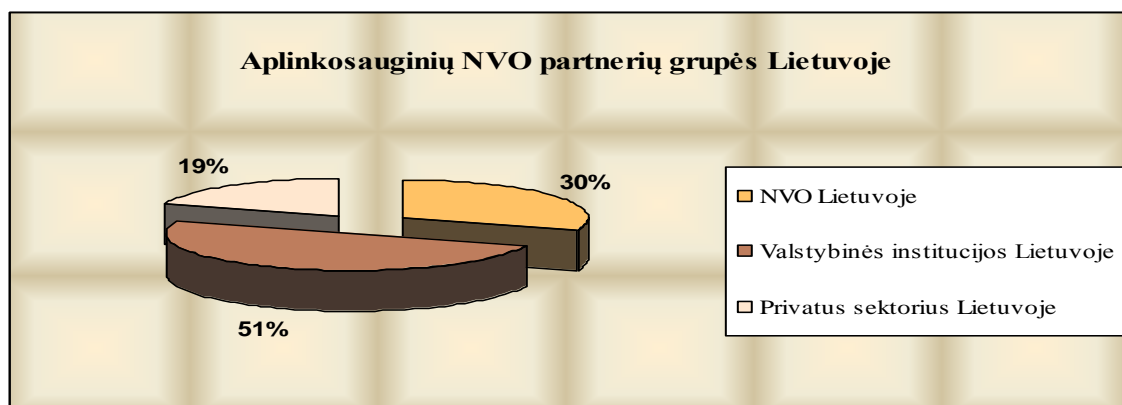
Paskutinis tyrimo metodas šiame baigiamajame darbe – **valstybinių institucijų atstovų interviu**. Buvo apklausti 4 atstovai: Vilniaus miesto savivaldybės Aplinkos apsaugos skyriaus vyr. specialistė (09.11.23), LR AM Visuomenės informavimo ir viešųjų ryšių departamento, Visuomenės informavimo skyriaus atstovė (09.11.23), LR Seimo Aplinkos apsaugos komiteto biuro [AAKB] atstovas (09.11.25) ir Vilniaus RAAD Gyvosios gamtos apsaugos inspekcijos atstovas (09.11.25). Visi atstovai buvo apklausti struktūruoto interviu metodu, remiantis iš anksto suformuluotais klausimais (žr. 5 pr.), pokalbio metu juos pritaikant kiekvienam respondentui. Pasirinkti ir atlikti anketinė apklausoje ir interviu metodai pateikė įvairių rezultatų, kurių vieni patvirtina literatūroje randamas nuomones, kiti suteikia naujų aspektų jau įsitvirtinusiems požiūriams. Toliau atskirai analizuojant tyrimo etapus, bus išsiaiškinta, koks yra aplinkosauginių NVO indėlis aplinkosauginės politikos formavimo ir įgyvendinimo procese.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

3.2.1. Aplinkosauginių NVO teikiamos informacijos internetiniuose tinklapiuose analizė

Aplinkosauginės NVO užsiima labai įvairia veikla – nuo aplinkosauginio švietimo iki teisės aktų keitimo projektų rengimo. Analizuojant organizacijų pateiktą informaciją internetiniuose tinklapiuose išsiaiškinta, jog daugiausia organizacijos užsiima aplinkosauginiu švietimu bei informavimu ir įvairių aplinkosauginių projektų įgyvendinimu. Taigi, būtų galima manyti, kad didžioji dalis NVO iš tiesų užsiima visuomenės švietimu ir aktyviai skleidžia informaciją ne tik apie aplinkosaugines aktualijas, bet ir apie savo veiklą. Tuo tarpu tokiomis veiklomis, kurios susijusios su aplinkosauginės politikos formavimu ir įgyvendinimu, iš analizuotų NVO užsiima žymiai mažesnė dalis. Teisės aktų rengimu užsiima 6, teisės aktų keitimo projektų rengimu – 5, rekomendacijų teikimu – 8, planavimo dokumentų rengimu – 3 organizacijos. Tik mažai daliai organizacijų esant aktyvioms šioje srityje, jų dalyvavimas aplinkosauginės politikos formavimo ir įgyvendinimo procese negali būti itin nuoseklus ir veiksmingas.

Nevyriausybinėms organizacijoms ypatingai svarbus partnerių įtraukimas į vykdomą veiklą. Tik turėdamos tvirtus ryšius su kitomis NVO, valstybiniu bei privačiu sektoriumi, jos gali užtikrinti savo veiklos sėkmingumą. Bendradarbiaujant su kitais sektoriais, NVO plečia savo veiklos sritis, kelia darbuotojų kompetenciją, o skleisdamos informaciją apie savo veiklą, gali užsitikrinti tam tikrą poziciją. Analizuojant aplinkosauginių NVO internetinius tinklapius išskirti partneriai, su kuriais organizacijos kartu rengia projektus, programas, jas įgyvendina, telkia resursus. Visi paminėti partneriai buvo suskirstyti į grupes pagal šalį ir sektorių, kuriam priklauso. Daugiausiai, kaip partneriai Lietuvoje buvo paminėtos valstybinės institucijos (51 proc.). Kitos aplinkosauginės NVO užima 30 proc. visų remėjų, o likusiąją dalį – privatus sektorius (žr. 2 pav.).

2 pav. Aplinkosauginių NVO partnerių grupės Lietuvoje

Šie duomenys akivaizdžiai skiriasi nuo vyraujančios nuomonės, jog valstybinis sektorius Lietuvoje neturi tvirtų santykių su aplinkosauginėmis NVO ir nėra linkusios bendradarbiauti. Tačiau, būtina pastebėti, jog internetinių duomenų analizė atskleidžia skaitinę valstybinių institucijų įsitraukimo į NVO veiklą reikšmę – parodo jos santykį palygintinai su privačiu sektoriumi bei kitomis NVO Lietuvoje. Taigi, akivaizdu, jog įgyvendinant aplinkosauginę politiką Lietuvoje nevyriausybinėms organizacijoms daugiau talkina būtent valstybinis sektorius, tuo tarpu bendradarbiavimas su kitomis NVO nėra toks žymus.

Greičiausiai, idealiausias pavyzdys – Europos Sąjungoje esantys partneriai. Čia visi trys sektoriai užima labai panašias pozicijas – jų dalyvavimo aplinkosauginių Lietuvos NVO veikloje procentas yra apylygis. Taigi, tiek valstybinis, tiek privatus ir nevyriausybinis sektorius remia aplinkosauginių organizacijų veiklą tolygiai. Taip greičiausiai yra dėl ES patirties ir teisinės bazės stabilumo. Sudarius tokias pačias sąlygas Lietuvoje, būtų efektyviau naudojami esami resursai, veiksmingiau įgyvendinamos programos bei priimami politiniai sprendimai. Esant pusiausvyrai tarp visų trijų sektorių valstybėje užtikrinamas demokratijos vystimasis ir visuomenės gerovė.

Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų partneriai neapsiriboja vien Lietuva ir ES – bendradarbiaujama ir su kitų šalių valstybinėmis institucijomis, privačiu ir nevyriausybiniu sektoriumi. Išskirtina tai, jog ypatingai daug projektų rengiama kartu su tarptautinėmis NVO – jų dalis bendrame kitų šalių partnerių skaičiuje siekia net 54 proc. Šios organizacijos jau yra įsitvirtinusios aplinkos apsaugos politikos srityje, taip pat jos nuolat plečia savo veiklą, todėl joms reikalinga informacija iš kitų valstybių, tarp jų ir Lietuvos. Be to, sėkmingam tarptautinių organizacijų darbui būtinas jų padalinių, skyrių ar atstovybių veiksmingumas. Aplinkosauginės NVO Lietuvoje kuria glaudžius ryšius su tarptautinėmis organizacijomis, tokiomis kaip „Pasaulio žaliųjų organizacija“ (Greenpeace), „Žemės draugai“ (Friends of the Earth) ir kitos⁷⁷. Tuo tarpu pakankamai mažas kitų šalių įsitraukimas paaiškinamas atsižvelgiant į teritorinį pasiskirstymą – juk aplinkos apsaugos politikoje Lietuvoje svarbiausiais partneriais užsienio šalyse yra kaimyninės šalys bei kitos ES šalys. Taip pat jis priklauso nuo analizuojamos problemos specifikos ir sprendimo masto.

Aplinkosauginėms NVO būtinas bendradarbiavimas su kitomis NVO vystant savo veiklos sritis. Šiame tyrime jos skirstomos į grupes pagal šalis. Didžiąją dalį nevyriausybinių sektoriaus organizacijų (įvardinamų kaip partneriai) analizuojamuosiuose puslapiuose užėmė Lietuvos NVO – net 42 proc., o ES ir Baltijos šalių NVO užimamos dalys yra labai panašios. Taigi, nors iš anksčiau analizuojamų duomenų tapo aišku, jog aplinkosauginėms NVO trūksta šio sektoriaus palaikymo, vis dėlto, jis yra aktyvesnis, negu kitų šalių. Toliau plečiant

⁷⁷Venckus Z. Aplinkos apsaugos politika ir teisė. Vilnius: Technika, 2008.

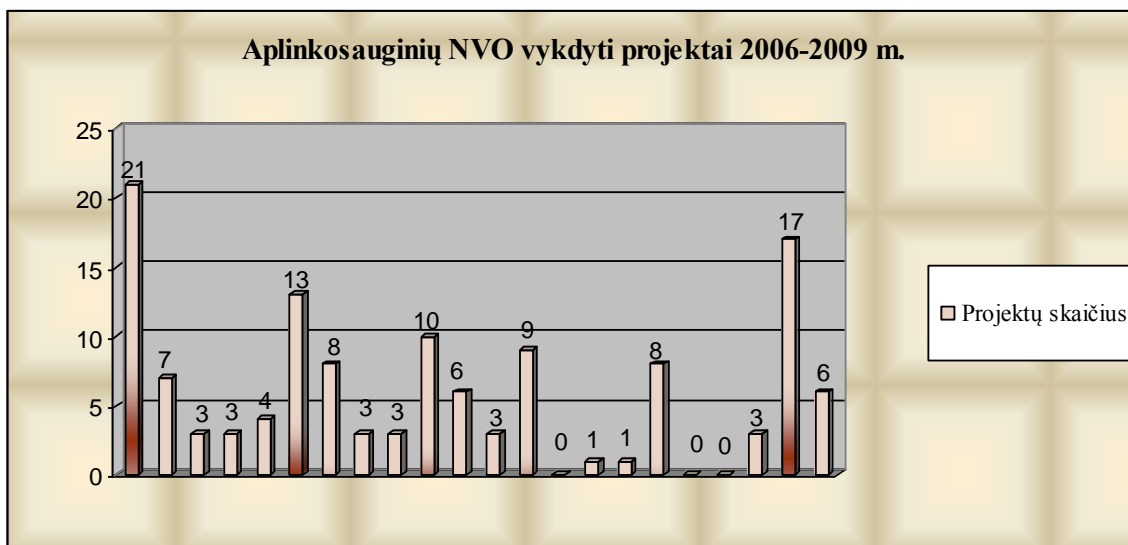
bendradarbiavimo sritis, kartu sprendžiant kylančias problemas ir bendromis pastangomis siekiant paveikti sprendimų priėmimo procesą, aplinkosauginėje srityje veikiančios organizacijos įgytų svaresnį vaidmenį aplinkosauginės politikos kūrimo ir įgyvendinimo srityje.

Valstybinio sektoriaus ir nevyriausybinų aplinkosauginių organizacijų sėkmingas bendradarbiavimas užtikrina patikimą informaciją, efektyvų visuomenės interesų atstovavimą, praktinę patirtį atitinkančių sprendimų priėmimą aplinkos apsaugos politikoje. Analizuojant aplinkosauginių NVO partnerių grupes internetiniuose tinklapiuose išsiaiškinta, kad būtent Lietuvos valstybinės institucijos daugiausiai bendrauja su šiomis NVO, palyginus su kitų grupių valstybiniu sektoriumi. Jos užima 61 proc. visų aplinkosauginių NVO partnerių valstybiniame sektoriuje. Galbūt ši dalis turėtų būti didesnė, tačiau, juk nevyriausybiname sektoriuje aplinkos apsaugos srityje įgyvendinami projektai susiję ne vien su mūsų šalyje esančiomis aplinkos problemomis, bet ir su globaliniais reiškiniais, be to, būdami ES nariais turime aktyviai dalyvauti įgyvendinant jos aplinkosauginius reikalavimus.

Lietuvoje į aplinkosauginių NVO veiklą aktyviai įsitraukia ir privatus sektorius – jis užima 38 proc. visų partnerių, priskiriamų būtent šiai grupei, tačiau keliais procentais nusileidžia ES privačiajam sektoriui (41 proc.). Tokia situacija susidariusi greičiausiai dėl to, kad privačiajame sektoriuje Lietuvoje dar nėra taip efektyviai įsiskverbusios aplinkosauginės idėjos. Tuo tarpu ES, kur į aplinkos apsaugą pradėta žiūrėti, kaip į vieną svarbiausių sričių, užtikrinančių žmogaus gyvenimo kokybę ir visuomenės gerovę, žymiai anksčiau, ryšiai tarp privataus ir trečiojo sektorių yra glaudesni, o jų tarpusavio bendradarbiavimo procesas suvokiamas kaip būtinas.

Aplinkosauginių NVO internetinėse svetainėse rasti projektai buvo suskirstyti į grupes, pagal jų sritis, išskiriant: vandens kokybę, atliekų tvarkymą, oro kokybę ir klimato kaitą, genetiškai modifikuotus organizmus, saugomas teritorijas, aplinkos apsaugą, visuomenės švietimą ir mokymus, institucinį stiprinimą, bendradarbiavimo stiprinimą, informavimą. Remiantis gautais duomenimis, aplinkosauginės NVO daugiausiai projektų įgyvendina, susijusių su visuomenės švietimu ir mokymu (26 proc.) bei informavimu (17 proc.). Šios sritys yra itin svarbios aplinkos apsaugos politikos procese, kadangi būtent nuo prieinamos informacijos priklauso piliečių dalyvavimas NVO veikloje, o nuo teikiamos informacijos tarp atskirų sektorių bei pačių aplinkosauginių NVO priklauso ir problemų identifikavimo procesas ir galimų sprendimo būdų priėmimas bei įgyvendinimas. Analizuojamos NVO skiria dėmesio šiai svarbiai sričiai, tačiau problemos, susijusios su informavimo trūkumu ir visuomenės švietimo vis dėlto yra opios. Siekiant išsiaiškinti, kokios gali būti tokio reiškinio priežastys, reikėtų atskirai analizuoti įgyvendintus ir dar dabar vykdomus projektus, susijusius su šia sritimi bei atlikti specifinius gyventojų nuomonės tyrimus.

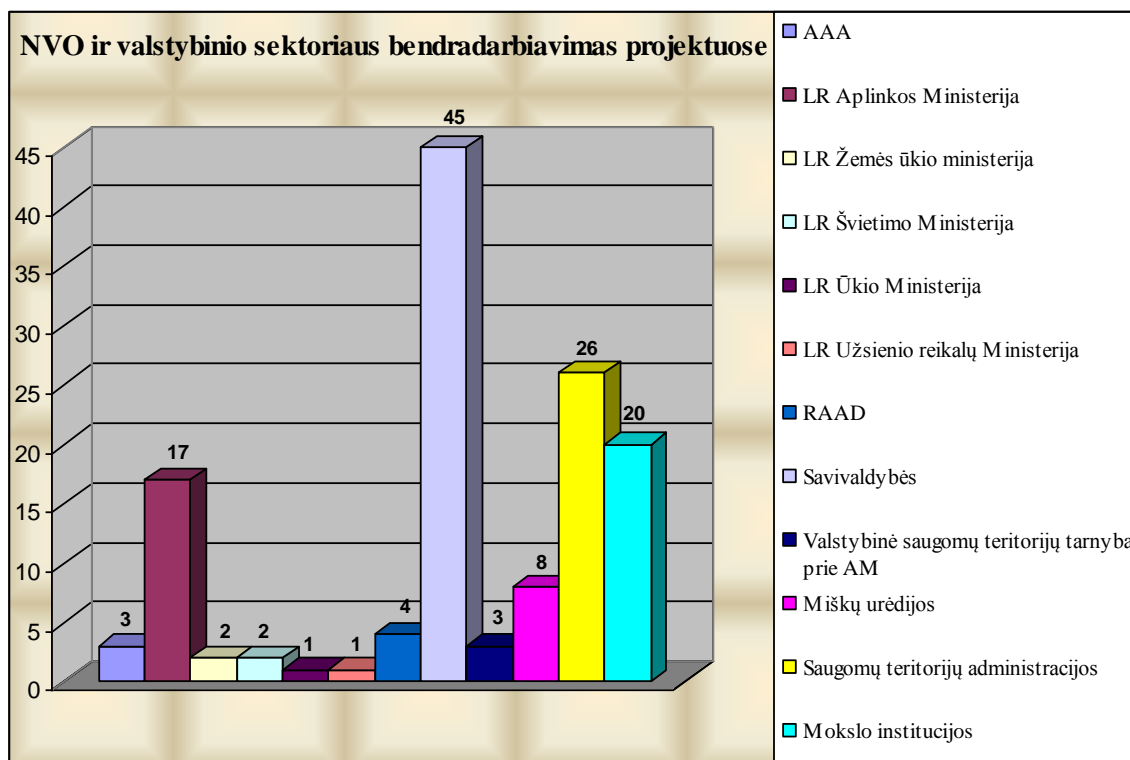
Atliekant aplinkosauginių NVO internetiniuose tinklapiuose pateiktą informaciją, buvo išreikštas kiekvienos atskiros organizacijos įgyvendintų projektų skaičius per 2006-2009 metus (žr. 3 pav.). Didžiausias projektų skaičius per šį laikotarpį – 21. Tai apytiksliai 6 aplinkosauginiai projektai per metus. Skaičius pakankamai didelis, žinant su kokiomis problemomis susiduria nevyriausybinis sektorius siekdamas įgyvendinti su aplinkos apsaugos aktualijomis susijusius projektus. Tačiau, tokių organizacijų (iš analizuotų 22) buvo tik viena. Tuo tarpu kitoms organizacijoms projektų įgyvendinimo procesas nėra vystomas taip sklandžiai. Net 3 NVO per šį laikotarpį neįgyvendino nei vieno projekto, 2 – po vieną, 6 organizacijos – po 3 projektus. Taigi, projektų įgyvendinimo srityje nevyriausybinis sektorius nėra toks aktyvus – vidurkis tesiekia 1,5 projekto per metus. Svarbu pažymėti, jog rezultatai, gauti remiantis internetiniuose organizacijų tinklapiuose pateikta informacija, negali būti laikomi visiškai absoliučiais, kadangi, ne visų organizacijų puslapiuose pavyko rasti duomenis apie anksčiau vykdytus projektus – jų organizacijos tiesiog nepateikia. Vis dėlto, gauti duomenys atskleidžia, kad būtent šioje veikloje nevyriausybiniams aplinkosauginėms organizacijoms atsiranda daugiausiai problemų, o stringant procesui, aplinkosauginės problemos nėra sprendžiamos taip efektyviai, kaip turėtų būti.

3 pav. Aplinkosauginių NVO projektai per 2006-2009 metų laikotarpį

Kaip išsiaiškinta anksčiau, aplinkosauginės NVO, įgyvendindamos projektus, Lietuvoje daugiausiai bendradarbiauja su valstybiniu sektoriumi. Tam, kad išsiaiškinti, kokios institucijos daugiausiai dirba su nevyriausybiniomis organizacijomis, buvo išskirtos atskiros valstybinės institucijos ir joms priskirtas projektų skaičius, atitinkantis organizacijų internetiniuose puslapiuose pateiktą informaciją (žr. 4 pav.). Remiantis gautais duomenimis, daugiausiai nevyriausybinių aplinkosauginės organizacijos, vykdydamos projektus, bendradarbiauja su miestų savivaldybėmis (45 projektas). Tokios išvados gautos ir analizuojant įvairių autorių

teiginius. Vietos savivaldos institucijos palaiko glaudesnius ryšius su nevyriausybinėmis organizacijomis, kadangi kartu sprendžia vietinio lygmens problemas, o valstybinės institucijos daugiau dirba su respublikinio lygmens NVO. Aktyvų bendradarbiavimą aplinkosauginės NVO taip pat palaiko su saugomų teritorijų administracijomis (26 projektai) bei mokslo institucijomis (20 projektų). Tuo tarpu viena svarbiausių su aplinkos apsauga susijusių valdžios institucijų – LR Aplinkos ministerija – kaip partneris projektuose buvo įvardinta kiek mažiau – 17 kartų. Kitos ministerijos paminėtos tik po 2 – 3 kartus.

4 pav. Aplinkosauginių NVO ir valstybinio sektoriaus institucijų bendradarbiavimas projektuose

Taigi, aplinkosauginėms NVO siekiant įsitvirtinti aplinkos apsaugos politikoje daugiau bendradarbiauti tenka su žemesnio lygio institucijomis (vietos savivalda ar AM pavaldžiomis institucijomis). Aišku, tokios pagrindinės valdymo institucijos, kaip AM, perduoda dalį savo funkcijų jai atsiskaitančioms institucijoms, todėl jų ir NVO bendradarbiavimas yra aktyvesnis nei su pačia ministerija. Tačiau, būtent tvirtų santykių palaikymas, bendravimo užtikrinimas tarp šios institucijos ir nevyriausybinių sektoriaus yra vienas svarbiausių, aplinkosauginėms NVO siekiant aktyviai įsitraukti į aplinkosauginės politikos formavimo procesą bei efektyviai ją įgyvendinti. Juk AM įgyvendina bendrąjį aplinkos apsaugos valdymą Lietuvoje bei kuria teisinę bazę, todėl šiuose procesuose jos santykis su visuomenės interesus atstovaujančiomis organizacijomis turėtų būti nuolat skatinamas.

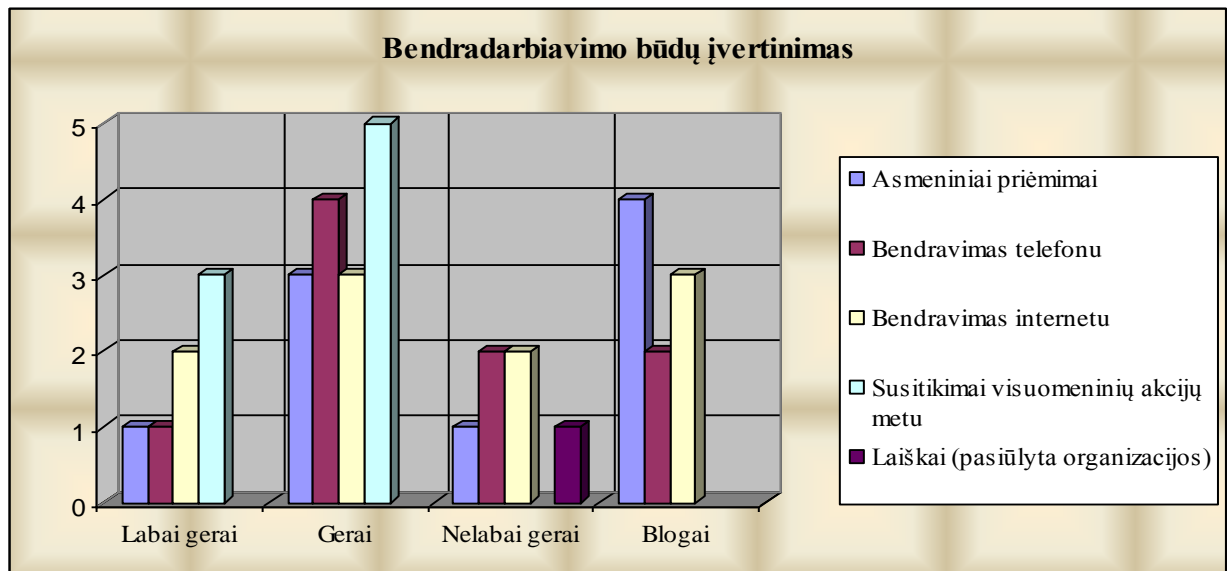
3.2.2. Aplinkosauginių NVO atstovų anketinės apklausos rezultatų analizė

Siekiant išsiaiškinti aplinkosauginių NVO poziciją aplinkos apsaugos politikoje, atlikta tyrimo metodologijos skyriuje aprašyta šių organizacijų anketinė apklausa. Efektyviam NVO įtraukimui į aplinkosauginės politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą, ypatingai svarbus jų dialogas su piliečiais, kitomis NVO bei įstatymų leidžiamąja ir vykdomąja valdžia⁷⁸. Būtent todėl ir anketa buvo suformuluota remiantis šiais esminiais kriterijais. Taip pat analizuota ir nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų veikla, sietina su aplinkosaugos politikos formavimu ir įgyvendinimu. Išsiaiškintos problemos padės surasti silpniausias tiek NVO tiek kitų politikos kūrimo procese dalyvaujančių veikėjų grandis bei rasti galimus būdus padėčiai gerinti.

Piliečių dalyvavimas aplinkosauginių NVO veikloje. Nevyriausybiniam sektoriui labai svarbus piliečių įsitraukimas į jų veiklą, kadangi tik turėdami pakankamą paramą iš visuomenės jie gali pateikti motyvuotą nuomonę, siūlymus valstybiniam sektoriui bei sėkmingai įgyvendinti projektus, programas. Šią nuomonę patvirtina ir atliktas tyrimas - 78 proc. apklaustųjų teigė, jog piliečių dalyvavimas ypatingai svarbus jų organizacijai. Tam, kad piliečiai dalyvautų NVO veikloje, būtinas jų įtraukimas, kuris nėra įmanomas be pačių organizacijų iniciatyvos. Dažniausiai visuomenė informuojama apie aplinkosauginių NVO veiklą organizacijų internetiniuose puslapiuose, kituose internetiniuose tinklapiuose, spaudoje ir televizijoje bei rengiamų visuomeninių akcijų metu.

Suteikus piliečiams informaciją apie save, svarbus tolimesnis bendradarbiavimo palaikymas. Daugiausiai aplinkosauginės NVO bendrauja su visuomene visuomeninių akcijų metu ir internetu, kiti priimtini būdai – bendravimas telefonu ir asmeninių priėmimų metu. Vertinant, kaip organizacijoms sekasi bendrauti su visuomene, nei vieno negatyvaus vertimo nebuvo pateikta apie visuomenines akcijas. Tuo tarpu, tiek bendravimas internetu, tiek asmeninių priėmimų metu, buvo įvertinti ir teigiamai ir neigiamai – šiose srityse galima ieškoti būdų pagerinti situacijai. Žemiau pateiktoje diagramoje pateiktas aplinkosauginių NVO bendradarbiavimo su piliečiais būdų įvertinimas (žr. 5 pav.).

⁷⁸ Brazaitytė I., Čepinskis J. Lobizmas aplinkos valdymo sprendimuose//Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. 2003, Nr.3(25).

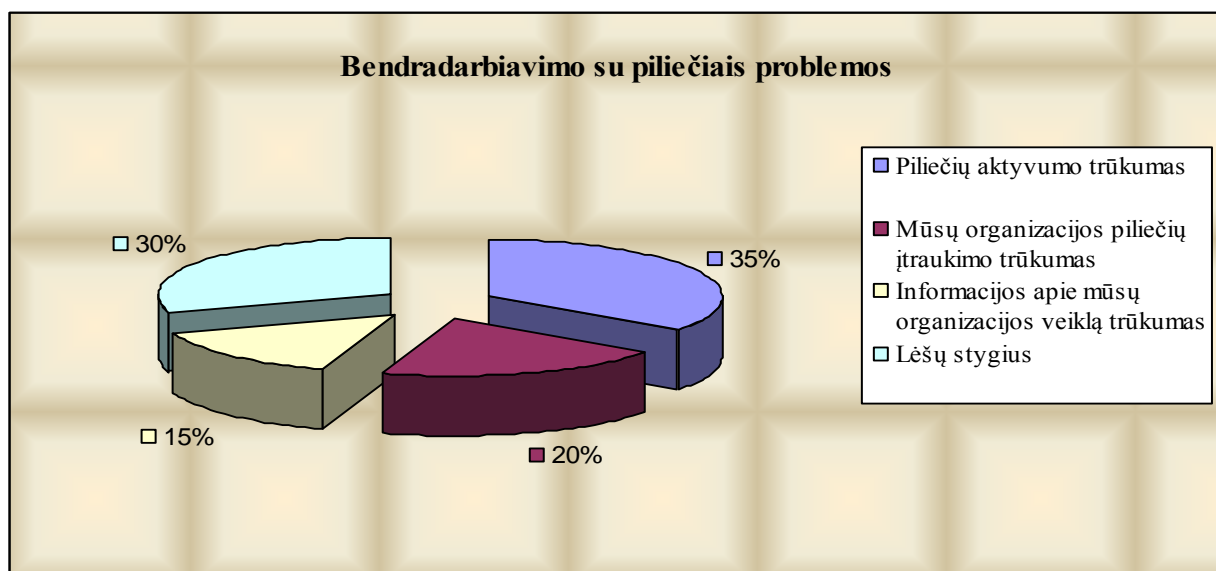

5 pav. Aplinkosauginių NVO ir piliečių bendradarbiavimo būdų vertinimas

Piliečiai, dalyvaujantys visuomeninėje veikloje, turi gebėjimą daryti įtaką politinei valdžiai bei ją kontroliuoti, ir taip spręsti bendras problemas. Tyrime nagrinėjant piliečių kaip aplinkosauginės politikos formavimo ir įgyvendinimo proceso dalyvių svarbą net 78 proc. apklaustųjų teigė jog piliečiai turi įtakos aplinkosauginės politikos formavimui, 11 proc. sutiko su teiginiu, jog įtaka yra, bet nežymi. Tokia pati dalis teigė, jog piliečiai įtakos „greičiau neturi“, tačiau nei vienas atstovas nesutiko su teiginiu, jog piliečiai jos neturi. Išsiaiškinus NVO požiūrį į piliečius, svarbu suprasti, kokie piliečių veiksmai, remiantis aplinkosauginių NVO patirtimi, turi didžiausią reikšmę politinėje sistemoje. Respondentų prašyta įvertinti piliečių teikiamus skundus, jų iniciatyvą iškelti probleminius klausimus bei dalyvavimą sprendimų priėmimo procese iš dviejų perspektyvų: bendros nevyriausybinių sektoriaus ir atstovaujamos organizacijos pozicijos. Abstrakčiai NVO atstovai visus aukščiau išvardintus piliečių dalyvavimo būdus vertino kaip „labai svarbius“ arba „svarbius“, tik viena organizacija piliečių skundų teikimą įvertino, kaip visiškai nesvarbų aspektą. Tuo tarpu, vertindami konkrečios organizacijos patirtį, tik 2 NVO sutiko, jog skundų teikimas yra itin svarbi piliečių dalyvavimo forma. Jų dalyvavimas priimant sprendimus taip pat buvo įvertintas daugiau neigiamai, ir tik problemų iškėlimo aspektui buvo suteikta didesnė reikšmė. Taigi, šio politikos dalyvio veikla, remiantis NVO patirtimi nėra efektyvi tiek, kad būtų galima ją vertinti kaip išties svarbią, nors iš esmės yra suprantama, jog būtent ji turi ypatingos reikšmės politinėje sistemoje.

Tokia situacija vieno respondentų teigimu yra todėl, kad organizacijai piliečių dalyvavimas šiuo metu nėra reikalingas – „kol kas mūsų veikla nereikalauja aktyvaus piliečių įtraukimo, ateityje žiniasklaidoje bus daugiau platinama informacija apie mūsų veiklą“. Tačiau, remiantis tyrimo duomenimis, piliečių įtakos nuvertinimas sietinas su jų dalyvavimo aktyvumu. Nei vienas respondentas nesutiko kad piliečių dalyvavimas yra pakankamas ir net 5 teigė, jog jie

menkai įsitraukia į organizacijos veiklą. Taigi, piliečių dalyvavimo trūkumas įvardijamas kaip didžiausia problema, sietina su aplinkosauginių NVO ir piliečių bendradarbiavimu (žr. 6 pav.), tačiau įvertinamas ir lėšų stygius šio proceso vystymui, pačių organizacijų nepakankamas indėlis bei informacijos apie organizaciją trūkumas. Žemiau pateiktoje diagramoje pateikti duomenys patvirtina, jog tokia situacija organizacijose susidariusi ne tik dėl pačių piliečių dalyvavimo trūkumo.

6 pav. Aplinkosauginių NVO bendradarbiavimo su piliečiais problemos

Siekdami aktyvesnio piliečių įsitraukimo į jų veiklą, NVO turėtų sustiprinti teikiamos informacijos srautus bei išsamumą, nes tik turėdami pakankamai informacijos apie NVO visuomenės nariai supras, kad būtent dalyvaujant jų veikloje, galima įtakoti priimamus sprendimus. Aplinkosauginių NVO atstovų anketoje paklausus kaip būtų galima išspręsti piliečių dalyvavimo problemas, pateikti siūlymai aktyviau rengti visuomenines akcijas ne tik tam, kad būtų pritrauktas piliečių dėmesys, bet ir tam, kad jie susidomėtų aplinkosauginių problemų sprendimo svarba. Taigi, organizacijos suvokia, kodėl tokia problema susidaro ir kaip būtų galima ją išspręsti.

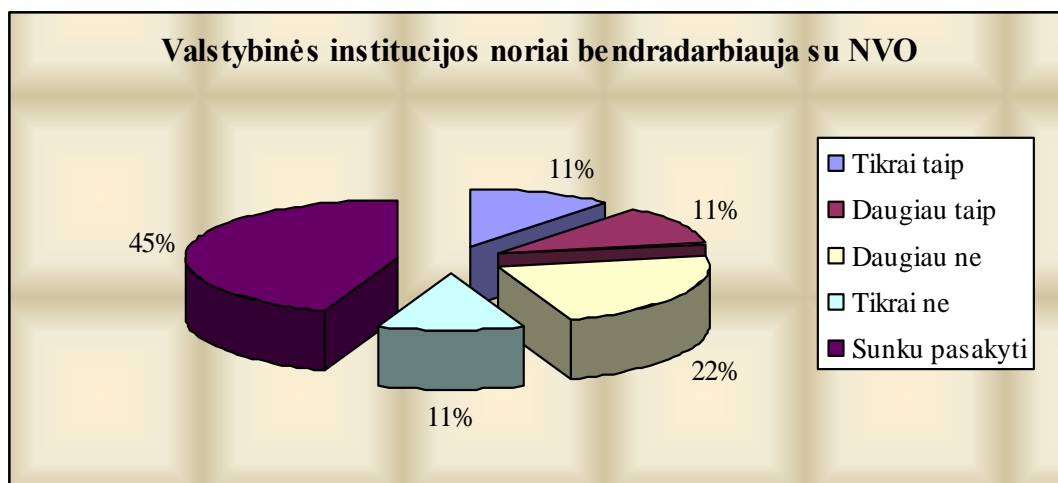
Ž. Morkvėnas, kalbėdamas apie šiuo metu aktualiausias aplinkosauginių NVO problemas, taip pat išskiria nepakankamą piliečių dalyvavimą. Jo teigimu, esant aktyvesniam jų įtraukimui būtų sprendžiama ir kita NVO problema – lėšų stygius. Atstovo teigimu, dažnai organizacijos, nesupranta, kokia piliečių dalyvavimo esmė ir nepasinaudoja visomis suteiktomis galimybėmis – „*kai kuriose organizacijose dar išlikęs toks požiūris, kad mes patys savaime esam vertingi, todėl imkit mus ir remkit. Neišlenda iš raugo, kad aš pats savaime, būdamas NVO esu vertybė*“. Efektyvesnis piliečių įtraukimas į organizaciją, reiškia ne tik finansinės būklės pagerėjimą (jei mokamas nario mokestis), bet ir bendro organizacijos veiklumo skatinimą – „*yra*

suformuojamas didesnis užnugaris [...] ir spaudimą daro tai organizacijai, kad jos kažką darytų“. Siekiant situaciją pagerinti ir taip bent jau dalinai išspręsti vienas pamatinių NVO problemų organizacijos turėtų imtis iniciatyvos ir aiškiai, tiksliau, išsamiau teikti informaciją apie save visuomenei.

Bendradarbiavimas su kitomis NVO. Politikos kūrimo bei jos įgyvendinimo procese svarbūs organizacijos ryšiai su kitomis nevyriausybinių sektoriaus organizacijomis tiek Lietuvos, tiek užsienio valstybių. Tarpusavio bendradarbiavimas leidžia pasidalinti patirtimi, rasti efektyvių būdų įgyvendinti veiklos tikslams, nuolat mokytis ir tobulėti. Be to, vienijant NVO jėgas galima efektyviau paveikti valdžios sprendimus, bei įgyvendinti programas, projektus pasitelkiant didesnius resursus. Lietuvos aplinkosauginės NVO, kaip parodė tyrimas, aktyviau bendradarbiauja su tarptautinėmis NVO, o ne su veikiančiomis mūsų valstybėje.

Su teiginiu, jog organizacija nuolat bendradarbiauja su NVO Lietuvoje, visiškai sutiko tik 5 apklaustieji, be to 2 organizacijų atstovai šiam teiginiui priskyrė atsakymą „daugiau ne“. Tuo tarpu, tą patį aspektą, susijusį su užsienio NVO, respondentai įvertino tik kaip teisingą. Aktyvesnę veiklą su tarptautinėmis NVO patvirtina ir joms suteikiama reikšmė. Lietuvos NVO kaip partneriai 2 organizacijų buvo paminėti, kaip nebūtini, tuo tarpu tokio atsakymo nebuvo pateikta apie užsienio NVO. Būtų galima teigti, jog aplinkosauginės organizacijos nededa pastangų šiems ryšiams vystyti. Tačiau, vertinant tiek Lietuvos, tiek užsienio partnerių paieškas respondentai pateikė tokius pačius duomenis – tik po 2 respondentus sutiko, jog tokios veiklos nevykdo. Anketoje buvo prašoma sutikti arba nesutikti su teiginiu, jog nėra tinkamų sąlygų bendradarbiauti su NVO Lietuvoje ir užsienyje. Šis teiginys buvo daugiau paneigtas nei su juo sutikta, tačiau, atsakant į šį klausimą, susijusį su bendradarbiavimo procesu Lietuvoje, trečdalis apklaustųjų pasirinko atsakymo variantą „sunku pasakyti“. Taigi, vertinant organizacijų bendradarbiavimą Lietuvos lygmeniu, galima teigti, jog jis yra epizodinis ir nebūtinai visoms veikloms. Tuo tarpu bendradarbiavimas tarptautiniu mastu, tikėtina, yra aktyvesnis dėl narystės ES bei didesnės tarptautinių organizacijų patirties, negu Lietuvos NVO.

Bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis. Nevyriausybinių aplinkosauginės organizacijos aktyviai įsitraukia į bendradarbiavimą su valdžios sektoriumi. Be to, ir vertina jį kaip būtiną sėkmingai organizacijos veiklai. Vis dėlto šiame procese yra pakankamai problemų. Viena iš jų susijusi su valstybinių institucijų požiūriu į NVO – tik 22 proc. apklaustųjų sutiko su teiginiu, kad valstybinės institucijos noriai bendradarbiauja su aplinkosauginėmis NVO ir net 33 proc. šį teiginį paneigė (žr. 7 pav.).

7 pav. Valstybinių institucijų požiūris į aplinkosaugines NVO

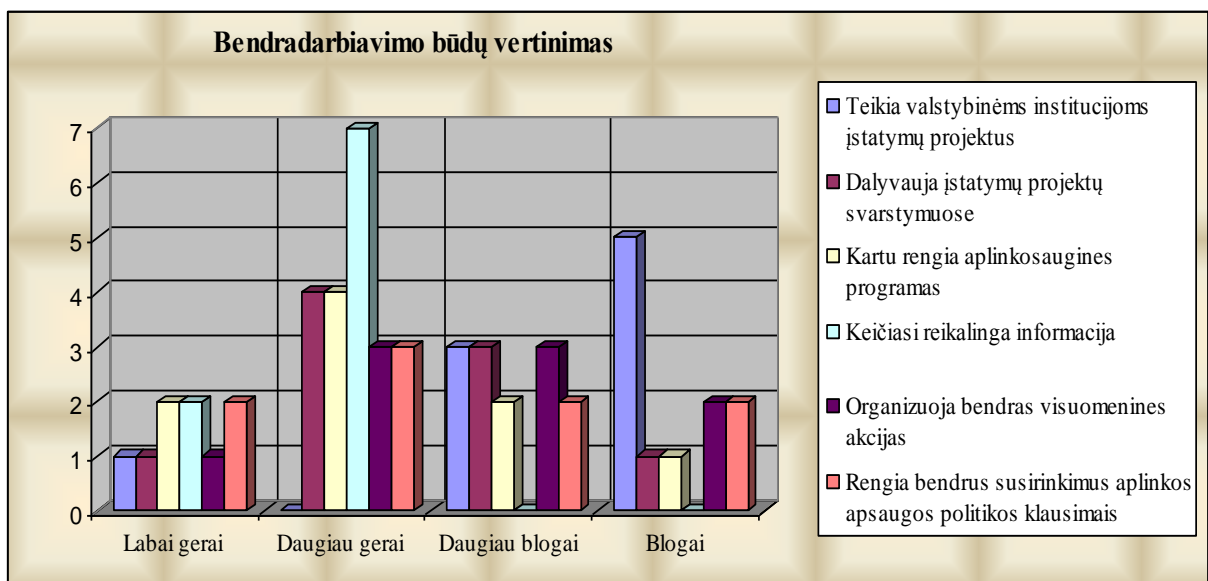
Esant tokiai padėčiai savaime suprantama tampa ir tai, jog aplinkosauginės NVO dažniau inicijuoja šį procesą, negu valdžios sektoriaus institucijos. Visi respondentai sutiko su šiuo teiginiu. Taigi, bendradarbiavimo procesas tarp valstybinio ir nevyriausybinių sektoriaus aplinkosaugoje negali būti vertinamas, kaip kuriamas abiejų dalyvių lygiomis pastangomis. Klausiant respondentų, kokios problemos pastebimos bendradarbiaujant su valdžios sektoriumi, buvo įvardintas nenoras ir ignoravimas iš valstybinių institucijų pusės. Taigi, ši problema iš tiesų egzistuoja, ir kliudo sėkmingam ne tik pačių aplinkosauginių organizacijų veiklos vystymui, bet ir politinės sistemos kūrimui bei įgyvendinimui.

Vertinant bendradarbiavimo sklandumą tarp NVO ir valstybinio sektoriaus 89 proc. apklaustųjų sutiko, jog šis procesas turėtų būti aktyvesnis. Ž. Morkvėnas, kalbėdamas apie dabartinę aplinkosauginių NVO situaciją bendradarbiavimo procese su valstybinėmis institucijomis sutinka, kad ji nėra sklandi, tačiau tuo pačiu pabrėžia, jog tai priklauso nuo daugelio aplinkybių. Be to, pabrėžiama, jog šio santykio tarp sektorių būtinumas turėtų būti akcentuojamas aukščiausios valdžios. Todėl jų neaktyvumas šiuo atžvilgiu yra viena didžiausių problemų, kurią išspręsus bendradarbiavimo procesas vystytųsi sklandžiau.

Šių sektorių bendradarbiavimo procesas taip pat priklauso ir nuo pačių NVO. Ž. Morkvėnas, teigia, jog bendradarbiavimo sklandumui įtakos turi organizacijų pripažinimo lygis ir personalijos. Taigi, pačios aplinkosauginės NVO galėtų pakankamai pagerinti savo padėtį užmezgant ryšius su atskiromis institucijomis, aktyviau skleisdamos informaciją apie savo veiklą valstybiniam sektoriui. Atstovas pabrėžia šiuo metu esančią situaciją, jog dažnai žemesnio lygio institucijose NVO vertinami, kaip nuosaikūs, t.y. politiniame dialoge santykis tarp dviejų sektorių yra lyginamas su gaunama parama. Esant tokiai situacijai, aplinkosauginės NVO vėlgi galėtų aktyviau skleisti savo įsitikinimus ir patvirtinti, jog finansavimas nėra ta aplinkybė, kuri lemia organizacijos poziciją. Santykius tarp aplinkosauginių NVO ir valstybinių institucijų

galima pagerinti pačių organizacijų pastangomis. Ž. Morkvėno teigimu, situacija šioje srityje jau yra pagerėjusi todėl, kad pačių organizacijų veiklos kokybė yra tobulesnė. Taigi, šioje srityje aplinkosauginės NVO gali pagerinti savo padėtį santykiyje su valstybinėmis institucijomis, tuo pačiu savo indėlį aplinkosauginės politikos formavime ir įgyvendinime.

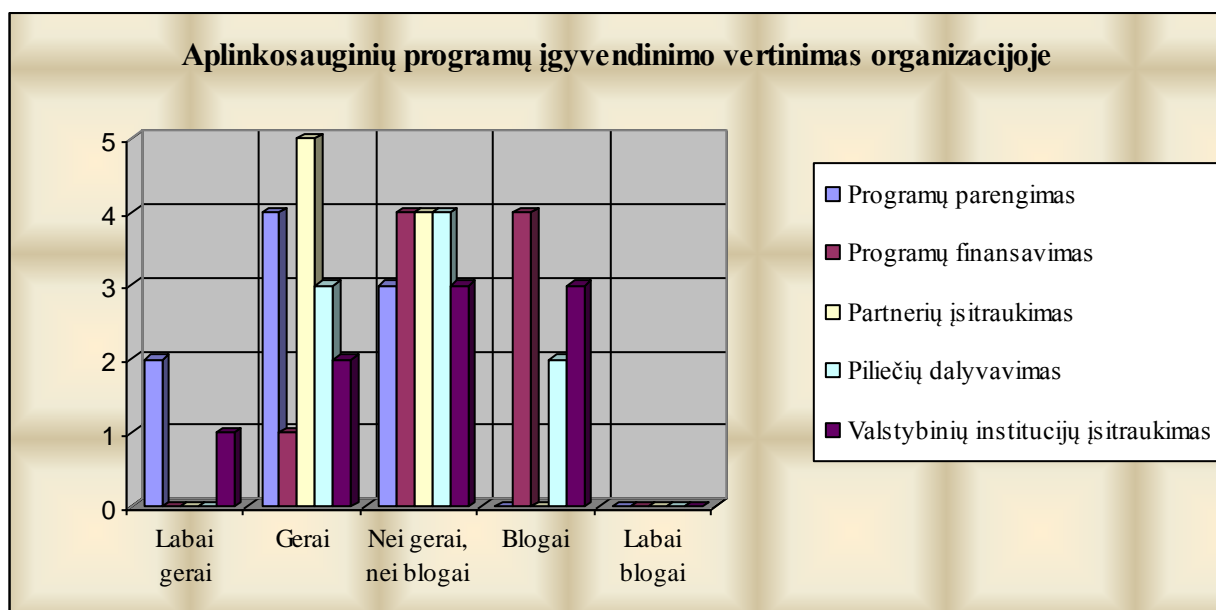
Organizacijos siekia įgyti reikšmės aplinkos apsaugos politikoje per bendradarbiavimą su valstybiniu sektoriumi. Vertinant aplinkosauginės NVO pagal tai, kokias būdais jos bendradarbiauja su valdžia, išsiaiškinta, kad vienas dažniausių – keitimasis informacija (29 proc. apklaustųjų). Tokia veiklos forma nereikalauja pernelyg didelio priėmimo, pripažinimo ir yra tiesiogiai prieinama. Tuo tarpu tokios veiklos kaip bendrų visuomeninių akcijų rengimas, dalyvavimas įstatymų projektų svarstymuose nėra taip dažnai pasitaikantis aplinkosauginių NVO patirtyje ir tik 4 proc. NVO teikia įstatymų projektus valstybinėms institucijoms svarstyti. Vertinant kiekvieną iš procesų taip pat galima išskirti keitimąsi informacija, kaip geriausiai prieinamą metodą, o tokius esminius aspektus, kaip įstatymų projektų teikimas, tenka palikti nuošaliau (žr. 8 pav.).

8 pav. Bendradarbiavimo būdų tarp aplinkosauginių NVO ir valdžios sektoriaus vertinimas

Aplinkosauginės NVO aplinkos apsaugos politikos formavimo ir įgyvendinimo procese. Anketinės apklausos metu NVO atstovams buvo pateikta įvertinti tokius veiklos aspektus: įstatymų projektų rengimą ir priėmimą, programų rengimą ir įgyvendinimą, NVO tarpusavio bendradarbiavimą, piliečių įtraukimą ir jų aktyvumą bei valstybinių institucijų ir NVO bendradarbiavimą. Piliečių dalyvavimas ir bendradarbiavimas tarp dviejų sektorių yra vertinami kaip svarbiausi faktoriai siekiant sėkmingai įgyvendinti aplinkosauginę politiką. Tuo tarpu, programų rengimas, įgyvendinimas bei veikla teikiant pasiūlymus dėl įstatymų projektų nėra laikomi tokiais svarbiais aspektais.

Galbūt taip yra todėl, kad situacija šioje srityje turi pakankamai trūkumų. Vertinant aplinkosauginių programų įgyvendinimo procesus NVO atstovai pateikė vertinimą, atspindintį egzistuojančias problemas šioje srityje (žr. 9 pav.). Kaip „labai gerai“ ir „gerai“ vystomi daugiausiai buvo įvardinti programų parengimas (6 organizacijos), partnerių įsitraukimas (5 organizacijos). O daugiausia sunkumų iškyla bandant įtraukti valstybines institucijas (3 organizacijos) ir rasti finansavimo vykdomoms programoms (4 organizacijos). Atstovams buvo pateiktas ir toks atsakymo variantas, kuriuo galima pažymėti, jog aktualaus aspekto negalima įvertinti kaip gerai ar blogai vystomo. Dalis organizacijų visus aspektus daugiau mažiau pažymėjo, kaip „nei gerai, nei blogai“ vystomus jų organizacijoje. Taigi, pagrindiniai aspektai, susiję su programų įgyvendinimu nėra vystomi gerai, tačiau nėra ir didelių problemų, dėl ko galima juos įvardinti prastai vystomus. Vis dėlto, šie rezultatai įrodo, jog aplinkosauginių programų įgyvendinimo procesas negali vykti sklandžiai, tik puikiai parengiant programas. Būtina tobulinti aspektus, susijusius su programų finansavimu, partnerių įtraukimu, piliečių dalyvavimu bei valstybinių institucijų įtraukimu.

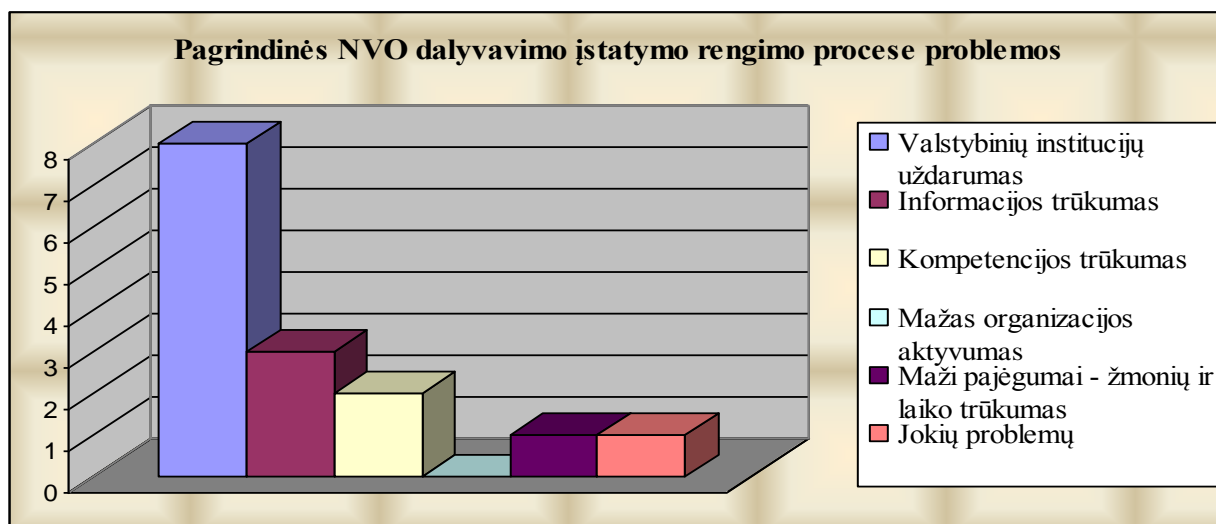

9 pav. Aplinkosauginių NVO rengiamų programų įgyvendinimo aspektų vertinimas

Įstatymų rengimas jų keitimo siūlymų teikimas valstybinėms institucijoms yra svarbiausia sritis efektyviam dalyvavimui aplinkosauginės politikos formavimo procese. Tyrimo metu 67 proc. organizacijų teigė dalyvaujančios įstatymų rengimo procesuose. Juos įvertinant buvo išskirtas bendras vertinimas, t.y. visų organizacijų, dalyvavusių tyrime, bei tikslinis vertinimas, kuomet buvo išskirta, kaip šį procesą vertina dalyvaujančios jame organizacijos ir (atskirai) nedalyvaujančios. Bendruoju vertinimu aplinkosauginių NVO dalyvavimas įstatymų rengimo procese įvertintas gana teigiamai: puikiai (11 proc.), gerai (22 proc.), nebloggerai (34

proc.). Likusieji 33 proc. įvertino šią veiklą, kaip vystomą „blogai“, tačiau, svarbu pažymėti, jog būtent tokį vertinimą pateikė tos organizacijos, kurios nedalyvauja su įstatymų rengimu susijusiose veiklose. Tuo tarpu, užsiimančios šia veikla organizacijos, įstatymų rengimo procesą vertina tik kaip gerai vystomą.

Įstatymų rengimo procese aplinkosauginės NVO daugiausia susiduria su valstybinių institucijų uždarumo problema – net 8 iš 9 organizacijų įvardino šią problemą. Taigi, šiuo metu ji aktualiausia aplinkosauginių NVO veikloje. Valstybinėms institucijoms daugiau dirbant su savo lygio organizacijomis, NVO sektoriui žymiai sudėtingiau rodyti iniciatyvą ir įsitraukti į politikos kūrimo procesą. Siekiant šią problemą išspręsti, pagrindinis dėmesys turėtų būti telkiamas būtent į valstybinio sektoriaus atvirumo visuomenei didinimą. Šalia šios problemos įvardintas ir informacijos trūkumas, įvardintas 2 organizacijų, bei tokios problemos, kaip NVO dirbančių žmonių kompetencijos trūkumas bei žmogiškųjų išteklių ir laiko stoka (žr. 10 pav.).

10 pav. Pagrindinės aplinkosauginių NVO problemos, dalyvaujant įstatymų rengimo procese (bendrasis vertinimas)

Į žmogiškųjų išteklių ir kompetencijos trūkumo problemą dėmesį atkreipia ir Ž. Morkvėnas interviu metu. Jo teigimu, darbuotojų trūkumas atsiranda ne dėl ko kito, kaip dėl finansavimo stygiaus. Be to, net ir esant pakankamam darbuotojų skaičiui, atsiranda kita problema – kadangi NVO gyvena iš patvirtintų programų ir projektų, jose dirbantys darbuotojai ir yra įpareigoti pirmiausia dirbti su finansuojamais projektais, o ne tobulinti savo veiklą, siekiant daryti įtaką priimamiems sprendimams. Kita vertus, aktyviau teikiant siūlymus, gaunant didesnę finansavimą, organizacijos gautų daugiau lėšų, taigi, galėtų kelti darbuotojų kompetenciją ir taip gerinti savo veiklos kokybę.

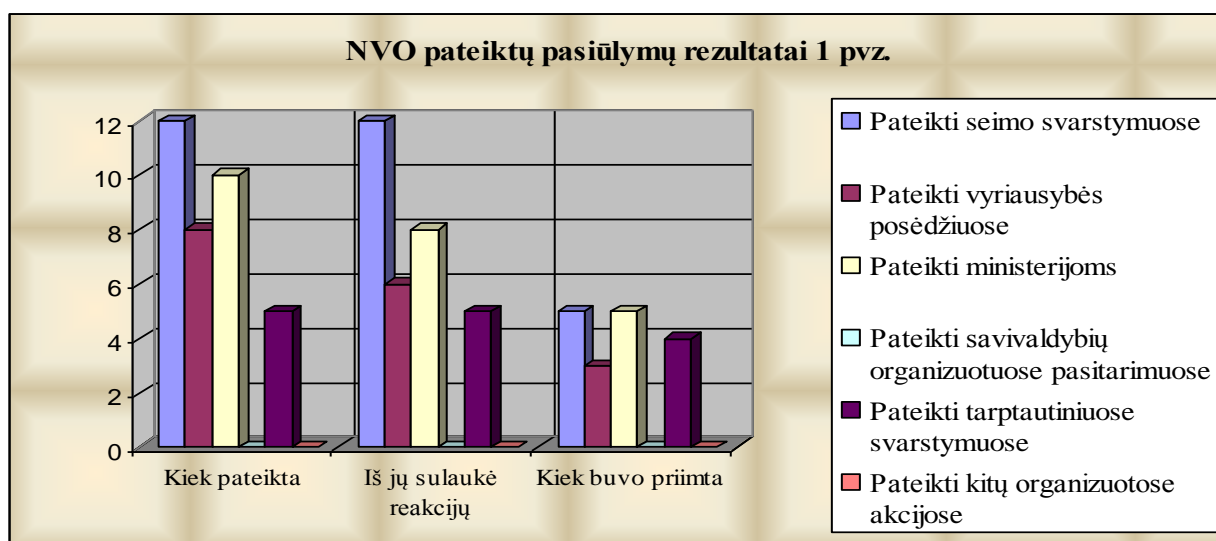
Visi šie aspektai sudaro kompleksą, kuriame viena problema papildo kitą, todėl siekiant efektyvesnio aplinkosauginių NVO dalyvavimo aplinkosaugos politikos kūrime, reikėtų į šiuos sunkumus žiūrėti iš visuminio taško, todėl ir spręsti ne kurią nors vieną iš problemų, bet visas. Tyrimo metu buvo išskirtas nedalyvaujančiųjų įstatymų rengimo procese aplinkosauginių NVO vertinimas problemų, su kuriomis susiduria tokioje veikloje. Taigi, organizacijoms įsitraukti į šį procesą kliudo valstybinių institucijų uždarumas bei informacijos ir kompetencijos trūkumas. Sprendžiant anksčiau išvardintas problemas būtų ne tik palengvintas įstatymų rengimo procesas, bei jame dalyvaujančiųjų organizacijų įsitraukimas, bet ir būtų įtraukta daugiau NVO, kurios šiuo metu procese nedalyvauja. Didesnei daliai nevyriausybinių sektoriaus atliekant įstatymų rengimo funkcijas, akivaizdu, jog ir aplinkosauginė teisė labiau atitiktų praktinius poreikius.

Atliekant tyrimą buvo siekta išsiaiškinti, kaip aplinkosauginėms NVO sekasi įgyvendinti aplinkosauginę politiką. Anketoje klausta, koku būdu yra teikiami siūlymai valstybiniam sektoriui, bei kokioms dažniausiai, taip pat buvo prašoma pateikti tikslius statistinius duomenis: kiek buvo pateikta pasiūlymų per tam tikrą laikotarpį, kiek iš jų sulaukė reakcijos, į kiek buvo atsižvelgta. Taigi, tyrimo metu išsiaiškinta, jog daugiausiai pasiūlymai yra teikiami raštu - 86 proc. aplinkosauginių NVO pateikė būtent tokį atsakymą – tuo tarpu likusi dalis organizacijų teigė pasiūlymus teikiančios ir raštu ir žodžiu. Ž. Morkvėnas interviu metu taip pat patvirtino duomenis, jog daugiausia siūlymų yra teikiama raštu. Tačiau, taip pat pastebima, jog retai raštu teikiami siūlymai sulaukia reakcijos, todėl NVO koalicijos atstovas kaip siekiamybę įvardino susitikimų skatinimą su valstybinių institucijų darbuotojais. Specialistas pabrėžė, jog svarbus susitikimų reguliarumas. Esant ne pavieniam, o pastoviam kontaktui su valstybinių institucijų atstovais, užtikrinamas tvirtesnis ryšys, glaudesnis bendradarbiavimo procesas, taigi, ir efektyvesnis aplinkosauginės politikos vystymas. Tokiu būdu, t.y. teikiant pasiūlymus ir raštu, ir žodžiu, siūlomas projektas sulauktų daugiau dėmesio ir, aišku, atsirastų didesnė galimybė, jog į NVO teikimus būtų atsižvelgta.

Analizuojant teikiamų aplinkosauginių NVO siūlymus susidurta su informacijos trūkumu – tik 2 organizacijos pateikė tikslius duomenis, koks skaičius pasiūlymų buvo pateikta valstybiniam sektoriui ir į kiek iš jų buvo atsižvelgta. Kitos organizacijos arba tiesiog neatsakė į klausimą, arba teigė neturinčios tikslių duomenų. Ž. Morkvėnas, klausiamas, kiek pasiūlymų sulaukia pritarimo, patvirtino, jog tikslios informacijos nėra, galima tik apytiksliai įvardinti – „gal į 50 procentų teikiamų pasiūlymų yra atsižvelgiama“. Toliau apžvelgti dviejų aplinkosauginių NVO pateikti duomenys, kuriais remiantis situaciją galima analizuoti smulkiau.

Pasiūlymų dėl teisės aktų teikimo viena iš organizacijų teigė pateikianti po 2-3 kasmet, o dėl aplinkosauginių aktualijų – po 1-2. Iš toliau pateiktų duomenų (žr. 11 pav.) matoma, jog daugiausiai pasiūlymų per visą organizacijos gyvavimo laikotarpį, t.y. 11 metų, buvo pateikta

LR Seimo svarstymams (12) ir ministerijoms (10), taip pat nemaža dalis – vyriausybės posėdžiuose (8). Iš jų reakcijos Seime sulaukė visi, o kitose institucijose didžioji dalis siūlymų. Taip yra greičiausiai todėl, kad šiose įstaigose yra privaloma reaguoti į raštiškus kreipimusis. Deja, bet iš jų priimti buvo tik keli pasiūlymai: Seime ir ministerijose – po 5, vyriausybės posėdžiuose – 3, t.y. mažiau nei pusė teiktų siūlymų. Tuo tarpu, tarptautiniuose svarstymuose buvo pateikta mažiau pasiūlymų (5), bet priimti buvo net 4 iš jų. Taigi, pasitvirtina teiginys, jog su tarptautinėmis institucijomis aplinkosauginių NVO bendradarbiavimas vystosi sėkmingiau, į juos reaguojama, kaip į kolegialų darinį, kurio teikiami siūlymai yra svarbūs ir reikalingi⁷⁹.

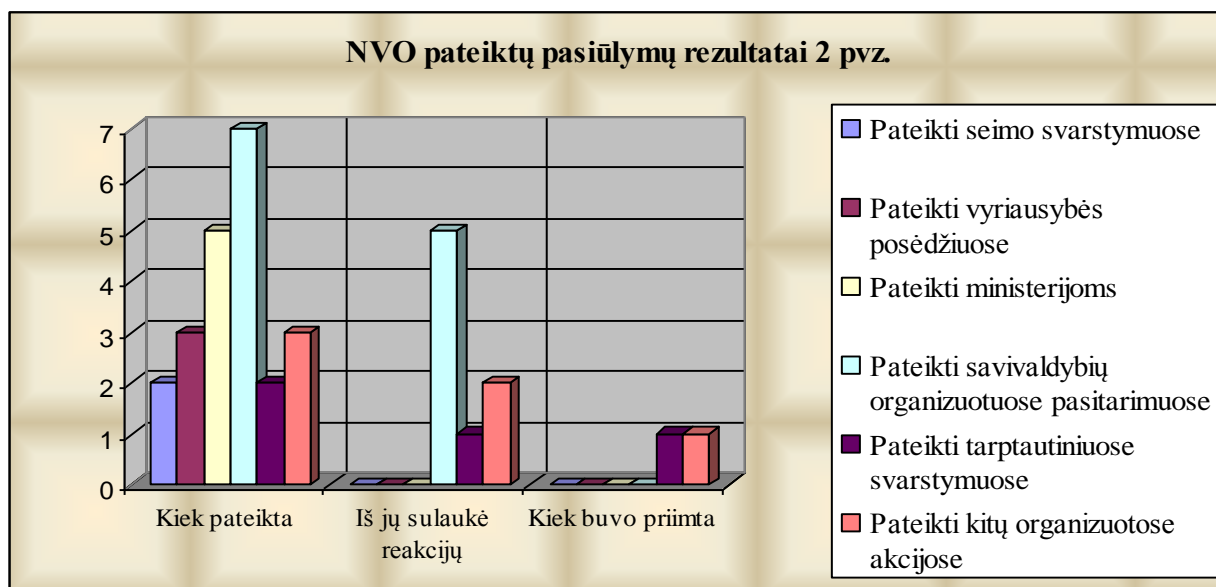
11 pav. Aplinkosauginės NVO pateikti pasiūlymai ir jų rezultatai

Aptarta organizacija nepateikė nei vieno siūlymo savivaldybėms, tuo tarpu kitos organizacijos patirtis daugiau remiasi būtent bendradarbiavimu su vietos savivalda. Ž. Morkvėno teigimu, teikiami pasiūlymai darbo grupėse, Seime, Vyriausybėje, ministerijose ar kitose valstybinėse institucijose „priklauso nuo klausimų lygio“. Taigi, tokių pavyzdžių negalima analizuoti kaip absoliučių, kadangi neaišku, kokio lygmens projektai buvo teikiami. Todėl valstybinių institucijų nevyriausybinių sektoriaus įtraukimą į politinį procesą naudingiau vertinti būtų atsižvelgiant į pateiktų siūlymų specifiką.

Kita aplinkosauginė NVO, pateikusi tikslus duomenis, kasmet teikia po 1-3 siūlymus dėl teisės aktų ir po 2-3 dėl aplinkosauginių aktualijų. Daugiausia siūlymų (žr. 12 pav.) buvo pateikta savivaldybėms (7) bei ministerijoms (5), o mažesnė dalis – Seimui (2) ir Vyriausybei bei kitų NVO rengtose akcijose (po 3). Iš valstybinėms institucijoms teiktų pasiūlymų reakcijos sulaukė teikti savivaldybėms (5), bet priimta nebuvo nei vieno. Tuo tarpu iš kitų organizacijų

⁷⁹ Kriauciūnaitė N., Telešienė A. Nevyriausybinių organizacijų aplinkosauginės veiklos tendencijos Lietuvoje // Viešoji politika ir administravimas, Nr. 25, 2008, p. 99.

akcijose teiktų siūlymų, reakcijos sulaukė 2, o priimtas – 1. Aišku, šie skaičiai nėra dideli, todėl negalima išsiaiškinti realių tendencijų, vis dėl to, duomenys parodo, kad sėkmingiau NVO sekasi įgyvendinti aplinkosauginę politiką bendradarbiaujant su kitomis organizacijomis, o ne su valstybiniu sektoriumi. Tarptautiniuose svarstymuose buvo pateikti tik 2 siūlymai, tačiau 1 jų buvo priimtas. Tai būtų galima vertinti kaip tarptautinio lygmens institucijų aktyvesnį NVO įtraukimą į aplinkosauginės politikos formavimo procesą, bet esant tik kelių organizacijų duomenims, to negalima vertinti, kaip absoliučios tendencijos.

12 pav. Aplinkosauginės NVO pateikti pasiūlymai ir jų rezultatai

Išsiaiškinus, kad į aplinkosauginių NVO teikiamus siūlymus valstybinės institucijos reaguoja vangiai, esame linkę teisti pastarąsias dėl per didelio uždaramo. Tačiau, čia svarbus ir pačių NVO darbas teikiant siūlymus valstybiniam sektoriui. Neaiškiai pateikta formuluotė gali komplikuoti bendradarbiavimo procesą, kadangi siūlymą gavusi pusė gali nesuprasti jo esmės arba tam, kad ją išsiaiškintų, reikės pakankamai papildomo darbo pačiam valstybinės institucijos atstovui gilinantis ir analizuojant temą. Organizacijoms teikiant konkrečius, aiškius, motyvuotus siūlymus, į juos bus atsižvelgta dažniau, nei teikiant juos neturint tinkamos kompetencijos. Taigi, siekiant veiksmingesnio aplinkosauginių NVO darbo aplinkosauginės politikos formavimo ir įgyvendinimo procese būtinas ne tik valstybinių institucijų sistemos tobulinimas bet ir pačių organizacijų veiklos kokybės gerinimas.

3.2.3. Valstybinių institucijų atstovų interviu rezultatų analizė

Šiuo metu, atstovaudamos visuomenės pozicijas, siekdamas pateikti jos poreikius valdantiems asmenims, nevyriausybines aplinkosauginės organizacijos bendradarbiauja su

įvairaus lygmens valstybinėmis institucijomis, kaip jau matėme iš aptartų rezultatų. Tam, kad surinkti duomenys atspindėtų realią situaciją, būtina išsiaiškinti NVO poziciją aplinkos apsaugos politikos kūrime ir įgyvendinime ne tik per jų patirtį, bet analizuojant ir valdžios institucijų požiūrį. Taigi, tyrimui buvo pasirinktos skirtingo lygmens valstybinės institucijos (LR Aplinkos ministerija, Vilniaus RAAD, LR Seimas, Vilniaus miesto savivaldybė) ir atlikti interviu su jų atstovais.

Valstybinių institucijų bendradarbiavimo būdai su aplinkosauginėmis NVO. Nevyriausybines aplinkosauginės organizacijos vykdydamos savo veiklą ir palaikydamos ryšius su valdžios sektoriumi, pasirenka joms priimtina ir valstybinėms institucijoms tinkamą būdą keistis informacija, patirtimi, teikti siūlymams ir nuomonėms. AM atstovė neišskyrė, koku būdu dažniausiai bendradarbiaujama su aplinkosauginėmis NVO, tuo tarpu AAKB atstovo teigimu, daugiausiai yra bendradarbiaujama raštu – t.y. elektroniniu būdu gaunami NVO pasiūlymai dėl teisės aktų keitimo. Taip pat bendradarbiaujama aplinkosauginėms NVO dalyvaujant komiteto posėdžiuose. Dar įvairesnių būdų įvardino RAAD atstovas. Jo teigimu, dažni yra ir susitikimai, seminarai, ir raštiški siūlymų teikimai, tačiau dažniausiai su šiomis organizacijomis bendraujama telefonu. Tokia situacija greičiausiai yra dėl didelio aplinkosauginių NVO skaičiaus, nes bendraujant tik tiesioginio bendravimo metu (susitikimuose) būtų sunku išsiaiškinti visus aktualius klausimus. Taigi, aplinkosauginių NVO ir valdžios sektorius bendradarbiaudami tarpusavyje, atsižvelgiant į turimus resursus bei situaciją, pasirenka, koks būdas jiems priimtinausias.

Aplinkosauginių NVO ir valstybinių institucijų bendravimas nėra visuomet tolygus ir labai priklauso, nuo nagrinėjamo klausimo esmės. Sprendžiant smulkesnius, ne tokius svarbius klausimus, daugiau bendraujama įprastais komunikacijos metodais. O tuo atveju, kai aptariami svarbesni klausimai, reikalaujantys „gilesnio“ bendravimo, NVO atstovai yra kviečiami į susitikimus, svarstymus, forumus. Pavyzdžiui, atsiradus aktualių įstatymų pakitimams RAAD kviečiasi NVO atstovus į organizuojamus pasitarimus, kurių metu išsiaiškinama besikeičianti situacija.

Bendradarbiavimo procese tarp šių sektorių svarbu, kieno iniciatyva jis dažniausiai vyksta ir ar dedamos pastangos tolygios. Atliekant anketinę aplinkosauginių NVO apklausą, dauguma organizacijų pasigedo valstybinių institucijų iniciatyvos bendradarbiavimo procese. Tuo tarpu, kalbantis su valstybinių institucijų atstovais, išsiaiškinta, jog jų iniciatyvumas priklauso nuo analizuojamo klausimo svarbos. RAAD atstovas patikino, jog būtent susitikimai ir seminarai, kuriuose analizuojami pagrindiniai aplinkosauginiai aspektai, dažniau organizuojami iš jų, o ne NVO pusės. Svarbu pažymėti ir tai, kad valstybinių institucijų iniciatyvumas priklauso ir nuo institucijos lygmens. Pavyzdžiui, AM visą informaciją skelbia viešai ir NVO dalyvavimą

vertina kaip būtina iš jų iniciatyvos ir tik tam tikrais atvejais yra kreipiamasi į atskiras NVO dėl klausimų svarstymo – „*kartais, jeigu yra žinoma, kurie NVO yra suinteresuoti tuo klausimu, tai yra netgi nusiunčiama jiems informacija*“.

Šalia nagrinėjamo klausimo pobūdžio ir valstybinės institucijos bendradarbiavimo sklandumas taip pat priklauso ir nuo teisinės bazės. AAKB atstovas pabrėžia, jog dažniau pačių NVO atstovai kreipiasi į šią instituciją tik todėl, kad LR Seimo statute nėra įpareigojimo kviestis NVO atstovus svarstant aplinkosaugines aktualijas. Režiuojant valstybinių institucijų atsakymus, galima teigti, kad aplinkosauginės NVO dažniau inicijuoja bendradarbiavimo procesą su valstybinio sektoriu. Bet svarbu ir tai, jog valstybinės institucijos neturi įpareigojimo šio proceso skatinimui. Be to, pažymima ir tai, jog iš esmės NVO iniciatyvumas yra didesnis negu valstybinių institucijų vien dėl jų didelio skaičiaus.

Taigi, tam, kad būtų galima gauti duomenis, visiškai atitinkančius dabartinę situaciją aplinkosauginių NVO bendradarbiavimo procese su valstybinėmis institucijomis, galbūt reikėtų atlikti papildomų tyrimų, surenkant tikslius skaičius, žyminčius organizacijų iniciatyvą, bei juos palyginus su kitomis sritimis, pavyzdžiui, socialine. Tačiau, ir čia, greičiausiai nebūtų įmanoma atspindėti visiškai tapačios situacijos – klausiant valstybinių institucijų atstovų, ar yra kokių nors duomenų, liudijančių NVO aktyvumą kuriant ir įgyvendinant aplinkosauginę politiką, apklaustieji teigė, jog tikslių duomenų nėra.

Kitas probleminis klausimas, aptartas su valstybinių institucijų atstovais, buvo aplinkosauginių NVO aktyvumas. Jam esant pakankamam yra užtikrinamas didesnis srautas informacijos, pateikiamos valstybiniam sektoriui, tuo pačiu, ir teikiamos informacijos atgal. Respondentai įvardino tokias problemas: NVO aktyvumo stoka, pavėluota reakcija dėl aktualijų, teisės aktų priėmimo terminų ignoravimas.

Taigi, aplinkosauginių NVO aktyvumo ir informacijos prieinamumo ryšys, galima sakyti, yra tiesioginis. Šie du faktoriai priklauso vienas nuo kito: aplinkosauginėms NVO nesireiškiant aktyviai, nebus aiški jų pozicija, lygiai taip pat ir valdžios sektoriaus šių organizacijų atžvilgiu. Todėl valstybinių institucijų atstovų buvo klausama, ar aplinkosauginės NVO pačios informuoja apie savo veiklą valstybinį sektorių. Savivaldybės atstovė patvirtindama, kad informacija yra gaunama, pabrėžia dar ir tai, kad viena iš aplinkosauginių NVO itin dažnai atsiunčia pasiūlymus dalyvauti NVO atstovų susitikimuose. Tokia elgsena iš tiesų yra pagirtina, kadangi valstybinė institucija ne tik gauna raštišką, sausą informaciją apie aplinkosauginę organizaciją, bet jai šalia to yra suteikiama galimybė tiesiogiai pamatyti organizacijos procesus, išgirsti nuomones ir parodyti savo, kaip institucijos atstovo nuomonę. Autorės nuomone, tokio tipo bendravimas tarp šių sektorių turėtų tapti vienu pagrindiniu, siekiant abipusio įsitraukimo į procesą bei jo naudingumo.

Informuodamos valstybinį sektorių apie savo veiklą, aplinkosauginės NVO turi gauti informacijos ir iš jo, tam, kad procesas būtų iš tiesų veiksmingas. Būtent šioje srityje institucijos pripažino, kad yra padaryta ne viskas, į NVO dažniausiai kreipiamasi tik dėl konkrečios informacijos ar konsultacijų. Aiškinant nepakankamą institucijos aktyvumą NVO informavimo procese, savivaldybės atstovė atskleidžia, kad tam dar nėra susiformavusi tradicija. Yra įprasta, jog institucijoje aplinkosauginės NVO dažniau turi tik patariamąjį balsą, todėl jų informavimo skatinimui nėra teikiama pakankamai reikšmės. Tuo tarpu iš institucijos pusės informacijos srautas yra mažesnis.

Taigi, valstybinėms institucijoms nesutelkus visų pajėgumų į NVO sektoriaus informavimo procesą, užtikrinamas informavimas tik į vieną pusę – iš aplinkosauginių NVO valstybinėms institucijoms. Toks procesas ne tik sumažina pasitikėjimą institucijomis, bet ir kenkia aplinkos apsaugos politikos vystymui. Kadangi aplinkosauginės NVO, negaudamos reikiamos informacijos iš valstybinio sektoriaus, negali visiškai adekvačiai vertinti situacijos aplinkos apsaugos politikoje, taigi, ir pateikti atitinkamų siūlymų šiam sektoriui. Bet, remiantis valstybinių institucijų atstovų atsakymais, yra suvokiama šios problemos esmė ir jos sukeliama trukdžiai aplinkos apsaugos sistemos vystymui. Ties šia kryptimi jau yra dirbama ir tikimasi gerų rezultatų: *„toks svarstymas, kad aktyviai vyktų internetinės diskusijos, jau yra. Ir jis aišku bus, tik laiko klausimas, kada. Naujos technologijos yra prieinamos“* (AAKB atstovas).

Atliekant šį tyrimą, autorė susidūrė su problema, kad vis dėlto pačios valstybinės institucijos ne visada tiksliai žino, kas tai yra nevyriausybinė organizacija. Su keliais iš jų atstovų bendraujant reikėjo patikslinti jų sampratą apie NVO. Šis aspektas parodo, kad vis dėl to, informacijos sklaida nėra tokia aktyvi, kokia turėtų būti. Aišku, tai priklauso ir nuo pačių valstybinių institucijų – jei jos nesidomės visuomenės atstovais, informaciją jiems pateikti bus pakankamai sunku. Bet vis dėlto, nevyriausybinės aplinkosauginės organizacijos turėtų aktyviai skleisti informaciją ne tik visuomenei, bet ir valdžios sektoriui. Kadangi nuo to priklauso, kokį vaidmenį organizacijoms pavyks užimti aplinkos apsaugos politikos kūrimo ir įgyvendinimo procese ateityje.

Užtikrinus abipusės informacijos sklaidą aplinkosauginių NVO ir valstybinių institucijų bendradarbiavimo procese, pagerėtų ne tik pačių NVO, bet ir valdžios sektoriaus veiklos efektyvumas, kadangi turint reikiamą informaciją, priimami veiksmingi, tikslingi sprendimai, laiku pastebimos išskylančios problemos ir randami tinkami jų sprendimo būdai. Informacija apie aktuales reiškinius, aspektus, liečiančius aplinkosauginę būklę galima skleisti įvairiais būdais, šiuo metu Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, itin populiarus keitimasis informacija internetu. Toks būdas padeda patogiai ir patraukliai perteikti informaciją, be to, *„internetinės technologijos*

*palengvina komunikaciją tarp organizacijų, įgalina demokratišką informacijos sklaidą*⁸⁰. Deja, šiuo metu nėra sukurtas veiksmingas informacijos sklaidos mechanizmas tarp valstybinio ir nevyriausybinių sektoriaus⁸¹.

Aplinkosauginių NVO dalyvavimas sprendimų priėmimo procese. Siekiant aplinkos apsaugos politikos veiksmingumo yra būtinas NVO įsitraukimas į ją, kadangi būtent aplinkosauginės NVO yra arčiausiai praktikos, t.y. jos tiesiogiai bendrauja su visuomene, todėl žino su aplinkos apsauga susijusias problemas, bei geba atrasti resursus, kuriais pasinaudojant, galima jas išspręsti. Aplinkosauginių NVO svarbą aplinkos apsaugos politikos kūrimo ir įgyvendinimo procese pabrėžia ir valstybinių institucijų atstovai. AAKB atstovo teigimu, būtent šios organizacijos įgyvendina politiką, todėl ir geriausiai žino, kas yra blogai. Aplinkosauginės NVO yra praktikai, todėl jų nuomonė yra labai svarbi. Tuo tarpu savivaldybės atstovė pabrėžia NVO dirbančiųjų žmonių gebėjimus. Jie turi daugiau fantazijos ir daugiau pasiūlymų. Rengiant darbo grupes įvairių konferencijų metu, būtent NVO atstovai yra aktyviausi. „*Tikrai yra tų entuziastų, kurie savo sritį globoja ir gilina, ir tada gali kreiptis, ir pasitikėt*“, ką ne visuomet galima daryti dirbant su kitų valstybinių institucijų atstovais. Dažnai specialistams yra pateikiamos tokios užduotys, kurių jie negeba įgyvendinti, kadangi neturi pakankamai praktinių žinių. Tuo tarpu, aplinkosauginės NVO visada gali pateikti naujų žinių, įgytų per patirtį ir nuolatinį domėjimąsi esama situacija. Būtent todėl valstybinių institucijų ir nevyriausybinių sektoriaus bendradarbiavimas aplinkos apsaugoje yra itin svarbus.

Nevyriausybinių organizacijų aplinkosaugos srityje išties yra vertinamos, jų svarba yra suprantama. Tačiau, nesant teisinei bazei, užtikrinančiai NVO dalyvavimą tiesioginiuose politiniuose procesuose, joms įsiterpti, tapti kolegialiomis valstybinėms institucijoms yra kur kas sudėtingiau. Savivaldybės atstovė patvirtina šią situaciją, teigdama, jog NVO neturi tokių įgaliojimų, todėl galbūt dėl šios priežasties, kad kol kas aplinkosauginėms NVO išties yra sunku užimti tinkamą poziciją aplinkos apsaugos politikoje, pirmiausia, savo veikla jos siekia aplinkosauginio švietimo, ugdymo, visuomenės mokymo. Tą parodė ir prieš tai autorės atlikti tyrimai.

Vis dėlto, vystantis demokratijai, daugiau dėmesio telkiant visuomenės gerovės kūrimui, nevyriausybiniis sektorius stengiasi „gauti vietą“ sprendimų priėmimo procese. Valstybinių institucijų klausta, kaip jos įtraukia nevyriausybines aplinkosaugines organizacijas į šį procesą. Išsiaiškinta, jog nuo valstybinės institucijos lygmens taip pat priklauso NVO dalyvavimas sprendimų priėmimo procese. Aplinkos apsaugos komiteto biuro atstovas teigė, jog

⁸⁰ Kriauciūnaitė N., Telešienė A. Nevyriausybinių organizacijų aplinkosauginės veiklos tendencijos Lietuvoje. Viešojo politika ir administravimas, 2008, Nr. 25, 96 p.

⁸¹ Nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcija // <http://www.nisc.lt/files/optional/Koncepcija.doc>; prisijungimo laikas: 2009-10-03.

NVO prieš dalyvaudamos jų komiteto veikloje, gali prieš tai teikti siūlymus ministerijoms ir tik po to pradamas bendradarbiavimas su šiomis organizacijomis. Tuo tarpu AM atstovės teigimu, aplinkosauginės NVO į šį procesą įtraukiamos vadovaujantis Orhuso konvencija, pagal kurią yra privaloma atsižvelgti į kiekvieną siūlymą, pareiškimą, kurį pateikia visuomenės atstovai.

Taigi, nevyriausybines aplinkosauginės organizacijos, siekdamos dalyvauti sprendimų priėmimo procese, turi teikti siūlymus valstybinei institucijai. Į visus juos atsižvelgiama, kadangi tai yra oficialu ir turi sulaukti reakcijos. Čia iškyla klausimas apie motyvuotus ir nemotyvuotus siūlymus. Apklaustos valstybinės institucijos užtikrino, jog į visus aplinkosauginių NVO teikiamus siūlymus yra reaguojama, nepriklausomai, ar jie yra motyvuoti ar ne – „*NVO teikia pasiūlymus ir jiems turi būti pritarta arba jie atmetami. Bet jei atmetamas pasiūlymas, tai turi būti paaiškinta, kodėl priimtas būtent toks sprendimas. Taigi, jos dalyvauja pilnai šiame procese. Nes į visus siūlymus turi būti sureaguota*“ (AAKB atstovas). Ir net jei NVO atstovas nėra patenkintas valstybinės institucijos priimtu sprendimu dėl pateikto siūlymo, AM atstovės teigimu, gali būti parašyta apskundimo tvarka. Taigi, galimybės aplinkosauginėms NVO teikti siūlymus valstybinėms institucijoms išties yra.

Apklausiant valstybinio sektoriaus atstovus, išsiaiškinti ir kiti būdai, kaip aplinkosauginės NVO dalyvauja sprendimų priėmimo procese. Tai ne tik siūlymų teikimas svarstymams. Organizacijų nariai gali tiesiogiai dalyvauti svarstant probleminius klausimus tam tikrose darbo grupėse, ir taip paveikti priimamus sprendimus. Šiuo metu LR Seime yra rengiamas Atsinaujinančių energijos išteklių keitimo įstatymas, ir sudarytoje darbo grupėje, kuri turi parengti šį projektą, būtent ir dalyvauja aplinkosauginės NVO. AAKB atstovas pabrėžia, jog į procesą rengiant įstatymų keitimus NVO atstovai yra kviečiami, stengiamasi juos įtraukti į šią veiklą, kadangi būdami praktikai, jie gali turėti ypatingos reikšmės teisinės bazės tobulinimui.

Su valstybinių institucijų atstovais aptariant aplinkosauginių NVO dalyvavimo sprendimų priėmimo procese klausimą, išsiaiškinta ir tai, jog šiam procesui įtakos turi aplinkosauginių NVO įvaizdis ir kompetencija. Organizacija, užsitikrinusi „vardą“ yra palankiau priimama, į ją kreipiama daugiau dėmesio, jos atstovas dažniau kviečiamas dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose: „*jeigu mes rekomenduojam, kad reikia pakviesti, tai ir pakviečia. Jeigu matom, kad yra specialistas nevyriausybinių organizacijoj, kuris gerai žino tą dalyką, ir turi patirtį tai ir siūlom. Nuo pačios organizacijos daug priklauso ir nuo vado ir, aišku, nuo pasitikėjimo* (Savivaldybės atstovė).

Vis dėlto savivaldybės atstovė paminėjo ir politinio neskaidrumo aspektą – tam tikrą NVO nerimą radikaliai priešintis valstybės institucijoms ir taip galimai prarasti finansinę paramą. Taigi, šalia visų egzistuojančių problemų atsiranda ir politinio aktyvumo klausimas. Priklausomai nuo to, koku klausimu kreipiamasi į instituciją, t.y. kam jis yra palankus, kam ne,

ir priklauso jo svarstymas, taigi, ir priėmimas. Toks faktorius tik dar kartą patvirtina idėją, jog nevyriausybinis sektorius turėtų būti aiškiai apibrėžiamas teisės aktuose, kaip visavertis dalyvis politikoje. O valstybinėms institucijoms turėtų būti iškelta pareiga į sprendimų priėmimo procesą įtraukti nevyriausybines organizacijas, nepriklausomai nuo jų „politinių idėjų tinkamumo valdantiesiems.

Taigi, pačios savaime, aplinkosauginės NVO nėra suvokiamos, kaip vertybė. Joms būtina nuolat save „reklamuoti“, būti aktyviems, ir parodyti savo kompetenciją atitinkamose srityse, kad būtų kviečiami dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose. O užmegzti santykiai su valstybine institucija turi būti nuolat palaikomi, kad ryšys išliktų tamprus, nuomonė būtų ne tik išklausa, bet ir norima išgirsti. Kadangi, šiuo metu nėra sukurta teisinė sistema, kuria remiantis valstybinės institucijos privalėtų į savo veiklą įtraukti ir nevyriausybinių sektorių, šios organizacijos turi sutelkti dėmesį į informavimo procesą ir taip užtikrinti savo pozicijas aplinkos apsaugos sistemoje.

Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų bendradarbiavimo su valstybinėmis institucijomis problemų sprendimo būdai. Kaip matome, aplinkosauginės NVO, siekdamos kartu su valstybinėmis institucijomis spręsti aplinkosaugines problemas Lietuvoje, susiduria su sunkumais, trukdančiais efektyviai dalyvauti sprendimų priėmimo procese. Kalbant su valstybinių institucijų atstovais išsiaiškinti keli problemų sprendimo būdai, resursai, kuriais pasinaudojus galima pakeisti šiuo metu esančią situaciją. Vienas iš jų – aplinkosauginių NVO sutelktumas. Pavieniui, kiekvienai aplinkosauginei NVO yra žymiai sunkiau paveikti valdžios sprendimus, atkreipti dėmesį į aktualias problemas. Jungiantis į tam tikrą kolektyvinį organą yra sutelkiami turimi resursai, išsiaiškinama daugiau ir įvairesnių siūlymų ir prieinama bendra, vienijanti visas organizacijas, nuomonė. Su tokiu siūlymu kreipiantis į valstybines institucijas jau pateikiamas apibendrintas požiūris, kuris valdžios atstovams atrodo svaresnis, be to jiems paprasčiau nagrinėti tokį siūlymą – nebereikia kreiptis į kitas organizacijas dėl informacijos trūkumo. Tokiu būdu, politinių sprendimų priėmimo procesas bei įgyvendinimas ne tik reikalautų mažesnių sąnaudų, bet ir būtų efektyvesnis.

Kaip vienas iš galimų bendradarbiavimo tarp valstybinio ir nevyriausybinių sektorių gerinimo būdų buvo paminėtas ir informacijos prieinamumo gerinimas. AAKB atstovas pabrėžia, jog tiesioginis informacijos teikimas, kur remiantis elektroninėmis sistemomis NVO atstovai ir komitetų nariai galėtų diskutuoti tiesiogiai, būtų viena iš priemonių šiam procesui gerinti.

Analizuojant organizacijų atstovavimo klausimą, Vilniaus miesto savivaldybės Aplinkos apsaugos skyriaus atstovė pabrėžė priklausymo partijai svarbumą. Jos nuomone, aplinkosauginės NVO galėtų tiesiogiai paveikti valdžios sprendimus būdamos valdžioje, kadangi

NVO atstovas, būdamas vienas „gali kalbėt kiek nori, bet jei tavęs niekas negirdi, tai niekas ir neklausys“. Iškeliama idėja, jog vyriausybėje esant Žaliosios partijos atstovams NVO sėkmingiau dalyvautų formuojant ir įgyvendinant aplinkosauginę politiką. Taigi, matome, jog vis dėlto, politinėje sistemoje NVO nėra taip lengva daryti poveikį priimamiems sprendimams. Tačiau nuo pačių organizacijų priklauso itin didelė dalis šio proceso, ir tik savo aktyvumu, darbu, aplinkosauginės NVO gali paskatinti pokyčius. Verta paminėti ir tai, jog tik keičiantis bendrai politinei sistemai, NVO pastangos būtų geriau įvertintos: „*kol kas aplinkosauga pas mus yra pastumdėlė. Va čia ir yra politika. Jeigu būtų kažkokia aiški sistema nuo pradžios iki galo, kur kiekviena grandis įsijungia, tai tada ir būtų galbūt paprasčiau*“.

Nevyriausybines aplinkosauginės organizacijos, kurdamos bendradarbiavimo procesą su valstybinėmis institucijomis, susiduria su begale problemų. Vienas jų yra pajėgios išspręsti – informacijos sklaida, aktyvumas – ir tik nuo jų pastangų priklauso, kokių rezultatų bus pasiekta. Tačiau yra ir tokių niuansų, kuriems ištaisyti reikia bendros politinės sistemos pokyčių: įstatyminės bazės tobulinimo, NVO galių įteisinimo, aplinkosauginės politikos svarbos iškelimo.

3.3. Magistro baigiamojo darbo tyrimo rezultatų apibendrinimas

Siekiant išsiaiškinti aplinkosauginių NVO indėlį aplinkos apsaugos politikos formavime ir įgyvendinime buvo pasirinkti trys tyrimo metodai: internetinių tinklapių analizė, aplinkosauginių NVO atstovų anketinė apklausa ir valstybinių institucijų atstovų interviu. Į tyrimą siekta įtraukti 40 organizacijų, veikiančių aplinkos apsaugos srityje. Deja, pirmajame etape pavyko aptarti kiek daugiau negu pusę jų (22), kadangi likusios neteikia informacijos apie savo veiklą internetinėje erdvėje. Anketinėje apklausoje taip pat nebuvo pakankamo organizacijų aktyvumo – tik 9 organizacijos pateikė užpildytą anketą. Taigi, tik 22 proc. organizacijų, iš teigiančių, jog dalyvauja aplinkos apsaugos politikos procese, dalyvavo tyrime. Iškyla klausimas, ar likusi didžioji dalis aplinkosauginių NVO iš tiesų užsiima šia veikla. Kvietimas dalyvauti tyrime, padėsiančiame išsiaiškinti, kaip aplinkosauginėms NVO sekasi formuoti ir įgyvendinti aplinkosauginę politiką, daugumos organizacijų atstovų nebuvo priimtas. Juk siekiant įgyvendinti aplinkosauginius tikslus būtina į savo veiklą įtraukti visuomenę, taigi ir reaguoti į jų teikiamus siūlymus.

Viso tyrimo, tiek internetinių svetainių analizės, tiek anketinės apklausos, ir valstybinių institucijų interviu metu, išsiaiškintos probleminės sritys NVO veikloje. Daugelis jų priklauso nuo pačių aplinkosauginių NVO pastangų ir aktyvumo. Viena tokių – informavimo trūkumas. Nesuteikdamos pakankamai žinių piliečiams apie vykdomą veiklą ir jos reikšmę aplinkos apsaugai, organizacijos nesudaro tinkamų sąlygų visuomenei dalyvauti jų veikloje. Todėl

sumažėja NVO pajėgumai ir, tuo pačiu, finansinės galimybės. Be to, informacijos sklaida nėra pakankama ir kalbant apie valstybinį sektorių. Čia veikiančios institucijos pabrėžia, jog dažnai NVO atstovai nespėja pateikti pasiūlymų iki nurodyto termino, pateikti reikalingos informacijos. Toks aspektas taip pat sietinas ir su aplinkosauginių NVO narių kompetencija. Kita vertus, būdami finansiškai priklausomi nuo projektų finansavimo, jie turi pirmiausia užsiimti jų įgyvendinimu, o kitos veiklos paliekamos nuošaliau. Taigi, dėl turimų ribotų resursų nukenčia visas aplinkosauginių NVO įsitraukimo į aplinkosauginės politikos formavimą ir įgyvendinimą procesas. Aišku, aktyviai skleidžiant informaciją apie save piliečiams ir valstybinėms institucijoms, galima pagerinti susiklosčiusią situaciją.

Problemos, sietinos su aplinkosauginių NVO įsitraukimu į politikos procesą, priklauso ne tik nuo pačių organizacijų, bet ir nuo valstybinio sektoriaus. NVO atstovai skundžiasi tokių institucijų abejingumu, netinkamu požiūriu į nevyriausybinių sektorių, siekiantį tapti partneriu joms. Tačiau, valstybinių institucijų atstovų interviu padėjo išsiaiškinti, jog valdžios sektorius aplinkosaugines NVO vertina itin teigiamai ir suteikia joms didelės reikšmės. Jų teigimu, organizacijų dalyvavimas priimant sprendimus, yra svarbus ir reikšmingas, kadangi būtent NVO yra praktikai, įgyvendinantys politiką, todėl puikiai žino, jos problemines sritis ir nuolat turi idėjų, kokiais resursais galima pasinaudoti, kad padėtis aplinkos apsaugos politikoje Lietuvoje nuolat gerėtų ir atitiktų visuomenės interesus. Tačiau, pabrėžiama, jog valstybinės institucijos nėra įpareigosotos bendradarbiauti su nevyriausybiniais sektoriumi, todėl NVO dalyvavimas sprendimų priėmimo procese įmanomas tik valstybinėms institucijoms pačioms įtraukiant jų atstovus į įvairių komitetų, darbo grupių darbą, t.y. tada, kuomet joms tai reikalinga. Taigi, tam, kad aplinkosauginių NVO indėlis aplinkos apsaugos politikos formavimui ir įgyvendinimui būtų svaresnis, reikalingos ne tik organizacijų pastangos, bet ir valstybinių institucijų įsipareigojimų keitimai, t.y. teisinės bazės tobulinimas.

Reziumuojant galima teigti, jog vis dėlto aplinkosauginės NVO nepasinaudoja visomis esamomis galimybėmis, bet ir valstybinės institucijos bei bendra politinė sistema galėtų sukurti daugiau resursų šioms NVO dalyvauti politiniame procese. Svarbiausia, kad į visų iškilančių problemų sprendimą įsitrauktų ne tik aplinkosauginės NVO, bet ir kiti aplinkos apsaugos politikos dalyviai: valdžios sektorius bei Lietuvos piliečiai. O susiformavę sunkumai būtų sprendžiami į juos žiūrint iš holistinės pozicijos – visos sritys reikalauja tobulinimo ir tik jas sprendžiant šalia kitų aspektų, o ne kaip atskirus segmentus, pavieniui, įmanomas sklandus ir kryptingas teigiamas pokytis.

IŠVADOS

1. Nevyriausybiniis sektorius Lietuvoje įgauna vis svaresnį vaidmenį – pastaruoju metu NVO skaičius vis auga, jų veiklos spektras plečiasi, apimdamas ne tik aplinkosauginiu švietimo, ugdymo, informavimo ir konsultavimo, seminarų ir konferencijų organizavimo veiklas, bet ir įvairių aplinkosauginių priemonių įgyvendinimui skirtų projektų rengimu ir vykdymu, dalyvavimu tarptautinių NVO veikloje. Tačiau veiklų (teisės aktų keitimo projektų kūrimas, rekomendacijų valstybinėms institucijoms teikimas), kurios galėtų daryti tiesioginę įtaką aplinkosauginės politikos formavimui, vystymas nėra aktyvus. Tokiam procesui tinkamai vystyti trukdo teisinės bazės netobulumas, piliečių dalyvavimo trūkumas, bendradarbiavimo trūkumas su valstybinėmis institucijomis bei pačių aplinkosauginių NVO pasyvumas.

2. Vienas pagrindinių palankios aplinkos nevyriausybinių organizacijų veiklai aspektų yra patikima teisinė aplinka. Šiuo metu nėra vientisos sistemos teisiniuose šaltiniuose, kuri aiškiai atskleistų NVO esmę, reikšmę, tikslus, vykdomas veiklas bei pirmumo teisę naudotis paramos gavėjo statusu.

3. Valstybinių institucijų (tiek savivaldybių, tiek centrinės valdžios lygmenyje) ir nevyriausybiniio sektoriaus santykiai nėra pakankamai reglamentuoti, nėra sudaromos prielaidos NVO tiesiogiai inicijuoti savivaldybėse priimamus sprendimus ir dalyvauti Seimo bei Vyriausybės posėdžiuose be tiesioginio pakvietimo.

4. Piliečiai nepakankamai dalyvauja nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų veikloje. Net 35 proc. dalyvavusiųjų NVO atstovų anketinėje apklausoje teigė, jog organizacijos veikloje piliečiai nėra aktyvūs. Tai lemia ir nepakankamas informavimas apie NVO veiklą, galimybę joje dalyvauti, lėšų stygius šiam procesui gerinti bei pačios organizacijos nepakankamos pastangos įtraukti visuomenę į savo veiklą.

5. Nevyriausybiniams aplinkosauginėms organizacijoms, siekiant efektyviai įgyvendinti užsibrėžtus tikslus aplinkos apsaugos politikoje, ypatingai svarbus bendradarbiavimo procesas su valstybinėmis institucijomis. Net 33 proc. apklaustų NVO teigia, jog valstybinis sektorius nepalankiai žiūri į aplinkosaugines NVO ar vangiai ir neiniciatyviai bendradarbiauja. Tuo tarpu valdžios sektorius pabrėžia teisinės bazės bendradarbiavimui su NVO trūkumą.

6. Nevyriausybiniuose aplinkosauginėse organizacijose pastebimas kompetentingų darbuotojų trūkumas. Valstybinių institucijų atstovai pabrėžia, jog aplinkosauginės NVO ne visada efektyviai reaguoja į pateikiamą informaciją būtent dėl žinių trūkumo. Taigi, valstybinio ir nevyriausybiniio sektoriaus bendradarbiavimo procese pagrindinės problemos atsiranda ne tik dėl valstybinių institucijų nepakankamo iniciatyvumo, bet ir dėl NVO dirbančių specialistų trūkumo.

7. Valstybinės institucijos į sprendimų priėmimo procesą dažniau įtraukia jau pripažintas aplinkosaugines NVO, o naujos organizacijos neturi aiškiai apibrėžtų galimybių dalyvauti šiame procese.

8. Aplinkos apsaugos politikos formavimo ir įgyvendinimo procese aplinkosauginės NVO galėtų efektyviau dalyvauti, jeigu šis procesas būtų koordinuojamas. Turint atstovaujamojį organą, į kurį įeitų aplinkosauginių NVO atstovai, būtų galima efektyviau atstovauti NVO pozicijas valstybinėse institucijose, kurioms taip pat aktualu gauti apibendrintą, išsamią poziciją atitinkamais klausimais, taip aplinkosauginės NVO ne tik reprezentatyviau pateiktų save, bet ir pagerintų sprendimų priėmimo procesą (pavyzdys - Aplinkosauginių NVO koalicija).

9. Nors nevyriausybinų aplinkosauginių organizacijų veikloje vienas esminių aspektų yra informacijos sklaida, šiuo metu aplinkosauginės NVO suteikia nepakankamai informacijos apie save. Tai matyti analizuojant internetinius organizacijų tinklapius - ne visos juos turi, o tos kurios naudojasi šia priemone, pateikia neišsamius, neaiškius ir ne visada tikslius duomenis, jų pateikimo tvarka nėra sisteminga.

10. Atlikus literatūrinę analizę ir remiantis atlikto tyrimo rezultatais galima teigti, kad aktyviausiai aplinkosauginės NVO dirba aplinkosauginio švietimo srityje, tačiau rengiant projektus, programas, yra susiduriama su piliečių dalyvavimo, finansavimo ir valstybinių institucijų įtraukimo į procesus trūkumu, o pasiūlymus dėl teisinės bazės tobulinimo valstybinėms institucijoms realiai teikia labai maža dalis NVO, todėl hipotezė, jog Lietuvos aplinkosauginės NVO intensyviausiai prisideda prie aplinkosaugos politikos įgyvendinimo vykdydamos visuomenės švietimo bei aplinkos būklės vertinimo ir gerinimo priemones (projektus), o taip pat dalyvaudamos aplinkosaugos teisėkūroje ir nacionalinių programų svarstymuose – pasitvirtina tik iš dalies.

11. Antra hipotezė – Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginės organizacijos, deklaruojančios dalyvavimą kuriant ir tobulinant nacionalinę aplinkosaugos politiką bei jos įgyvendinimą, nepakankamai efektyviai išnaudoja savo galimybes aplinkosaugos politikos formavimo procese – pasitvirtina. Tokias problemas, kaip pasyvus domėjimasis aplinkosaugos aktualijomis, neaktyvus ir nesavalaikis dalyvavimas teisėkūros procese, informacijos trūkumas, nepakankama kompetencija, piliečių dalyvavimo trūkumas aplinkosauginės NVO turėtų efektyviau spręsti pačios.

REKOMENDACIJOS

1. Reikalingas vientisas NVO apibrėžimas teisinėje sistemoje, tam, kad jis būtų atribotas nuo kitų panašių sąvokų ir būtų suformuotas vientisas visuomenės ir įstatymų leidėjo supratimas. Pavyzdžiui, galima būtų parengti LR Viešosios naudos įstatymo projektą, kuriame būtų apibrėžiamos nevyriausybinė organizacija, viešosios naudos bei kitos sąvokos, nustatomas viešosios naudos statuso veiklų sąrašas ir numatytos viešųjų funkcijų delegavimo galimybės. Tokiu būdu neliktų painiavos dėl NVO apibrėžimo, be to, būtų aiškus veiklų aprašymas, kuriomis užsiimančios organizacijos atitiktų tikrąją NVO reikšmę.

2. Reikalingas LR Labdaros ir paramos įstatymo pakeitimo projektas, kuriame būtų atsisakyta šiuo metu galiojančio paramos gavėjo statuso (suteikiamas atsižvelgiant tik į pasirinktą teisinę formą), atskirtų viešąją naudą teikiančias organizacijas vertinant organizacijos naudos gavėjų skaičių, visuomenei naudingos veiklos apimtį ir išliekamąją vertę.

3. Nevyriausybinė organizacija ir valstybinių institucijų teisinio reglamentavimo problemą būtų galima išspręsti parengiant LR Vietos savivaldos įstatymo pataisas. Įstatyme turėtų būti aiškiai apibrėžtas savivaldybių ir NVO bendradarbiavimas, jo principai ir būdai. Įteisinus bendradarbiavimo santykius, kaip privalomus (kaip teisinę pareigą, o ne teisę), būtų tobulinamas NVO ir valstybinių institucijų bendravimas, organizacijos būtų įtraukiamos į sprendimų priėmimo procesą ir galėtų nuolat atstovauti visuomenės interesams ir tiesiogiai dalyvauti politikoje.

4. Nevyriausybines aplinkosauginės organizacijos turėtų gerinti informacijos prieinamumą visuomenei, t.y. aktyviau teikti reikalingus duomenis bendruomenės piliečiams visuomeninių akcijų metu, spaudoje bei internetinėje erdvėje. Be to, ypatingą dėmesį reikėtų kreipti į teikiamą informaciją: ji turi būti prieinama visiems, duomenys randami lengvai. Svarbu nuolat atnaujinti informaciją, kad piliečiai matytų, jog aplinkosauginė NVO siekia tinkamai informuoti visuomenę apie savo veiklą.

5. Aplinkosauginės NVO daugiau dėmesio turėtų skirti bendravimui su piliečiais, t.y. atsakyti į jų siunčiamus laiškus ir rodyti susidomėjimą iškeltomis problemomis ar pateikiamoms nuomonėms, aktyviau bei kompetentingai įsitraukti į atliekamus viešuosius tyrimus ar apklausas. Tokiu būdu skatinamas tobulėjimas ir visuomenės aplinkosauginės kompetencijos ugdymas.

6. Nevyriausybines aplinkosauginės organizacijos turėti skirti daugiau dėmesio savo kompetencijos kėlimui. Tik turėdami užtektinai žinių aktualiais klausimais bei dalyvavimo viešajam administravime patirtį jos gali tinkamai atstovauti visuomenės interesams.

7. Būtina sukurti efektyvų NVO ir valstybinių institucijų informacinės sklaidos modelį. Paruošus specialų forumą, kuriame abiejų sektorių atstovai galėtų tiesiogiai keisti informacija, pagerėtų jos prieinamumas, atitikmuo esamai situacijai. Sukūrus tokią sistemą pagerėtų NVO ir valdžios sektoriaus bendradarbiavimo procesas, taigi, ir sprendimų priėmimas.

8. Nevyriausybinės aplinkosauginės organizacijos turėtų dėti pastangas jungtis į kolektyvines, atstovavimu pagrįstas organizacijas, taip stiprindamos savo įtaką viešojo administravimo procesui. Būtina diskusija šiuo klausimu ir atitinkamų sprendimų priėmimas.

9. Valstybinės institucijos turėtų atsakingiau žiūrėti į nevyriausybinių sektorių aplinkosaugos srityje. Svarstant probleminius klausimus, ieškant efektyvių sprendimo būdų, valdžios sektorius turėtų kreiptis į aplinkosaugines NVO ne tik tuomet, kai tai yra būtina.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatymas//Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.
2. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas. Valstybės žinios, 2004-01-22 Nr.25-745.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Vilnius: Saulužė, 2000.
4. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr.7-128.
5. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas. Valstybės žinios, 2000-07-11, Nr. 61-1818.
6. Lietuvos Respublikos Seimo statutas. Valstybės žinios, Žin., 1994, Nr. 15-249, 48 str.
7. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2000-10-27, Nr. 91-2832.
8. Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymas. 1999 m. birželio 17 d. Nr. VIII-1234, Valstybės žinios, Nr. 60-1945.
9. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas. Valstybės žinios, 2004-02-14, Nr.25-752.
10. Atviros Lietuvos fondas. Filantropija Lietuvoje 2003. Sociologinio tyrimo apibendrinimas. – Vilnius: 2003.
11. Brazaitytė I., Čepinskis J. Lobizmas aplinkos valdymo sprendimuose//Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. 2003, Nr.3 (25).
12. Degutis M., Ramonaitė A., Žiliukaitė R. Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas: 2007metai. – Vilnius, 2008 .
13. Domarkas V., Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas: Technologija, 2000.
14. Domarkas V., Masionytė R. Viešojo administravimo modernizavimo galimybės globalizacijos sąlygomis// Viešoji politika ir administravimas, 2005, Nr. 11.
15. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius: Aplinkos apsaugos politikos centras, 2002.
16. Ginevičius R., Sūdžius V. Organizacijų teorija. – Vilnius: Technika, 2007.
17. Jočienė D., Vadapalas V. Nevyriausybinės organizacijos tarptautinėje ir Europos Sąjungos teisėje. Vilnius: Eugrimas, 2001.
18. Kriaučiūnaitė N., Telešienė A. Nevyriausybinių organizacijų aplinkosauginės veiklos tendencijos Lietuvoje // Viešoji politika ir administravimas, Nr. 25, 2008, p. 93-102.
19. Lastauskienė M. Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų reikšmė tvarkant atliekas // LŽŪŪ mokslo darbai, Nr. 83 (36), 2009.

20. Lietuvos vertybių tyrimas. Vilnius: Pilietinės visuomenės institutas, 2005.
21. Markauskaitė Ž. Subsidiarumo ir solidarumo reikšmė nevyriausybinų organizacijų organizuojamoms bei teikiamoms socialinėms paslaugoms Lietuvoje // Profesinės studijos: teorija ir praktika. 2005, Nr. 1.
22. Praktinis vadovas nevyriausybinėms organizacijoms. Antrasis papildytas leidimas. – Vilnius: Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras, 1999.
23. Rinkevičius L. Shaping of the Public Policy Culture in Lithuania: Sociological Exploration of Change in Environmental Policy and Public Participation // Sociologija. Mintis ir veiksmas, 2006, Nr. 1, p. 113-127.
24. Šimašius R. Ne pelno organizacijos. Prigimtis ir reglamentavimas. – Vilnius: Eugrimas, 2007.
25. Tidikis R., Socialinių mokslų tyrimų metodologija, Vilnius, 2003.
26. Venckus Z. Aplinkos apsaugos politika ir teisė. Vilnius: Technika, 2008.
27. Žalimas D., Žaltauskaitė-Žalimienė S., Petrauskas Z., Saladžius J. Tarptautinės organizacijos. Vilnius: Justitia, 2001.

28. Communicattion from the Commision on Promoting the Role of Voluntary Organizations and Foundations ir Europe. COM/97/0241 final., Annex I, 1.4.
29. International encyclopedia of environment politics. Edited by J. Barry and E. G. Frankland. London and New York, 2002.
30. Maarleveld M. Social environmental learning for sustainable natural re-source management : theory, practice, and facilitation. Wageningen: WUR, published doctoral dissertation, 2003.
31. Swanson T., Johnston S. Global Environmental Problems and International Environmental Agreements. Cheltenham: Edward Elgar, 1999.

32. Aplinkosaugos informacijos centras // <http://www.apicentras.lt>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
33. Atsinaujinančios energijos informacijos konsultacinis centras // <http://www.ateik.info>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
34. Bendrija „Atgaja“ // <http://www.atgaja.lt>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
35. Ekologinės plėtros centras „Gamtos idėjos“ // <http://www.gamtosidejos.lt>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
36. “Europos namai” // <http://www.eurohouse.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.

37. Gamtos apsaugos asociacija "Baltijos vilkas" // <http://www.vilkai.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
38. Gamtos paveldo fondas // <http://www.gpf.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
39. Klaipėdos ekologinis klubas "Žvejonė" // <http://www.zvejone.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
40. Lietuvos aplinkosauginių nevyriausybinių organizacijų koalicija // <http://www.aplinkosauga.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-10-27.
41. Lietuvos gamtos fondas // <http://www.glis.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
42. Lietuvos miško savininkų asociacija // <http://www.forest.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
43. Lietuvos ornitologų draugija // <http://www.birdlife.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
44. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija // <http://www.am.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
45. Lietuvos Respublikos Seimas. Aplinkos apsaugos komitetas // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6136&p_k=1; prisijungimo laikas: 2009-11-11.
46. Lietuvos valstybinių parkų ir rezervatų asociacija // <http://www.parkai.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
47. Lietuvos žaliųjų judėjimas // <http://www.zalieji.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-08-20.
48. Lututė // <http://www.lutute.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
49. Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=149708&p_query=&p_tr2; prisijungimo laikas: 2009-11-10.
50. Mažeikių rajono mokytojų ekologų klubas // <http://www.mke.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
51. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Lietuvos nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis, 2006 // http://www.ngo.lt/forum9/lt/docs/researches/lietuvos_nevyriausybinu_organizaciju_bendradarbiavimas_su_valstybes_ir_savivaldybiu_institucijomis_bei_istaigomis.pdf; prisijungimo laikas: 2009-10-11.
52. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Lietuvos nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcija // <http://www.nisc.lt/lt/files/main/pletroskoncepcija.pdf>; prisijungimo laikas: 2009-07-12.

53. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Nacionalinės nevyriausybinių organizacijų tarybos sukūrimo studija // http://www.nisc.lt/lt/files/main/Nvo_taryba_studija.pdf; prisijungimo laikas: 2009-11-10.
54. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras // http://www.nisc.lt/lt/links.php?links_id=58; prisijungimo laikas: 2009-10-27.
55. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras // http://www.nisc.lt/lt/about.php?about_id=49; prisijungimo laikas: 2009-10-27.
56. Nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcija // <http://www.nisc.lt/files/optional/Koncepcija.doc>; prisijungimo laikas: 2009-10-03.
57. Rutkoviėnė V. M., Sabienė N. Aplinkos tarša. Mokomoji medžiaga // http://www.lzuu.lt/nm/l-projektas/-Aplinkos_tarsa/titlas.htm; prisijungimo laikas: 2009-10-28.
58. Šiaulių gamtos ir kultūros paveldo apsaugos klubas „Aukuras“ // <http://www.aukuras.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
59. Tyrimo anketa // <http://www.3sektorius.lt/?list=7&arch=1&data=2009%2010&content=2880>; prisijungimo laikas: 2009-11-05.
60. VšĮ „Aplinkos apsaugos politikos centras“ // <http://www.aapc.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
61. VšĮ „Aplinkosaugos valdymo ir technologijų centras“ // <http://www.ecat.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
62. VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“ // <http://www.bef.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
63. VšĮ „Darnaus vystymo iniciatyvos“ // <http://www.dvi.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
64. VšĮ „Energijos taupymo priemonės“ // <http://www.etp.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
65. VšĮ „Vandens namai“ // <http://www.vandensklubas.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
66. Žuvininkų sąjunga // <http://www.zuvininkurumai.lt/>; prisijungimo laikas: 2009-12-18.
67. Aktyvism: Democracy in Action // <http://www.sweetstep.com/>; prisijungimo laikas: 2009-10-28.
68. International Union for Conservation of Nature. About IUCN // <http://www.iucn.org/about/>; prisijungimo laikas: 2009-11-11.
69. Hall Nina L., Taplin R. Room for Climate Advocates in a Coal-focused Economy? NGO influence on Australian climate policy //

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=24&hid=105&sid=b8ef96fa-38ab-4fd7-9d23-836c41a1810d%40sessionmgr104>; prisijungimo laikas: 2009-11-05.

70. The Compact //

<http://www.thecompact.org.uk/information/100018/101234/101495/officeofthethirdsector/>; prisijungimo laikas: 2009-11-10.

SANTRAUKA

Lietuvos aplinkosauginės nevyriausybinių organizacijos ir jų indėlis formuojant ir įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką

Reikšminiai žodžiai: nevyriausybė organizacija, aplinkos apsauga, aplinkos apsaugos politika, politikos įgyvendinimas.

Magistro baigiamajame darbe analizuojamos nevyriausybinių organizacijos aplinkosaugos srityje ir jų indėlis aplinkos apsaugos politikos kūrime ir įgyvendinime. Darbo tikslas - atskleisti Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų vaidmenį aplinkos apsaugos politikos formavimo ir įgyvendinimo procese.

Analizuojant mokslinę literatūrą šia tema pateikta teorinė darbo dalis, kurioje analizuojami pagrindiniai su aplinkosauginių NVO veikla susiję aspektai bei aplinkos apsaugos politikos sistema Lietuvoje. Pirmojoje darbo dalyje pateikiama išsami teisės aktų, reglamentuojančių NVO veiklą, analizė, aprašoma nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų sistema, analizuojamos pagrindinės veiklos formos bei problemos, su kuriomis susiduria organizacijos. Antrajame skyriuje aprašoma aplinkos apsaugos politikos sistemos ypatumai Lietuvoje. Čia analizuojami aplinkosauginių NVO ir valstybinių institucijų bendradarbiavimo klausimai bei pateikiama užsienio valstybių patirtis.

Atlikto Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų vaidmens aplinkos apsaugos politikoje tyrimo analizė pateikiama trečiojoje darbo dalyje. Šį tyrimą sudaro trys dalys: Aplinkosauginių NVO teikiamos informacijos internetiniuose tinklapiuose analizė, Aplinkosauginių NVO pozicija aplinkos apsaugos politikos klausimais, ir Valstybinių institucijų požiūris į aplinkosauginių NVO vaidmenį aplinkos apsaugos politikoje. Pirmoji dalis atskleidžia aplinkosauginių NVO vykdomas veiklas, jų pagrindinius požymius, bei santykį su valstybinėmis institucijomis. Analizuojant antrąją dalį, pateikiami atliktos anketinės aplinkosauginių NVO apklausos rezultatai bei vieno iš NVO atstovų interviu. Čia atskleidžiamas organizacijų požiūris į pagrindinius aplinkos apsaugos politikos dalyvius, iškylančias problemas bendradarbiaujant su jais, bei siūlymus joms išspręsti. Paskutinėje tyrimo dalyje analizuojami valstybinių institucijų atstovų nuomonė apie aplinkosauginių NVO dalyvavimą aplinkos apsaugos politikos kūrime ir įgyvendinime.

Remiantis nagrinėta literatūra ir atlikto tyrimo rezultatais darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei rekomendacijos.

SUMMARY

Lithuanian Environmental Non-governmental Organizations and Their Input in Forming and Implementing Environmental Policy

Keywords: non-governmental organization, environmental protection, environmental policy, policy implementation

This master's thesis analyses and highlights the non governmental organizations in the range of environmental protection and their input into the environmental policy-making and implementation. The aim of this paper is to reveal Lithuania's non-governmental environmental organizations' part in the process of forming and implementing politics of environment protection.

The theoretical part of this paper consists in a synthesis of scientific literature on this topic, which analyses the key to the environmental activities of non-governmental organization and related aspects of environmental policy in Lithuania. In the first part of work it is given comprehensive analysis of the right, regulating NGOs actions, also described non-governmental environment protection scheme, analysed the main forms and problems of the actions, which organisation faces. In the second part it is given the singularities of the politics of environment protection in Lithuania. Here are analysed the topics of collaboration of environment protection NGOs and governmental institutions and also presented experience of foreign countries.

The analysis of The non-governmental environmental organizations' part in environmental policy in Lithuania research is given in the third part of this paper. It is made out of three sections: The analysis of environmental NGOs given on the internet webpages, The environmental NGOs attitude towards environmental policy, and The governmental institutions' attitude towards environmental NGOs part in environmental policy. The first part of the research reveals environmental NGOs' actions and their basic indications and also relations with governmental institutions. By analysing the second part it is given the results of environmental NGOs poll and also an interview by one of the NGO representatives. Here is revealed the point of view of the organizations towards the main participants in the environmental policy, facing problems while collaborating with them and also ideas how to resolve it. In the last part of the research it is analysed the opinion of governmental institutions on environmental NGOs part in implement and creation of environmental policy.

At the end of this work there is given recommendations and conclusions, referring to the literature and the results of the investigation.

PRIEDAI

Tyrimui atrinktos aplinkosauginės NVO ir kontaktai su jomis

EI. NR.	ORGANIZACIJOS PAVADINIMAS	SKAMBINTA	SUTIKO/ ATSISAKĖ	NUSIŪSTA / kartai	GAUTA ANKETA
1.	APLINKOS APSAUGOS INŽINERIJOS CENTRAS	TAIP / 1	-	+ / 1	-
2.	APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS CENTRAS	TAIP / 3	-	+ / 2	-
3.	APLINKOSAUGOS INFORMACIJOS CENTRAS	TAIP / 3	+	+ / 1	-
4.	APLINKOSAUGOS VALDYMO IR TECHNOLOGIJŲ CENTRAS	TAIP / 3	+	+ / 2	+
5.	ATGAJA	TAIP / 4	---	+ / 4	-
6.	ATSINAUJINANČIOS ENERGIJOS INFORMACIJOS KONSULTACINIS CENTRAS	TAIP / 3	---	+ / 3	-
7.	ATŽALYNAS (ekologų klubas)	TAIP / 2	---	+ / 5	-
8.	AUKURAS	TAIP / 4	-	+ / 3	-
9.	BALTIJOS APLINKOS FORUMAS	TAIP / 4	+	+ / 4	-
10.	BALTIJOS VILKAS	TAIP / 1	+	+ / 2	+
11.	DARNAUS VYSTYMOŠI INICIATYVOS	TAIP / 2	+	+ / 1	+
12.	VŠĮ ENERGIJOS TAUPYMO PRIEMONĖS	TAIP / 1	+	+ / 1	-
13.	EKOLOGINIO ŠVIETIMO CENTRAS	TAIP / 2	---	+ / 1	-
14.	EUROPOS NAMAI	TAIP / 3	---	+ / 2	-
15.	GAJA	TAIP / 2	-	+ / 2	-
16.	GAMTOS IDĖJOS (ekologinės plėtros centras)	TAIP / 2	---	+ / 1	-
17.	GAMTOS PAVELDO FONDAS	TAIP / 2	---	+ / 1	-
18.	GAMTOS TAUSOJIMO FONDAS	TAIP / 4	+	+ / 5	-
19.	INŽINERINĖS EKOLOGIJOS ASOCIACIJA	TAIP / 5	-	+ / 2	-
20.	LIETUVOS AUTOMOBILIŲ DUJŲ ĮRANGOS MONTUOTOJŲ ASOCIACIJA	TAIP / 3	---	+ / 1	-
21.	LIETUVOS DENDROLOGŲ DRAUGIJA	TAIP / 1	---	+ / 1	-
22.	LIETUVOS ENTOMOLOGŲ DRAUGIJA	TAIP / 1	+	+ / 1	-
23.	LIETUVOS EKOLOGŲ DRAUGIJA	TAIP / 1	---	+ / 1	-
24.	LIETUVOS GAMTOS FONDAS	TAIP / 4	+	+ / 3	+
25.	LIETUVOS GYVŪNŲ GLOBOS DRAUGIJA	TAIP / 2	+	+ / 2	-
26.	LIETUVOS KRANTŲ MOKSLO IR TECHNOLOGIJŲ ASOCIACIJA	TAIP / 1	+	+ / 1	+
27.	LIETUVOS MIŠKO SAVININKŲ ASOCIACIJA	TAIP / 4	+	+ / 4	-
28.	LIETUVOS ORNITOLOGŲ DRAUGIJA	TAIP / 1	+	+ / 1	+
29.	LIETUVOS VALSTYBINIŲ PARKŲ IR REZERVATŲ ASOCIACIJA	TAIP / 4	+	+ / 2	-
30.	LIETUVOS ŽALIŲJŲ JUDEJIMAS	TAIP / 3	-	+ / 3	-
31.	LUTUTĖ	TAIP / 2	+	+ / 1	-
32.	MAŽEIKIŲ RAJONO MOKYTOJŲ EKOLOGŲ KLUBAS	TAIP / 1	+	+ / 1	+
33.	REGIONINIS BIOETIKOS INFORMACIJOS CENTRAS	TAIP / 3	-	+ / 2	-
34.	RUSNĖS GAMTOS FONDAS	TAIP / 3	---	+ / 2	-
35.	TATULOS PROGRAMA	TAIP / 3	---	+ / 1	-
36.	VANDENS NAMAI	TAIP / 1	+	+ / 1	+
37.	VANDENŲ ŠVAROS ASOCIACIJA	TAIP / 3	---	+ / 2	-
38.	VILNIAUS GAMTOS APSAUGOS DRAUGIJA	TAIP / 3	---	+ / 1	-
39.	ŽUVININKŲ SĄJUNGA	TAIP / 2	+	+ / 1	+
40.	ŽVEJONĖ	TAIP / 5	+	+ / 5	-

NVO, kurių internetiniuose tinklapiuose yra pateikta informacija apie vykdomą veiklą, bei rengiamus, įgyvendinamus projektus

EI. NR.	ORGANIZACIJOS PAVADINIMAS
1.	APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS CENTRAS
2.	APLINKOSAUGOS INFORMACIJOS CENTRAS
3.	APLINKOSAUGOS VALDYMO IR TECHNOLOGIJŲ CENTRAS
4.	ATGAJA
5.	ATSINAUJINANČIOS ENERGIJOS INFORMACIJOS KONSULTACINIS CENTRAS
6.	AUKURAS
7.	BALTIJOS APLINKOS FORUMAS
8.	BALTIJOS VILKAS
9.	DARNAUS VYSTYMOŠI INICIATYVOS
10.	VŠĮ ENERGIJOS TAUPYMO PRIEMONĖS
11.	EUROPOS NAMAI
12.	GAMTOS IDĖJOS (ekologinės plėtros centras)
13.	GAMTOS PAVELDO FONDAS
14.	LIETUVOS GAMTOS FONDAS
15.	LIETUVOS MIŠKO SAVININKŲ ASOCIACIJA
16.	LIETUVOS ORNITOLOGŲ DRAUGIJA
17.	LIETUVOS VALSTYBINIŲ PARKŲ IR REZERVATŲ ASOCIACIJA
18.	LUTUTĖ
19.	MAŽEIKIŲ RAJONO MOKYTOJŲ EKOLOGŲ KLUBAS
20.	VANDENS NAMAI
21.	ŽUVININKŲ SĄJUNGA
22.	ŽVEJONĖ

NEVYRIAUSYBINIŲ APLINKOSAUGINIŲ ORGANIZACIJŲ VAIDMUO APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS KŪRIME IR ĮGYVENDINIME SPECIALISTŲ APKLAUSA

Žemiau pateikti klausimai, suteikiantys demografinės informacijos apie Jus ir pagrindinius duomenis apie Jūsų organizaciją. Į juos atsakykite pabraukdami atsakymą arba įrašykite jį tam skirtoje vietoje.

- ❖ Lytis:
 - Vyras
 - Moteris
- ❖ Amžius:
- ❖ Išsilavinimas:
 - Vidurinis;
 - Profesinis;
 - Aukštesnysis;
 - Aukštasis universitetinis;
 - Aukštasis neuniversitetinis
 - Kita:

.....
- ❖ Nevyriausybė organizacija, kurioje šiuo metu dirbate (ši informacija nebus skelbiama):
.....
- ❖ Organizacijos įsteigimo metai: (įrašykite)
- ❖ Jūs šioje organizacijoje esate: (atsakymą pabraukite)
 - Organizacijos vadovas;
 - Vadovo pavaduotojas;
 - Darbuotojas;
 - Savanoris;
 - Kita
- ❖ Darbo stažas šioje organizacijoje:
- ❖ Kiek narių yra šioje organizacijoje?
- ❖ Kokios, Jūsų nuomone, yra stipriosios Jūsų organizacijos pusės?
-
- ❖ Kokios, Jūsų nuomone, pagrindinės silpnosios organizacijos pusės, problemos?
-

Žemiau pateiktuose klausimuose pažymėkite atsakymus, geriausiai atspindinčius Jūsų organizacijos veiklą.

PAVYZDYS:

POŽYMIS	Tikrai taip	Daugiau taip	Daugiau ne	Tikrai ne	Sunku pasakyti
Organizacija nuolat bendradarbiauja su kitomis NVO	✗				
Organizacijai nebūtinai bendradarbiavimas su kitomis NVO				✗	

Kaip vertinate savo organizaciją pagal šiuos požymius? (užpildykite visas eilutes)

POŽYMIŠ	Tikrai taip	Daugiau taip	Daugiau ne	Tikrai ne	Sunku pasakyti
Organizacija nuolat bendradarbiauja su NVO Lietuvoje					
Organizacijai nebūtinai bendradarbiavimas su NVO Lietuvoje					
Nėra sąlygų bendradarbiauti su NVO Lietuvoje					
Organizacija bendradarbiauja su valstybinėmis institucijomis					
Organizacijai nebūtinai bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis					
Nėra tinkamų sąlygų bendradarbiauti su valstybinėmis institucijomis					
Organizacija bendradarbiauja su tarptautinėmis NVO					
Organizacijai nebūtinai bendradarbiavimas su tarptautinėmis NVO					
Nėra tinkamų sąlygų bendradarbiauti su tarptautinėmis NVO					
Organizacija nuolat ieško naujų partnerių Lietuvoje					
Organizacija nuolat ieško naujų partnerių tarptautinėje erdvėje					
Organizacija veikia pagal nusistovėjusias tradicijas					
Organizacija nuolat siekia naujovių					
Organizacijoje skatinamas darbuotojų tobulinimasis					
Organizacija aktyviai skleidžia informaciją apie savo veiklą visuomenei					
Organizacija aktyviai skleidžia informaciją apie savo veiklą valstybiniam sektoriui					

Žemiau pateiktuose klausimuose pažymėkite atsakymus, geriausiai atspindinčius Jūsų nuomonę

- ❖ Kaip manote, ar piliečių dalyvavimas Jūsų organizacijoje yra pakankamas? (Galimi keli variantai)
 - Taip
 - Piliečiai galėtų aktyviau įsitraukti į organizacijos veiklą
 - Organizacija galėtų efektyviau pritraukti piliečius
 - Piliečiai menkai įsitraukia į organizacijos veiklą
 - Piliečiai neįsitraukia į organizacijos veiklą
- ❖ Kaip Jūsų organizacija informuoja piliečius apie savo veiklą? (Galimi keli variantai)
 - Organizacijos internetiniame puslapyje
 - Reklama kituose internetiniuose puslapiuose, spaudoje, radijuje, televizijoje
 - Visuomeninėmis akcijomis
 - Kita (įrašyti)
- ❖ Kaip manote, ar Jūsų organizacijai svarbus bendradarbiavimas su piliečiais? (Pažymėkite vieną atsakymą)
 - Taip
 - Ne
 - Nežinau
- ❖ Koku būdu Jūsų organizacijoje yra bendradarbiuojama su piliečiais? (Galimi keli variantai)
 - Asmeniniai priėmimai
 - Bendravimas telefonu
 - Bendravimas internetu
 - Susitikimai visuomeninių akcijų metu
 - Kita (įrašyti)

- ❖ Kaip Jūs įvertintumėte Jūsų organizacijos bendradarbiavimo su piliečiais būdus? (Ties kiekvienu būdu pažymėkite po vieną vertinimą)

BENDRADARBIAVIMO SU PILIEČIAIS BŪDAI	Labai gerai	Gerai	Nelabai gerai	Blogai
Asmeniniai priėmimai				
Bendravimas telefonu				
Bendravimas internetu				
Susitikimai visuomeninių akcijų metu				
Kita (įrašyti)				

- ❖ Kaip manote, ar piliečių dalyvavimas turi įtakos aplinkosauginės politikos formavimui? (Pažymėkite vieną atsakymą)
- Taip, turi
- Turi, bet nežymią
- Greičiau neturi
- Neturi

- ❖ **Kaip Jūs vertinate piliečių veiklas, susijusias su aplinkosauginės politikos kūrimu svarbą?** (ties kiekviena piliečių veikla pažymėkite du langelius (po vieną atsakymą „bendroje situacijoje“ ir „mūsų organizacijoje“), geriausiai atspindinčius Jūsų nuomonę)

PILIEČIŲ VEIKLA	Bendra situacija				Mūsų organizacijoje			
	Labai svarbu	Svarbu	Nelabai svarbu	Nesvarbu	Labai svarbu	Svarbu	Nelabai svarbu	Nesvarbu
Piliečių pateikiami skundai								
Piliečių iniciatyva iškeliant probleminius klausimus								
Piliečių dalyvavimas priimant sprendimus								

- ❖ Kaip manote, kokios pagrindinės problemos iškyla Jūsų organizacijoje bendradarbiaujant su piliečiais? (Galimi keli variantai)
- Piliečių aktyvumo trūkumas
- Mūsų organizacijos piliečių įtraukimo trūkumas
- Informacijos apie mūsų organizacijos veiklą trūkumas
- Lėšų stygius

- ❖ Kaip Jūs vertinate šių dalyvių aplinkosauginės politikos **kūrimo** (programų, įstatymų projektų rengimas ir t.t.) svarbą? (pažymėkite kiekvienos eilutės reikšmę)

DALYVIAI	Labai svarbu	Svarbu	Nelabai svarbu	Nesvarbu
Nevyriausybinių organizacijų				
Piliečiai				
Valstybinių institucijų				

- ❖ Kaip Jūs vertinate šių dalyvių aplinkosauginės politikos **įgyvendinimo** (programų vykdymas, sprendimų priėmimas ir t.t.) svarbą?

DALYVIAI	Labai svarbu	Svarbu	Nelabai svarbu	Nesvarbu
Nevyriausybinių organizacijų				
Piliečiai				
Valstybinių institucijų				

❖ Pažymėkite, kiek sutinkate su šiais, žemiau išvardintais teiginiais apie valstybinių institucijų požiūrį į nevyriausybinės organizacijas. (Ties kiekvienu teiginiu pažymėkite vieną, labiausiai Jūsų nuomonę atspindintį variantą)

	Tikrai taip	Daugiau taip	Daugiau ne	Tikrai ne	Sunku pasakyti
Valstybinės institucijos noriai bendradarbiauja su NVO					
Valstybinės institucijos dažniau inicijuoja bendradarbiavimą su NVO					
NVO dažniau inicijuoja bendradarbiavimą su valstybinėmis institucijomis					
Bendradarbiavimas tarp valstybinių institucijų ir NVO vyksta abipuse iniciatyva					
Valstybinių institucijų bendravimas su NVO turėtų būti aktyvesnis					

❖ Koku būdu nevyriausybinės organizacijos bendradarbiauja su valstybinėmis institucijomis? (Galimi keli variantai)

- Teikia valstybinėms institucijoms įstatymų projektus
- Dalyvauja įstatymų projektų svarstymuose
- Kartu rengia aplinkosaugines programas
- Keičiasi reikalinga informaciją
- Organizuoja bendras visuomenines akcijas
- Rengia bendrus susirinkimus aplinkos apsaugos politikos klausimais
- Kita (įrašyti)

❖ Kaip vertinate valstybinių institucijų ir Jūsų organizacijos bendradarbiavimo būdus šiuo metu?

BENDRADARBIAVIMO BŪDAI	Labai gerai	Daugiau gerai	Daugiau blogai	Blogai
Teikia valstybinėms institucijoms įstatymų projektus				
Dalyvauja įstatymų projektų svarstymuose				
Kartu rengia aplinkosaugines programas				
Keičiasi reikalinga informaciją				
Organizuoja bendras visuomenines akcijas				
Rengia bendrus susirinkimus aplinkos apsaugos politikos klausimais				
Kita (įrašyti)				

Kaip manote, kokios pagrindinės problemos iškyla bendradarbiaujant su valstybinėmis institucijomis ir kaip siūlytumėt jas spręsti? (Atsakymą įrašykite)

.....

.....

.....

.....

❖ Kaip Jūs vertinate žemiau išvardintus teiginius pagal svarbumą aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo procese? (Pažymėkite po vieną atsakymą, ties kiekviena eilute)

	Labai svarbu	Daugiau svarbu	Daugiau nesvarbu	Nesvarbu
Įstatymų projektų rengimas ir priėmimas				
Programų rengimas ir įgyvendinimas				
NVO tarpusavio bendradarbiavimas				
Piliečių įsitraukimas/aktyvumas				
Valstybinių institucijų ir NVO bendradarbiavimas				

❖ Kaip Jūs vertinate aplinkosauginių programų įgyvendinimo procesą Jūsų organizacijoje? (Pažymėkite po vieną atsakymą, ties kiekviena eilute)

	Labai gerai	Gerai	Nei gerai, nei blogai	Blogai	Labai blogai
Programų parengimas					
Programų finansavimas					
Partnerių įsitraukimas					
Piliečių dalyvavimas					
Valstybinių institucijų įsitraukimas					

❖ Kaip Jūs manote, kokios dar problemos iškyla rengiant ir įgyvendinant aplinkosaugines programas ir kokie galimi jų sprendimo būdai? (Atsakymą įrašykite)

.....

❖ Ar Jūsų organizacija dalyvauja įstatymų rengimo procese? (Galimas vienas variantas)

- Taip
- Ne
- Nežinau

❖ Jei taip, kaip vertinate Jūsų organizacijos veiklą šiame procese? (Galimas vienas variantas)

- Puikiai
- Gerai
- Neblogai
- Patenkinamai
- Blogai
- Labai blogai

❖ Kokios pagrindinės problemos iškyla šiame procese? (Galimi keli variantai)

- Valstybinių institucijų uždumas
- Informacijos trūkumas
- Kompetencijos trūkumas
- Mažas mūsų organizacijos aktyvumas
- Kita (įrašyti)

❖ Kaip Jūs siūlytumėte spręsti šias problemas? (Atsakymą įrašykite)

.....

❖ Šiuo klausimu norime išsiaiškinti, ką esate nuveikę politikos formavimo srityje. Lentelėje pažymėkite pateiktų pasiūlymų skaičių ir jų pateikimo metus.

PAVYZDYS:

PASIŪLYMŲ FORMA	Pasiūlymų skaičius ir (pateikimo metai)
Dėl teisės aktų (priėmimo, pakeitimo)	3 (2004), 7 (2005), 0 (2006), 4 (2007), 4 (2008), 2(2009)

PASIŪLYMŲ FORMA	Pasiūlymų skaičius ir (pateikimo metai)
Dėl teisės aktų (priėmimo, pakeitimo)	
Dėl aplinkosauginių aktualijų	

❖ Koku būdu pateiktė daugiausiai pasiūlymu?

- Žodžiu;
 Raštu;
 Ir žodžiu, ir raštu;
 Kita

❖ Žemiau pateikiamoje lentelėje pažymėkite, kiek per organizacijos gyvavimo laiką buvo pateikta pasiūlymų išvardintais būdais, kiek iš jų susilaukė reakcijos ir kiek buvo priimta:

PAVYZDYS:

PASIŪLYMŲ BŪDAS	Kiek pateikta	Kiek iš jų sulaukė reakcijų	Kiek buvo priimta
Pateikti seimo svarstymuose	10	5	2

PASIŪLYMŲ BŪDAS	Kiek pateikta	Kiek iš jų sulaukė reakcijos	Kiek buvo priimta
Pateikti seimo svarstymuose			
Pateikti vyriausybės posėdžiuose			
Pateikti ministerijoms			
Pateikti savivaldybių organizuotuose pasitarimuose			
Pateikti tarptautiniuose svarstymuose			
Pateikti kitų organizuotose akcijose			
Pateikti Jūsų organizacijos ruošose akcijose			
Kita			

AČIŪ JUMS UŽ IŠREIKŠTĄ NUOMONĘ. JI LABAI SVARBI SIEKIANT IŠSIAIŠKINTI, KAIP BŪTŲ GALIMA PAGERINTI APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS KŪRIMĄ, IR JĄ ĮGYVENDINTI EFEKTYVIAU. DĖKOJU JUMS UŽ ATSAKYMUS©

❖ Galbūt anketoje Jums kas nors nepatiko, arba buvo labai priimtina? Jeigu kilo kokių nors minčių (pastabų, rekomendacijų ir kt.), prašau, parašykite

.....

.....

AČIŪ JUMS UŽ BENDRADARBIAVIMĄ

Pagarbiai,
OKSANA DENISIUK

Lietuvos nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų koalicijos vadovo Žymanto Morkvėno interviu (09.11.18)

Aš: *Pirmiausia norėčiau Jūsų paklausti, kokiais būdais yra bendradarbiaujama su valstybinėmis institucijomis (susitikimai, raštiški siūlymų teikimai, programų rengimas ir kt.)?*

Ž. Morkvėnas: Vyksta dažniausiai susitikimų būdu, stengiamės, kad jie būtų reguliarūs. Dar dalyvavimas darbo grupėse.

Aš: *Konkrečiai, kokių institucijų darbo grupėse?*

Ž. Morkvėnas: Darbo grupėse seime, vyriausybėje, Aplinkos ministerijoje. Čia priklausomai nuo klausimų lygio. O kitas dalykas – tai mūsų iniciatyva mes teikiame pavyzdžiui pastabas ar nuogastavimus raštu, tai ne darbo grupė, ne susitikimuose, bet teikiame raštu. Tai būtų pirmoj eilėj raštai. Tai raštai dažniausiai raštais ir baigiasi, arba vieni sako, neatsako ir taip toliau. Antras dalykas – tai yra susitikimai. Mūsų siekiamybė yra, ypač su Aplinkos ministru, kad jie būtų reguliarūs susitikimai. Tai susitikimai, kurie išauga į reguliarius. Ir trečias – darbo grupės įvairios, į kurias mus kviečia arba mes patys teikiame pageidavimą dalyvauti.

Aš: *Kas lemia tokio bendravimo sklandumą?*

Ž. Morkvėnas: Tai dažniausiai priklauso nuo mūsų pripažinimo lygio. Nes kai mus pakviečia į tam tikras darbo grupes, ta prasme valstybinės institucijos pakviečia mus į darbo grupes, kažkokį dialogą, susitikimą, tai paprastai rodo tam tikrą pripažinimą. Nėra politinio sprendimo tokio, kad būtinas tas toks bendradarbiavimas. Iš tiesų daug ir nuo personalijų priklauso, kaip mes esame priimami.

Aš: *Tai iš tikrųjų tas bendradarbiavimas, Jūsų nuomone, pakankamai sklandus yra? O kieno iniciatyva jis dažniausiai vyksta?*

Ž. Morkvėnas: Aš nevertinčiau taip, kad jis vyksta. Ta prasme, nevertinčiau, kad jis vyksta pakankamai sklandžiai. Labai priklauso nuo temos. Ta prasme, sklandumas mūsų bendradarbiavimo, jisai turėtų pirmoj eilėj priklausyti nuo politinės valios aukščiausių pareigūnų. Jie turi duoti politiką, kad su nevyriausybinėmis organizacijom reikia ne žaisti demokratiją, o palaikyti rimtą dialogą. Rimtais klausimais komunikuot. Tai tokio dalyko nėra. Aš sakyčiau, aukščiausiam lygyje situacija šiek tiek pagerėjo, reikia įvertinti, kad ji truputį pagerėjo. Ankščiau mes buvome traktuojami tiesiog kaip opozicija, o ne kaip partneris, kuris šalia kritikos gali duoti kažkokių vertingų pasiūlymų.

Aš: *O kas turėjo įtakos tam, kad ta situacija šiek tiek pagerėtų?*

Ž. Morkvėnas: Situacija dabar šiek tiek geresnė yra, kadangi ir mūsų pačių kokybė dabar yra geresnė komentavimo ir dalyvavimo, jie patys pripažįsta. Bet vis tiek tas toksai išlikęs yra suvokimas, kad mes vis dėlto esame opozicija. Ir dažnai turiu pastebėt, kritika yra pripažįstama asmeniškai. Aš tą vertinčiau labai neigiamai. Kai tarkim ministras ar kitas valstybės tarnautojas priima mūsų kritiką priima taip, lyg mes jį asmeniškai, kaip asmenį kritikuotumėm. Dar yra išlikęs toks požiūris, gal daugiau žemesniuose lygiuose, kad santykis nevyriausybinių organizacijų ir valstybinių institucijų politiniam dialoge irgi kartu gretinamas su galima gaunama parama. Jiems kažkodėl tai atrodo, kad jeigu jūs gaunate paramą kažkokią, tai yra toks tikėjimas tarp eilučių, kad Jūs daugmaž čia nekritikuokit arba atvirksčiai. Išorė dažnai mano, kad va jie paramą iš ten gauna, dėl to jie yra nuosaikūs.

Aš: *O iš tiesų kaip yra?*

Ž. Morkvėnas: O iš tikrųjų, tai mes jeigu kritikuojam, tai kritikuojam, nesvarbu, ar tą paramą gaunam, ar ne.

Aš: *Sakykit, o kalbant apie valstybines institucijas, su centrine valdžia yra daugiau bendradarbiaujama, ar su vietine?*

Ž. Morkvėnas: Ne, su vietos savivalda mes iš viso nebendradarbiaujam. Visas bendravimas vyksta su kitom valstybinėmis institucijom. Ir ištikrųjų, galima pabrėžt, kad pavyzdžiui Aplinkos apsaugos agentūra labai noriai su NVO bendradarbiauja. Ji net siunčia

klausimus jiems įvairiais klausimais, kad nevyriausybines organizacijos pateiktų savo nuomonę, siūlymus. Jie patys inicijuoja tą bendravimą.

Aš: O į tuos nevyriausybinių organizacijų teikiamus pasiūlymus ar visada yra reaguojama?

Ž. Morkvėnas: Šiaip aukščiausiam lygmeny į pasiūlymus teikiamus yra reaguojama. Bet čia irgi labai nuo daug ko priklauso. Priklauso pirmiausia nuo to, kaip tie pasiūlymai yra pateikiami. Jeigu pateiksi paprastą šimto lapų problemos kažkokios aprašymą, tai aišku, kad niekas nereaguos. Gal seimo narys atsivertęs nesupras, kas ten parašyta. Tam, kad į siūlymus būtų atsižvelgta, tai jie ir turi būti pakankamai aiškiai suformuluoti, t.y. turi būti tiksliai išdėstyta, kokie yra pasiūlymai, ką reikėtų pakeisti tam tikru klausimu. Turi būti surašyta punktais aiškiai tekste, kartu su paaiškinimais ir pasiūlymais. Ir tuomet jie sureagoja. O jeigu pateiksi tik principines pastabas, tai tuomet greičiausiai nesureaguos. Nes pačiam valstybinės institucijos atstovus reiks gilintis į temą, pačiam išanalizuot ir galvot, ką čia reikia padaryt.

Aš: Tai svarbiausia, kad į NVO teikiamus siūlymus būtų sureaguota, reikia juos tiksliai, aiškiai suformuluoti, taip?

Ž. Morkvėnas: Čia labai svarbi yra pasiūlyt konkrečią formuluotę, kad sureaguotų.

Aš: Galbūt žinote, ar yra tikslų duomenų, kiek pasiūlymų yra teikiama valstybinėms institucijoms, keik iš jų sulaukia reakcijos?

Ž. Morkvėnas: Nėra tikslų duomenų, nei kiek yra pateikiama įvairių siūlymų atskirom institucijom, nei į kiek iš jų yra atsižvelgiama. Apytiksliai, čia tik iš šiaip bendrą situaciją apžvelgiant, tai manyčiau, kad gal į 50 procentų teikiamų pasiūlymų yra atsižvelgiama.

Aš: O kokius siūlymus daugiausiai teikia nevyriausybines organizacijos, dėl įstatymų keitimo projektų, dėl programų ar kitus?

Ž. Morkvėnas: Daugiausiai tai yra teikiami pasiūlymai dėl įvairių dokumentų. Vieni su dokumentais yra susiję, kiti su pačiu valdymu. Pavyzdžiui, buvo teikiamas pasiūlymas dėl Aplinkos apsaugos programos panaudojimo. Kad būtų informacija visada viešinama, skelbiama internete, pateikiamos visos ataskaitos ir visuomenė galėtų informaciją visą matyt. Bet į tai neatsižvelgiama kol kas, nes buvo bandyta padaryt, bet gavo labai daug kritikos ir dėl to nebedaro to. O įstatymų keitimo projektų nėra teikiama taip dažnai.

Aš: O žvelgiant į situaciją iš NVO pozicijos, ką reikėtų pačioms organizacijoms keisti, kad jų dalyvavimas aplinkosauginėje politikoje būtų efektyvesnis?

Ž. Morkvėnas: Kad efektyvesnis būtų? Pradžioj, tai pradėdant nuo apačios, reikėtų aktyvesnio piliečių įsitraukimo į nevyriausybinių organizacijų veiklą. Ta prasme, efektyvesnė piliečių iniciatyvą tai reikštų naryste, taigi ir nario mokestį. Kadangi tas nario mokestis leidžia išlaikyti narį, kaip darbuotoją. Taip yra suformuluojamas didesnis užnugaris. Ne tik išreiškiama visuomenės nuomonė, bet ji ir spaudimą daro tai organizacijai, kad jos kažką darytų. Kitas dalykas, tai visų pirma tam, kad galėtum dalyvauti politikoje, turi turėti ir laiko ir kompetencijos bei patirties.

Aš: O kokia situacija dabar yra?

Ž. Morkvėnas: O dabar yra taip, kad profesionaliai dirbantis žmogus juk turi gaut pinigų, kažką valgyt juk visiem reikia. Todėl viskas vėlgi susiveda į finansavimą. Pavyzdžiui, na tarkim tam, kad išlaikytum profesionalą, reikia jam per metus sumokėti tarkim 20 000 litų atlyginimą. Tai Jūs paklauskite Lietuvos ornitologų draugijos – jie daugiausiai narių turi ir jie irgi moka nario mokestį. Bet ir jie matyt tik pusę sumos tesurinktų. O kad žmogus, išmanantis savo darbą imtų ir dirbtų be užmokesčio, tai greičiausiai aukodamas šeimos laiką, savaitgalius ir panašiai, tai nėra gerai.

Aš: O kokios finansavimo problemos daugiausiai kliudo NVO veiklai?

Ž. Morkvėnas: Na dabar, absoliuti dauguma, na gal kokie 99 proc. teikiamos finansinės paramos nevyriausybiniams organizacijoms, yra tikslinė parama. Tai yra tam tikrų projektų, konkrečių programų finansavimas. Tai reiškia, kad žmonės, tie darbuotojai, pirmoj eilėj turi atlikti tą darbą, tas užduotis, veiklą, kuriai ir yra skirta parama. Ir tik po to, baigęs šiuos darbus gali užsiimti kitais dalykais, tarp jų dalyvauti priimant politinius sprendimus.

Aš: Dabar labai išaugęs 2 proc. pajamų mokesčio sumos perleidimas nevyriausybinėms organizacijoms. Kokia situacija čia yra?

Ž. Morkvėnas: Su ta parama 2 proc., tai organizacijos tikrai ne viską daro. Turėtų kuo aiškiau, tiksliau viešinti save visuomenei, pateikti savo darbo rezultatus, kad gautų tą paramą. O dabar kai kuriose organizacijose dar išlikęs toks požiūris, kad mes patys savaime esam vertingi, todėl imkit mus ir remkit. Neišlenda iš raugo, kad aš pats savaime, būdamas NVO esu vertybė. NVO turi konkrečiai informuoti visuomenę, vykdyti marketingą, pateikti savo darbus, kad jie žinotų, tuomet ir parems.

Aš: Ačiū Jums už išsamius atsakymus.

Struktūruoto interviu klausimai valstybinių institucijų atstovams:

1. Kaip vertinate aplinkosauginių NVO ir šios valstybinės institucijos bendradarbiavimo procesą?
2. Kokiais būdais yra bendradarbiaujama su aplinkosauginėmis NVO (susitikimai, raštiški siūlymų teikimai, NVO dalyvavimas posėdžiuose)? Kuris iš jų, Jūsų nuomone yra efektyviausias, reikalingiausias?
3. Kieno iniciatyva dažniausiai pradedamas bendradarbiavimo procesas?
4. Kokiais būdais aplinkosauginės NVO informuoja šią instituciją apie savo veiklą, ar informuoja?
5. Kokio lygmens aplinkosauginės NVO daugiausiai kreipiasi į šią valstybinę instituciją (nacionalinės, regioninės, vietinės)?
6. Kaip NVO yra informuojamos apie aplinkosauginių problemų svarstymą ir galimybę dalyvauti priimant sprendimus?
7. Kaip NVO yra įtraukiamos priimant aplinkosauginius sprendimus ir ar jos dalyvauja šiame procese?
8. Kaip NVO yra informuojamos apie jau priimtus sprendimus ir ar atsižvelgiama į jų pateiktus pasiūlymus, jei NVO juos pateikia?
9. Kokios pagrindinės problemos iškyla bendradarbiaujant su NVO politikos formavimo procese ir kokie galimi jų sprendimo būdai, Jūsų nuomone?

Oksana Denisiuk
(2009-12-22)
+ 370 625 40923
oksana.denisiuk@gmail.com